

HALKIN GÖNKÜ

A Y D İ N D O Ğ A N

GÜLDESTE

YABA

HALKIN CONKÜ

*

Aydın Doğan

EN GÜZEL
KOŞMALAR •
GÜZELLEMELER •
İLAHİLER •
AĞITLAR • NEFESLER •
ŞATHİYELER • YERGİLER •
HİCİVLER • DESTANLAR •
SİİRLER • TÜRKÜLER •
MANİLER •
AŞK • HAYAT •
MÜCADELE •

YABA YAYINLARI : 65

Halkbilim / Kùltür Dizisi : 10

ISBN 975 - 386 - 023 - 4

- Hazırlayan: Aydın Doğan
- 1. Basım, Mayıs 1996
- Kapak Düzeni: D. Piranlı
- Dizgi: Sabire Özdemir
- Basım & cilt: Zirve Ofset

(c) YABA: Kitap, yayınevinin, hazırlayanın adı anılmadan alıntı yapılamaz.

YABA YAYINLARI P.K. 404 06043 Ulus - ANKARA

Dağıtım: Yaba, Tunah Cad. 11/31 Yenışehir - ANKARA

Tel: (0-312) 435 08 50, Tel/Fax: 316 64 00

AYDIN DOĞAN

HALKIN

CÖNKÜ

GÜLDESTE

YABA YAYINLARI

Aydın Doğan'ın diğer kitapları:

Halkın Cönk Defteri, (çağdaş ozanlar) -tükendi-
Afişte Ölen Adam, (öykü) 1988 -tükendi-
Kör Pencere, (öykü)..... 1993
Delioğlan ve Diğerleri, (tiyatro) 1995

İÇİNDEKİLER

Konularına göre bölümler:

1 / DİN • TASAVVUF VE İNSANLIK DURUMUNU ANLATAN ŞİİRLER

Yunus Emre, (*).....	14
Hacı bayram Veli, (*)	29
Nesimi, (*)	33
Kaygusuz Abdal, (*).....	43
Eşrefoğlu Rumi, (*)	46
Ahmet Sariban (*).....	50
Ümmi Sinan, (*)	52
Seyid Seyfullah, (*)	53
Armağan (*).....	55
Pir Sultan Abdal, (*)	57
Mısri Niyazi, (*)	61
Sinan Ümmi, (*)	65
Kul Nesimi, (*).....	68
Şiri, (*).....	72
Üsküdarlı Haşim, (*)	75
Şâhi, (*).....	77
Seyrani, (Everekli), (*)	81
Edip Harabi, (*)	85
Derviş Ruhullah, (*)	90
Feryadi, (*)	91
Sefil Selimi, (*).....	92
Gufrani, (*)	93
Bayburtlu Celali, (*)	95
Âşık Hüdai, (*)	96

2 / TANRI'YI SORGULAYAN ŞİİRLER

Yunus Emre	98
Kaygusuz Abdal (Sarayi),.....	102
Azmi, (*).....	104
Harabi, ...	107

Seyrani (Everekli),.....	109
Ali Kırbiyık, (*).....	110
Neyzen Tevfik, (*).....	112
Âşık Veysel, (*).....	116
Âli İzzet Özkan, (*).....	118
Âşık Işık, (*).....	120
Âşık İhsani, (*).....	122

3/ DERTLER • AĞITLAR • YAKINMA ŞİİRLERİ

Yunus Emre, ...	123
Kaygusuz Abdal (Sarayı),.....	126
Pir Sultan Abdal,.....	128
Karacaoğlu, (*).....	135
Dadaloğlu, (*).....	137
Ruhsati, (*).....	142
Mesleki, (*).....	143
Sümmani, (*).....	144
Kul Hasan, (*).....	145
Feryadi, (*).....	147
Hıfzı (Kağızmanlı), (*).....	148
Serdari, (*).....	151

4/ AŞK • DİLEK • YİĞİTLİK VE GURBET ŞİİRLERİ

Yunus Emre, ...	154
Kaygusuz Abdal (sarayı), ...	156
Pir Sultan Abdal, ...	161
Sevrani (Everekli),.....	162
Talibi, (*).....	163
Ümmi Sinan, ...	165
Köroğlu, (*).....	167
Âşık Kerem, (*).....	170
Karacaoğlu, ...	171
Ruhsati, ...	175

Kusuri, (*).....	177
Erzurumlu Emrah, (*).....	178
Âşık Derdiçok, (*).....	181
Âşık Bekir, (*).....	183
Âşık Veli, (*).....	185
Ankaralı Âşık Ömer, (*).....	186
Mevlüt Yıldırım, (*).....	188
Aşık Ferrahi, (*).....	189

5/ ÖĞÜTLER • YOL GÖSTERİCİ ŞİİRLER

Yunus Emre, ...	192
Pir Sultan Abdal,.....	194
Kaygusuz (Vizeli Alaeddin), (*).....	195
Şerifi, (*).....	197
Karacaoğlu, ...	201
Seyrani (Everekli), ...	203
Levni, (*).....	205
Âşık Zamani, (*).....	207

6/ YERGİLER

a) hiciv ve sosyal taşlamalar

Yunus Emre, ...	210
Kazak Abdal, (*).....	212
Kâtibi, (*).....	215
Dertli, (*).....	217
Seyrani (Everekli).....	219
Kusuri, ...	225
Tevfik Fikret, (*).....	226
Namık Kemal (*).....	229
Teslim Abdal, (*).....	230

b) kişilere yönelik taşlamalar

Takodizade Şekip, (*).....	232
Rıza Tevfik, (*).....	236
Muallim Naci, (*).....	238
Neyzen Tevfik, ...	239

Celali (Bayburtlu)	241
Nesimi Çimen, (*)	244

7 / DESTANLAR • GÜLDÜRÜCÜ ŞİİRLER

a

Yunus Emre, ...	248
Kaygusuz Abdal, ...	251
Şem'i, (*)	259
Lezizi, (*)	261
Kâmili, (*)	265
Niyazi, (*)	269
Huzuri, (*)	273
Selimi, (*)	277
Hengâmi, (*)	279
Kadri, (*)	281
İmdadi, (*)	286
Şerife, (*)	290
Seyrani (İspartalı), (*)	293
Şamili, (*)	297

b

ANONİM

(yazarı bilinmeyenler)

* Yalılar destanı	300
* Tembel destanı	304
* Horoz destanı	307
* Büyü destanı	309
a) MANİLER	316
b) TÜRKÜLER	324
SÖZLÜK	337
KAYNAKLAR	345

(*) İşaretliler, hayatları hakkında bilgi veren sayfaları gösterir.

HALKIN CÖNKÜ

Yanar içim göner özüm
Ölüm endişesi ne hoş
Yunus Emre

Bu kitabı oluşturma düşüncesi onbeş yıl öncesine dayanıyor. 1980'li yılların başında çağdaş ozanlarımızdan seçtiğim şiirlerden yola çıkarak ilk güldeste çalışmam olan "Halkın Cönk Defteri"ni yayımlamıştım. Bu kitap çok kısa bir süre içinde tükendiği halde yeni basımını yaptırmama gereğini duymamıştım. Nedeni şuydu: Kitap Enver Gökçe'nin sağlığında çıkmış, O'na adanmıştı, Enver Gökçe'nin beklenmeyen ani ölümünden sonra ise o kitabın yayımlanması işi, benim nazarımda manevi yanını yok ediyordu. Sevdığım O insanın fiziki olarak yitmesi, sanki o kitabı da birlikte götürmüştü. O hep bir hüznün sayfası olarak öylece kaldı. Ama sırada başka iş vardı, çalışmanın yönü belirmişti çünkü. Enver Gökçe ile birlikte "Eğin Türküleri"ni basıma hazırlarken uzun birlikteliğimiz olmuş, onda bitmez tükenmez halk sevgisini görmüştüm. Onun engin yüreği karşısında biraz da kendimden utanmıştım. Genç kuşak olarak halkımızı yeterince tanımadığımızı görmüştüm. Ona ilk kez "Halkın Cönkü"nü oluşturma düşüncemi açtığımda, ışıyan gözlerle yüzüme bakarak; "Çok güzel, çok güzel!" demişti. İşte o günden sonra bu güzel sorumluluğun altından kalkmaya çabaladım, ağıraksak yürümeye başladım.

Halkın deryasına dalsan bir türlü, dalmasan bir türlü.

Bu çalışmayı sürdürürken zaman zaman yılgınlığa, umutsuzluğa kapıldım, ama içimdeki bir ses "bunu bitirmelisin" diyordu. Gizlenen yanlarını da açığa çıkararak en iyi biçimde bitirmelisin. Ne var ki girdiğim alanın ucu bucağı görünmüyordu, bitecek gibi de değildi, derken 1996 mayısında konakladığım yerden bir daha kalkıp yürümeye gözüm kesmedi. Bir "Cönk"e koca Anadolu'yu sığdırmaya kimin gücü yeter? Üstelik "Cönk" seçki işidir, her şeyi dolduramazsın ki. Hem sen burada öğretmeye çalışmıyorsun, öğrenmeye çalışıyorsun. Kimi zaman kendi kendimle, bunları konuştum. İnsan bir yola girdi mi sonucu görmek istiyor elbet, geri dönüşü yoktu bunun.

"Güzel odur gönül sever demişler":

Anadolu halkı şiirinin mayası sevgi ile oluşuyor, kavga şiirinin özünde bile gizli bir sevgi varlığını duyumsatıyor. Kendi içinde barışık olan bu halkların hayatını zehir eden zulümler, düşmanlıklar hep üstünlerden, yukarılardan geldiğini gördüm. Bu şiirleri seçerken kendime çıkış yolu olarak aşkı, hayatı, kavgayı, barışı seçerken asıl aşkın dağlardan daha büyük olduğunu gördüm. Bütün yönleriyle aşkın yaşadığını gördüm.

İnsanların duygularını ne zamandan beri şiirle anlattıklarını bazı kitaplardan öğrenebiliriz. Homeros'nun İlyada, Odysseia'da sözü geçen halk ozanları lir eşliğinde şiir okurlar. İki bin üçbin yıl öncesine dayanan bu gelenek, Anadolumuzda saz eşliğinde, türkü okuma biçiminde sürmektedir.

İlkelerde, yaralı biri için okuyup üfleme duası biçiminde şu sözlerin mırıldandığı söylenir:

"Geçer, geçer,
Kaval kemiğinin acısı geçer,
Derinde açılan yara geçer,
Karnındaki derin sızı geçer,
Geçer, geçer."

Umutsuzluğa düşen bir yaralı insan için söylenen bu sözler, belki de onu umutlandıracak, sağlığına kavuşturacaktır. Sözcüklerin gücü de buradan kaynaklanmıyor mu? Onun gücünü gördüm.

Biz yine gelelim Anadolumuza.

Eğer çok tanrılı çağlarda yaşasaydı, Anadolu halkı için Yunus Emre'nin sıfatı hazırды: Şiir Tanrısı. Onun başka isminin olacağını hiç düşünmem; veya *Şiir Tanrısı Emre* denirdi. Peki bu Anadolumuzun "Şiir Tanrısı" Yunus Emre kimdir? 12. yüzyıldan zamanımıza dek yürüyüp gelen bu büyük değer, büyük insan, aşkı, insan yüceliğinin köklerini bir çınar misali bu topraklara nasıl saldı? Ondandır güç alan nice ozanların beslendiği kaynak Yunus Emre değil mi? Kaynağı sevgi olunca halk da onu her yerde kendine yakın buldu, sahiplendi. Kimi araştırmalara göre dokuz, kimi araştırmalara göre ise onüç yerde mezarı varsayıldı. Halkbilim uzmanları sonunda onu Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sarıköy'üne gömdü, ama şu bir gerçek ki Yunus Emre oraya sığmıyor, Anadolu'nun her köyünde her bucağında yatıyor. Büyük Yunus bir tane, ama başka Yunus'lardan da sözediliyor. Fuat Köprülü "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" adlı kitabında şunları

yazıyor: "Bursa'da Çelebi Sultan Mehmed ile Emir Sultan arasındaki Şibli mahallesinde Sadı tarikatından Abdurazzak dergahında Yunus Emre ve Aşık Yunus, Abdurazzak adına üç mezar ve bir de kitabe vardır, fakat bunun hakiki Yunus'a ait olduğu kesin değildir".

Başta Yunus Emre olmak üzere, Koroğlu, Karacaoğlu'nda Anadolu'nun her yerinde bulunuyorlardı, onlarca köyün toprağında yatıyorlardı. Şiirleri de aynı adı taşıyan benzêşleriyle birbirine karışmış deniyordu. Buna göre herkes, sevdiği şiirde onu kendine çekiyordu belki de.

"Gönlüm düştü bu seveya
Gel gör beni aşk neyledi
Başımı verdim kavgaya
Gel gör beni aşk neyledi"

diyen Yunus'u benim Yunus'um saydım. Aşk'ı dünyalara sığmayan Büyük Yunus, başka bir şiirinde vedalaşıyordu: "Biz dünyadan gider olduk / Kalanlara selam olsun". Kimilerinin onun için "Şiirin peygamberi" demesi boşuna değildir; hangi taşı kaldırırsanız yanında Yunus çıkıyor, şairin dinini yayıyor.

Anadolu'nun dini Tasavvufmu?

Yunus'tan yola çıkınca her şeye ulaşıyorsunuz. Şiir deryasına dalınca Yunus'la birlikte kendimizi Tekke Şiiri'nin, Tasavvuf'un içinde buluruz. Bunun öncülüğü yine Yunus'a dayanıyor. Temel kavrayışı varlıkbirliği olan tasavvuf, insanın yüceliğini öne çıkarmıyor mu? "Din, Tasavvuf şiirleri" bölümünü okuyarak anlayabiliriz. Bu düşünce temelinin Hallac-ı Mansur'a gidip dayandığı (9. yüzyıl) bazı araştırmalar göstermiştir. Mansur'un "Enelhak" (Ben Tanrıyım) sözü, bu düşüncenin (ya da felsefenin) bir özetidir aslında. Tasavvuf şairlerinde bu o kadar çok işlenmiştir ki, bu kitaba aldığımız örneklerde de çokça göreceksiniz. Burada hurûfilik ile tasavvufun uçları birbirine değen bir bütün olarak görülebilir. Çünkü, söz (konuşmak) insanı tanrılaştırır; insan-varlık olarak belirmiş olan tanrıdır. Başka söyleyişle: Evrendeki tüm varlıklar tanrının bir görüntüsüdür. Bu düşüncenin ürünü olan şiirlerin zenginliği, felsefesi karşısında bilgiyetmezliği duvarına toslayabiliriz; ama genç kuşaklar biraz da yorularak öğrenmelidirler. Veya Hallac-ı Mansur'un özetin özeti olan sözlerini okuyarak biz de "Hiç önemi yok!" diyebiliriz. Zindanda yazdığı söylenen "Tavasın" adlı kitabının sonunda şöyle bağlıyor (Yaşar Günenç'in çevirisiyle): "Öykü anlatmak, öykücülerin işidir; gizem ise seçkinlerin ilgi alanı; gösterişli davranışlar, kişilerin işidir; konuşma ise, yalancıların ilgi alanı; derin düşünme, umutsuz insanların yaptığı şeydir; ilgisizlik ise, yaban in-

sanlara özgüdür. / Tanrı Tanrıdır. Evren de evren. / Hiç önemi Yok!"

O halde yaşasın İnsan!

Bu türküler kimin?

Kitabı hazırlarken ilk gördüğüm şu olmuştur: Halk şiirinden öğreneceğimiz çok şey var. Kitabın adına "Halkın Cönkü" dediğimize göre, seçme sınırını biraz daha genişletmek gerekebilirdi. Beğendiğim, kitaba girmesini istediğim çok ürün vardı. Önce, konularına göre bölümlere ayırdım, bunu yedi sayısı ile bütünledim. Manilerle türküler kitabın sonuna ekledim. Atasözü, deyim, masal, tekerleme gibi örnekleri eklemeyi kitabın yapısı bakımından gerekli görmedim. Kitabın baştan sona bütün olarak okunmasını gözönünde bulundurmakla birlikte, bölümlerin de kendi içinde bütünlük sağlamasına özen gösterildi. Seçilen şairlerin kimliği, kısa yaşamöyküleri, o şairin ilk şiirinin yer aldığı sayfanın üst yanına kondu. Sıralama ise, doğum veya yaşadıkları yüzyıllara göre yapıldı. Bilgiler, birkaç kaynaktan karşılaştırılarak alındı. Şiirlerin özüne kesinlikle dokunulmamıştır, ancak kimi derleyicilerin koyduğu gereksiz yazım işaretleri kaldırılmıştır. Eski yazıda bu işaretler yoktur, yazarlar sözcüklerin vurgu gücünü kullanarak düşüncelerini söylemişlerdir. Şiirlerde geçen bazı anlam güçlüğü veren sözcüklerin, deyim ve sıfatların karşılığını kitabın arkasında yer alan "SÖZLÜK" bölümünde vermeye çalıştık. Bu sözlüğün hazırlanmasında arapça bilgisinden yararlandığım Abdurrahman Acar dostu teşekkür ediyorum. Kitabın hazırlanmasında en çok yararlanılan kaynaklar; Vasfi Mahir Kocatürk, İlhan Başgöz, Abdalbaki Gölpınarlı, Yaşar Kemal, Sabahattin Eyüboğlu, Pertev Naili Boratav, İsmet Zeki Eyu-boğlu, Asım Bezirci'nin konuya ilişkin kitapları olmuştur.

Bu türküler bizim türkülerimiz. Ağlayan nar, gülen ayvasıyla harmanlanan bir kitap oldu diyeceğim Halkın Cönkü. Son sözü Hacı Bayram Veli söylüyor:

"Görünen sıfâtındır
Anı gören zatındır
Gayri ne hacatındır
Sen seni bil sen seni"

Benden bu kadar. Ötesi edebiyat tarihçilerini ilgilendirir.

Bu aşkı bilenlere sevgiler yağsın...

Ankara 7 Mayıs 1996

AYDIN DOĞAN

1 / DİN • TASAVVUF VE İNSANLIK DURUMUNU ANLATAN ŞİİRLER

YUNUS EMRE
HACI BAYRAM VELİ
NESİMİ (Alaiyeli)
EŞREFOĞLU RUMİ
AHMED SARİBAN
ÜMMİ SİNAN (Karamanlı ?)
SEYİD SEYFULLAH
ARMAĞAN
PİR SULTAN ABDAL
MİSRİ NİYAZİ
SİNAN ÜMMİ (Elmalılı)
KUL NESİMİ
ŞİRİ
ÜSKÜDARLI HAŞİM
ŞAHİ
SEYRANİ (Everekli)
EDİP HARABİ
DERVİŞ RUHULLAH
FERYÂDİ
SEFİL SELİMİ
GUFRANİ
BAYBURTLU CELALİ
ÂŞIK HÜDAİ

YUNUS EMRE, (Ölm. 1321) Şair. Sarıköy'de doğmuştur. En büyük gizemci halk şairi olan Yunus Emre hakkında bildiklerimiz, menâkıpnamelerdeki sınırlı bilgilerle, şiirlerinden çıkarılan sonuçların ötesine geçmez. Güçlü bir din, tasavvuf kültürü edindiği anlaşılan Yunus, iyi bir eğitim gördüğü kesinlik kazanmaktadır. Sonra tasavvuf yoluna girmiştir. Sakarya yakınlarında oturan Taptuk Emre adında bir şeyhin yanında çırak durmuş, ondan feyz almıştır. Gurbete çıkarak Konya, Şam, Azerbaycan yanlarını dolaşmıştır. Mevlana ile görüştüğü, "Risalet-ün-nüşhiyye" adlı küçük mesnevisini 1307-1308 yıllarında yazdığı biliniyor. 1320-21 yıllarında öldüğü anlaşılar. 1949'da Mihaliççik (Eskişehir) kazasına bağlı demiryolu yanında yeni bir anıt mezar yapılarak, kemikleri gömülü olduğu Sarıköy'den getirilerek buraya konmuştur. Aruzla da yazan, ama en çok heceyi kullanan Yunus, tasavvuf felsefesini ulusal özle kaynaştırdığı için yüzyıllar boyu tekke şiirinin önderi kalmıştır. Bu yönüyle bektaşî, hurufî, kızılbaş şairleri çok etkilemiştir. Vahdet-i vücüt felsefesinin karanlıklarını, varlık-yokluk, insan-tanrı-ölüm kavramları arasındaki bağlantılarıengin bir kültür, derin bir sezîşle aydınlığa ulaştıran bu ölümsüz şairin, önce taş baskısıyla çoğaltılan divanında 360 kadar ilâhi ile nefesi bulunmaktadır.

SANA İBRET GEREK İSE

Sana ibret gerek ise
Gel göresin bu sinleri
Ger taş işen eriyeyin
Bakıp gördünce bunları

Şunlar ki çoktu malları
Gör nice oldu halleri
Sonucu bir gömlek imiş
Onun da yoktur yenleri

Kani mülke benim diyen
Köşk ü saray beğenmeyen
Şimdi bir evde yatarlar
Taşlar olmuş üstünleri

Bunlar eve girmeyenler
Zühd ü taat kılmayanlar
Ol beyliği bulmayanlar
Zira geçti devranları

Kani ol şirin sözlüler
Kani ol güneş yüzlüler
Şöyle gaib olmuş bunlar
Hiç belirmez nişanları

Bunlar bir vakt beyler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Mey hangıdır ya kulları

Ne kapı vardır giresi
Ne nimet vardır yiyesi
Ne ışık vardır göresi
Dün ölmüşdürür günleri

Bir gün senin dahi Yunus
Benven dediklerin kala
Seni dahi böyle ede
Nitekim etti bunları

OL KADEHİN İÇİ DOLU

Ol kadehin içi dolu
İçen ondan olur deli
Ol hocanın talipleri
Bel bağlamış yollarına

Hocanın talibi çoktur
Hiç birinden kemter yoktur
Hepsinin matlubu haktır
Uymaz nefis ellerine

Nefsine muhallif işi
Durmaz akar gözü yaşı
Bunda nefse uyan kişi
Dalmaz kevser göllerine

Kevser huvzuna dalanlar
Ölmezden önce ölenler
Nefsini düşman bilenler
Konar tuba dallarına

Tuba dalından uçanlar
Cennet kapısın açanlar
Şaraben tahûr içenler
Banmaz dünya ballarına

Kumrular kanat kakıcak
Dudular şeker dökecek
Bahçede bülbül ötecek
İltür haber illerine

Biçare Yunus n'eylesin
Derdini kime söylesin
Bir dem teferrûç eylesin
Şu dünyanın hallerine

TEFERRÛÇ EYLEYÜ VARDIM

Teferrûc eyleyü vardım
Sabahın sinleri gördüm
Karışmış kara toprağa
Şu nazik tenleri gördüm

Kimi gamda kimi şamdan
Yatarlar sininde pinhan
Boşalmış damar akmış kan
Batmış kefenleri gördüm

Yıkılmış sinleri dolmuş
Hep evleri harap olmuş
Kamu endişeden kalmış
Ne düşvar halleri gördüm

Yaylalar yaylamaz olmaş
Kışlalar kışlamaz olmuş
Bar tutmuş söylemez olmuş
Ağızda dilleri gördüm

Kimisi zevk ü işrette
Kimi saz ü beşarete
Kimi bela vü mihnente
Dün olmuş günleri gördüm

Soğulmuş şol kara gözler
Belirsiz olmuş ay yüzler
Kara toprağın altında
Gül derer elleri gördüm

Kimisi boynunu eğmiş
Tenini toprağa salmış
Anasına küsüp gitmiş
Boynun buranları gördüm

Kimi zâri kılıp ağlar
Zebaniler canın dağlar
Tutuşmuş sinleri oda
Çıkan tütünleri gördüm

Yunus bu kande gördü
Gelip bize haber verdi
Alık şaştı bilim vardı
Nitekim bunları gördüm

BİR DEM YÜZÜM SÜRE DURAM

Bir dem yüzüm süre duram
Her dem ayım yeni doğar
Her dem bayramdurur bana
Yazım kışım yeni bahar

Benim ayım ışığına
Bulutlar gölge kılmaya
Hiç gedilmez doluluğu
Nuru yerden göğe açar

Anın nuru karanlığı
Sürer gönöl hücrelerinden
Karanlık ile aydınlık
Bir hücreye nite sığar

Ben ayımı yerde gördüm
Ne işim var gök yüzünde
Benim yüzüm yerde gerek
Bana rahmet yerden yağar

Sözüm el gün için değıl
Sevenlere bir söz yeter
Sevdiğim söylemez isem
Sevmek derdi beni boğar

N'ola Yunus sevdiiyse
Çoktur Hakk'ı seviciler
Sevenleri göyer dedi
Anın için boynun eğer

Dilsizler haberini
Kulaksızlar dinleyesi
Dilsiz kulaksız sözü
Can gerek anlayası

Ayıtmadan anladık
Anlamadan eyledik
Gerçek erin bu yolda
Yokluktur sermayesi

Biz sevdik âşık olduk
Sevildik ma'suk olduk
Her dem yeni doğarız
Bizden kim usanası

Yetmiş iki dil saçtı
Araya sınıır düştü
Şöyle bitiri baktık
Yermedik âm u hâsı

Yunus istersen veli
Yerde gökte dop-dolu
Her bir taşın dibinde
Bin İmranoğlu Musî

BEN DERVİŞİM DİYENE

Ben dervişim diyene
Bir ün edesim gelir
Tanıyuban şimdiden
Varup yetesim gelir

Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskindir
Varıp anın üstüne
Evler yapasım gelir

Altında gayya vardır
İçi nâr ile pürdür
Varıp ol gölgelikte
Biraz yatasım gelir

Ta'n eylemen hocalar
Hatırınız hoş olsun
Varuban ol Tamu'da
Biraz yanasım gelir

Ben günahımca yanam
Rahmet suyunda yunam
İki kanat takınam
Biraz uçasım gelir

Andan Cennete varam
Cennette Hak'kı görem
Hûri ile gılmanı
Bir bir koçasım gelir

Derviş Yunus bu sözü
Eğri büğrü söyleme
Seni sıygaya çeker
Bir Molla Kasım gelir

SEVDİĞİ DİDAR İSE

Miskinlik ile gelsin
Kimde erlik var ise
Merdivenden iterler
Yüksekten bakar ise

Gönül yüksekte gezer
Daima yoldan azar
Dış yüzüne o sızar
İçinde ne var ise

Aksakallı bir hoca
Hiç bilmez ki hal nice
Emek yemesin hacca
Bir gönül yıkar ise

Gönül Çalapın tahtı
Çalap gönüle baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise

Sağır işitmez sözü
Gece sanır gündüzü
Kördür münkirin gözü
Alem münevver ise

Az söz erin yüküdür
Çok söz hayvan yüküdür
Bilene bu söz yeter
Sende güher var ise

Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da anı san
Dört kitabın manası
Budur eğer var ise

Bildin gelenler geçmiş
Konanlar geri göçmüş
Aşk şarabından içmiş
Kim mana duyar ise

Yunus yoldan ırmasın
Yüksek yerde durmasın
Sinle sırat görmesin
Sevdiği didar ise

ANMAZ MISIN SEN ŞOL GÜNÜ

Anmaz mısın sen şol günü
Cümle âlem uryan ola
Ne ana oğula baka
Ne kardeşten derman ola

Dağlar yerinden ayrıla
Heybetinden gök yarıla
Yıldızlar bendi kırıla
Düşe yere perran ola

Mâlik Tamu'ya çağıra
Zebaniler saf saf dura
Korkusundan yer yarıla
Titreyüben hayran ola

İsrafil sûri ırıcak
Halayık sinden durıcak
Sonra hesap sorulacak
Kim kadı kim sultan ola

Mâlik ede hey hey Tamu
Kıyameti gördük kamu
Asileri getireler
Gire sinde büryan ola

Zebaniler eğnin tuta
Getire Tamu'ya ata
Deri yanup söküük tuta
Dün gün işin figan ola

Yunus senin budur sözün
Kan yaş ile doldu gözüñ
O Hazret'e tuta yüzün
Yine dermanı andan ola

HİCAPLAR KALKMAYINCA

Hak'kı kaçan bulasın
Hak'ka kul olmayınca
Erenler eşiğine
Yaslanıp yatmayınca

Bir bağ ki viran ola
İçi dikenle dola
Ayıtlamak neylesin
Od ile yanmayınca

İssızlık u yabanda
Od mu bulunur onda
Kavı taşı çakmağı
Bir yerde olmayınca

İssızlıkta kalma sen
Oduñu söndürme sen
Odu kaçan bulasın
Ocağa varmayınca

Ol hakikat güneşi
Doğar vahdet burcundan
Şûle vermez Yunus'a
Hicaplار kalkmayınca

TAŞTIN YİNE DELİ GÖNÜL

Taşkın yine deli gönül
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

N'idem elim ermez yâre
Bulunmaz derdime çare
Oldum ilimden avare
Beni bunda eğler misin

Yavu kıldım ben yoldaşı
Unulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı
Irmak olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yoluna
Sen aşırı gözedirsin
Şu karşıma göğüs veren
Taş bağırlı dağlar mısın

Harami gibi yoluma
Arkun inen karlı dağ
Ben yârimden ayrı düştüm
Sen yolumu bağlar mısın

Karlı dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yunus'un canı
Yoldayım illerim kani
Yunus düşte gördü seni
Hasta mısın sağlar mısın

YAR YÜREĞİM YAR

Yar yüreğim yar
Gör ki neler var
Bu halk içinde
Bize güler var

Ko gülen gülsün
Hak bizim olsun
Gafil ne bilsin
Hakkı sever var

Bu yol uzaktır
Menzili çoktur
Geçidi yoktur
Derin sular var

Girdik bu yola
Aşk ile bile
Gurbetlik ile
Bizi salar var

Her kim merdane
Gelsin meydana
Kalmasın cana
Kimde hüner var

Yunus sen bunda
Meydan isteme
Meydan içinde
Merdaneler var

GELDİ GEÇTİ ÖMRÜM BENİM

Geldi geçti ömrüm benim
Şol yel esip geçmiş gibi
Hele bana şöyle gelir
Şol göz açıp yummuş gibi

İşbu söze Hak tanıktır
Bu can gövdeye konuktur
Bir gün ola çıka gide
Kafesten kuş uçmuş gibi

Miskin âdem oğulları
Ekinlere benzer gider
Kimi biter kimi yiter
Yere tohum saçmış gibi

Bu dünyada bir nesneye
Yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi

Bir hastaya vardın ise
Bir içim su verdin ise
Yarın anda karşı gele
Hak şarabın içmiş gibi

Bir miskini gördün ise
Bir eskice verdin ise
Yarın anda karşı gele
Hulle donun biçmiş gibi

Yunus Emre bu dünyada
İki kişi kalır derler
Meğer Hızır İlyas ola
Ab-ı hayat içmiş gibi

BİLENLERE SELAM OLSUN

Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun

Ecel büke belimizi
Söyletmeye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selâm olsun

Tenin ortaya açıla
Yakasız gömlek biçile
Bizi bir âsan vechile
Yuvanlara selâm olsun

Selâ verin kastımıza
Gider olduk dostumuza
Namaz için üstümüze
Duranlara selâm olsun

Eceli gelenler gider
Hepsi gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selâm olsun

Derviş Yunus söyler sözün
Yaş doludur iki gözün
Bilmeyen ne bilsin bizi
Bilenlere selâm olsun

·**HACI BAYRAM VELİ**, (1352-1429) Bayramiye tarikatını kuran erendir. Asıl adı Numan olan Hacı Bayram, Ankara'nın Solfasıl (Solfasol) köyünden Koyunluca Ahmed adlı bir köylünün oğludur. Menakıpnamelere göre, okuyup yetişmiş, Ankara'da müderrislik (okutman) etmiş, sonradan müderrislikten ayrılarak Şeyh Hâmid'in yanına gitmiş, onunla birlikte dolaşmış, Bursa'da, Aksaray'da bulunmuştur. Şeyhinin ölümünden sonra Ankara'ya gelip Bayramiye tarikatını kurmuştur. Varlıkbirliğine dayanan bu tarikatın üç aşamasını Hacı Bayram *'bilmek, bulmak, olmak'* deyimleriyle dile getirmiştir. Hece vezniyle manzum bir nutku vardır. Bu nutuk, tasavvuf bakımından değerlidir. Günümüzde bilinen birkaç ilâhisi bulunmaktadır.

ÇALABİM BİR ŞAR YARATMIŞ

Çalabım bir şar yaratmış
İki cihan aresinde
Bakıcak dîdar görünür
Ol şarın kenaresinde

Nagehan ol şara vardım
Ol şarı yapılır gördüm
Ben dahi bile yapıldım
Taş ü toprak aresinde

Ol şardan oklar atılır
Gelir ciğere batılır
Arifler sözü satılır
Ol şarın bazaresinde

Şakirdleri taş yonarlar
Yonup üstada sunarlar
Çalabın ismin anarlar
Ol taşın her paresinde

Bu sözü ârifler anlar
Cahiller bilmeyip tanlar
Hacı Bayram kendi banlar
Ol şarın minaresinde

HİÇKİMSE ÇEKEBİLMEZ

Hiçkimse çekebilmez
Güçtür feleğin yayı
Derdine gönül verme
Bir gün götürür vayı

Oynayu gelir aldar
Çünkü eli çabuktur
Bir buncalayın fitne
Kande bulur arayı

Çün yüzünü döndürdü
Bir lâhza karar etmez
Nice seri pâ eyler
Döner ser eder pâyı

Bir fani vefasızdır
Kavline inanma hiç
Geh yoksulu bay eyler
Geh yoksul eder payı

Hayran kamu alimler
Bu mâninin altında
Kaftan kafa hükm eyler
Bilmez bu muammayı

Vâlihtir o vahdette
Kesrette kani tefrik
Hızr ermedi bu sırta
Bildirmedi Mûsâ'yı

Miskin Hacı Bayram sen
Dünyaya gönül verme
Bir ulu imarettir
Alma başa sevdâyı

N'OLDU BU GÖNLÜM

N'oldu bu gönlüm n'oldu bu gönlüm
Derd ü gaminla doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm

Gerçi ki yandı gerçeğe yandı
Rengine aşkın cümle boyandı
Kendide buldu kendide buldu
Matlabını hoş buldu bu gönlüm

Elfakrû fahrî elfakrû fahrî
Demedi mi ol Âlemler Fahrî
Fahrını zikr et fahrını zikr et
Fahrî fenada buldu bu gönlüm

Sevad-ı âzam sevad-ı âzam
Belki oluptur arş-ı muazzam
Mesken-i canan mesken-i canan
Olsa acep mi şimdi bu gönlüm

Bayram'ım imdi Bayram'ım imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi
Hamd'ü senada, hamd ü senada
Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm

BİLMEK İSTERSEN SENİ

Bilmek isteren seni
Can içre ara canı
Geç canından bul anı
Sen seni bil sen seni

Kim bildi e'falini
Ol bildi sıfâtını
Anda gördü zatını
Sen seni bil sen seni

Görünen sıfâtındır
Anı gören zatındır
Gayri ne hacatındır
Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete vardı
Nura müstağrak oldu
Tevhid-i Zat'ı buldu
Sen seni bil sen seni

Bayram özünü bildi
Bileni anda buldu
Bulan ol kendi oldu
Sen seni bil sen seni

NESİMİ, (1344 ? - 1417-18) Tasavvuf şairi. Asıl adı Seyyit Ömer İmamüddin olan Nesimi, Bağdat yakınında bulunan Nesimi kasabasında doğmuş, bu adı kendine mahlas olarak kullanmıştır. I. Murat zamanında Anadolu'ya geçmiş, Diyarbakır bölgesinde yaşamıştır. Fazullah Hurufî'nin halifesiydi. Bir söylentiye göre Bursa'da bulunmuştur. O dönemde etkisi artan Hurufî mezhebinin, Nesimi'nin fikirleri, şiirleri dönemin siyasetçi din adamları, hükümdarlarınca hoş görülmemiş, Fazullah, Timur tarafından öldürtülmüş, Nesimi de izlenmeye başlanmıştır. Bunun üzerine Nesimi kaçarak Suriye bölgesine gider, fakat orada da coşkun tasavvuf heyecanı, panteist fikirleri nedeniyle iyi karşılanmamış, bu fikirleri yayma suçundan Halep'te öldürölüp derisi yüzölümüşür. Hemen tüm şiirleri tasavvuf üzerinedir. Farsça, türkçe iki divanı vardır. Gazel, mesnevi, tuyuğ, rubai, klasik nazım biçimlerle yazdığı şiirler heyecanlı, içtendir. İlk türkçe divanı 1824 yılında İstanbul'da basılmıştır. Bütün şiirleri ise Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti İlimler Akademiyası yayınlarında üç ciltte toplanıp 1973'de Bakü'de basılmıştır.

MESNEVİ

Derya-yı muhit cuşa geldi
Kevn ile mekân huruşa geldi

Sırr-ı ezel oldu aşikâra
Ârif nice eylesin mudara

Her zerrede güneş oldu zâhir
Toprağa sücud kıldı tahir

Nakkaş bilindi nakş içinde
Lâl oldu ayan Bedahş içinde

Acı su şarab-ı kevser oldu
Her zehr nebat-ı şeker oldu

Tiryak mizacı tuttu ağı
Lûlû-yü müdevver oldu dârû

Küllî yer ü gök Hak oldu mutlak
Söyler def ü çeng ü ney **Enelhak**

Mescud ile sacid oldu vâhid
Mescud-ü hakiki oldu sacid

Her katra muhit-i âzam oldu
Her zerre Mesih ü Meryem oldu

Mâşuk ile âşık oldu bir zat
Mahvoldu vücud-ü nefy ü isbat

İman ile küfr bir şey oldu
Tatlı ile acı bir mey oldu

Şirket aradan götürdü zahmet
Vahdetten açıldı bab-ı rahmet

Can ile ten oldu bir hakikat
Birikti şeriât ü tarîkat

Eşya ikilikten oldu hâli
Baki Ehad oldu lâyezali

Ey talib eğer değilsen âma
Gör vâde-i **Küllü men aleyha**

Ref oldu hicab-ı mâsivallah
Elkudretü velbakaü billâh

Gayr oldu helâk ü vech kaldı
Bahr oldu şu kim bu bahre daldı

Ger açık ise basîretin bak
Gör sende Hak'ı vü gitme ırak

Gör sen seni kim ne cism ü cansın
Maksud-ü vücut-ü **Kün Fekân'sın**

Çün mümine mümin oldu mi'at
Mir'atına bak ve anda gör zat

Şeytan-ı lâine uyma zinhar
Anın sözünü işitme, ey yâr

Her kimse ki esridi bu meydan
Hayy-i ebed oldu zat-ı Hay'de

Nefsini çü bildi bildi Rabbi,
Tevhid yolunda ekti habbi

Ey Haktan ırak olan Azazil
Ger div değilsen âdemi bil

Âdemde tecelli kıldı Allah
Kıl âdeme secde olma gümrah

Hak'tan sana **Lâtuti'**hü geldi
Hem **vescüd ü Vakterib** denildi

Çalındı kıyametin nefiri
Ey sağır, işitmedin safiri

Haşrin günü geldi, uykudan dur
İnanmaz isen gözünü aç, kûr

Uykudan uyan ki mahşer oldu
Gör nice zaman-ı pür şer oldu

Sûrunu işitmedi kulağın
Dayandı bu köprüde ayağın

Âdem tükeli Hak oldu bilgil
Mescud-u hakika secde kılğıl

Fazl ister isen hakikate var
Sây eyle bu işe kalma zinhar

Enfas-ı Nesimi gör ne candır
Derya-yı muhit ü dürr ü kândır

ENVAR MEST

(İLAHİ)

Çün beni bezm-i ezelde ol yâr mest
Ol cihetten görünür bu çeşmime deyyar mest

Mest-i dergâhem ne mestem bu şarab-ı cüz'idan
Sanma ey hace beni kim olmuşam bikâr mest

Şöyle mestem tâ kıyamet dahi hüşyar olmazam
Çün beni vahdet meyinden eyledi ol yâr mest

Rind ü kallâşem makamım kûşe-i meyhanedir
Gelmişem **Kâlû Belâ**'dan âşık u hammar mest

Çuş kıldı Akl-i Kül geldi vücuda kâinat
Kâf ü Nun emrinden oldu bu cihan yekbar mest

Cinn mest ü ins mest ü cümle bu vahş ü tuyur
Hâk mest ü bad mest ü ab mest ü nâr mest

Aşk-ı suphani meyinden valih oldu şöyle bil
Arş mest ü ferş mest ü kevkeb-i seyyar mest

Şöyle bil tahtesseradan tâ süreyya her ne var
Oldu ey hace, seraser ez mey-i Cebbar mest

Âdem ü Havva melâik hur ü gılman ü beşer
Kevser ü Tuba vü Rıdvan cennet ü dîdar mest

Nuh ü Davud ü Süleyman ü Zekerya vü Şuayb
Musi mest ü İsi mest ü Ahmed-i Muhatar mest

Şah-ı merdan, şiyir-i Yazdan, pîşüva-yı ehl-din
Kâşif-i sırr-ı vellâyet Hayder-i Kerrar mest

Enbiya vü evliye vü asfiye vü etkıya
Oldular Hak meclisinde şöyle bîhüşyar mest

Kadı mest ü müftü mest ü sofi-i safi mest
Cür'a-i cam-ı Elest'den mümin ü küffar mest

Hace-i meyhane mest oldu vü hem pîr-i mugan
Kâbe vü puthane mest ü hırka vü zünnar mest

Küfr ü iman mest ü cümle mest ayn-i yekdiger
Âşık u mâşuk u aşk u yâr mest ağyar mest

Münkirin inkârı çün gitti vü geldi devr-i cam
Sofi mest oldu bu meyden eyledi ikrar mest

Cür'a-i cam-ı ilâhi âşıkı mest eyledi
Cam mest ü bade mest ü saki-i ebrar mest

Çün şarab-ı canfeza geldi bize humhaneden
Oldu anın hatrasından bu ser ü destar mest

Çeng ü def hem ud ü ney sermest olup efgan eder
Bu harabatın içinde söyliyen güftar mest

Mest olup gir şehr-i aşka göresin anda ayan
Rah mest ü hane mest ü bu der ü divar mest

Mest olup söyler **Enelhak** aşk ile âlemde bil
Yâni ki Mansur'u âşık oluben berdar mest

Gönlümüz nur-u tecelli cismimizdir kûh-u Tur
Canımız didara karşı oldu Musi vâir mest

Devr-i Mehdi'dir hidayet eyledi sahipzamanı
Veçhini Fazl etti Yazdan gün gibi izar mest

Bürkâ yüzünden açtı zâtın kıldı ayan
Eyledi kevn ü mekânı nur ile envar mest

Cennet-i Adn'in gülistanında bülbüldür dilin
Nağme-i cansuzu her dem eylegil tekrar mest

Ey Nesimi sır-ı Hakkın mahremi sensin bugün
Söyledin kudret diliyle mâni-i esrar mest

DAİMA ENELHAK SÖYLEREM (İLÂHÎ)

Daima Enelhak söylerem Haktan çü Mansur olmuşam
Kimdir beni berdar eden, bu şehre meşhur olmuşam

Kıblesiyem sadıkların mâşukıyem âşıkların
Mansuruyem lâyıkların çün beyt-i mâmur olmuşam

Musi benem kim Hak ile münacat eylerem
Gönlüm tecelli Turudur anın için Tur olmuşam

Erdim kaşım mi'racına kim **Kabe kavseyn** oldürür
Vuslat şebinde gör beni ser tâ kadem nur olmuşam

Bezm-i ezelde içmişem vahdet meynin cür'asın
Şol cür'adan kim tâ ebed sermest ü mahmur olmuşam

Ey mihr yüzün **Vedduha Velleyl** imiş saçın kara
Lâlin bana darüşşifa oldur ki rencur olmuşam

Her yana kim döner yüzüm yâri götür anda gözüm
Çün bu gamından gam yedim şadan ü mesrur olmuşam

Ol şahid-i gaybi benem kim kâinatın ayniyem
Ol nutk-u Rahman benem ki dilde mezkûr olmuşam

Çün onsekiz bin âleme oldu vücudum ayine
Ol suret-i Rahman benem kim halka mestur olmuşam

Ol gizli gencin sırriyem kim zâhir oldu âleme
Ol gevherem kim gün gibi âlemde meşhur olmuşam

Çün ben Nesimi gevherem gencim size faş eylerem
Ben bir deli divaneyem gör kim ne mâmur olmuşam

AYETE ŞANA SIĞMAZAM (İLÂHİ)

Bende sığar iki cihan ben bu cihana sığmazam
Gevher-i lâmekân benem kevn ü mekâna sığmazam

Arş ile ferş ü kâf ü nun bende bulundu cümle çün
Kes sözünü vü epsem ol şehir ü beyana sığmazam

Kevn ü mekândır ayetim zatıdürür bidayetim
Sen bu nişan ile beni bil ki nişana sığmazam

Kimse güman ü zann ile olmada Hakk ile biliş
Hakkı bilen bilir ki ben zann ü gümana sığmazam

Surete bak ve mâniyi suret içinde tanı kim
Cism ile can benem velî cisme cü cana sığmazam

Hem sedefem hem inciye hem haşır ü Sırat esinciyem
Bunca kumaş ü raht ile ben bu dükâna sığmazam

Genc-i nihan benem ben üş ayn-i ayan benem ben üş
Gevher-i kân benem ben üş bahre vü kâna sığmazam

Gerçi muhit-i âzamem âdem adımdır âdemem
Tur ile **Kün fekân** benem ben bu mekâna sığmazam

Can ile hem cihan benem dehr ile hem zaman benem
Gör bu lâtifeyi ki ben dehr ü zamana sığmazam

Encüm ile felek benem vahy ile hem melek benem
Çek dilini vü epsem ol ben bu lisana sığmazam

Zerre benem güneş benem, çar ile penc ü şeş benem
Sureti gör beyan ile çünkü beyana sığmazam

Zat ileem sıfat ile gülşekerem nebat ile
Kadr ileem berat ile beste dehana sığmazam

Nâre yanan şecer benem çarha çıkan hacir benem
Gör bu odin zebanesin, ben bu zebana sığmazam

Şehd ile hem şeker benem şems benem kamer benem
Ruh-u revan bağışlaram ruh-u revana sığmazam

Tîr benem, keman benem pîr benem
Devlet-i cavidan benem îne vü âna sığmazam

Gerçi bugün Nesimi'yem haşimiyem kureyşiyem
Benden uludur ayetim ayete şana sığmazam

İLAHİ

Gerçek hadis imiş bu ki hubun vefası yok
Kim sevdi hubu dedi ki hubun cefası yok

Aşkın belâsı yok deyüben aşka düşme var
Kim âşık oldu kim dedi aşkın belâsı yok

Anın ki hacc-ı ekberi ey can sen olmadın
Beyt-ül-Haram'a varmamış anın safası yok

Şeytandır ol ki suretine kılmadı sücud
Düştü bu renc ü derde kim anın devası yok

Şol can ki senden özke talep etmedi murad
Hecrine yak sen anı ki her dem revası yok

Ya Rab ne şem'imış bu mehin yüzü kim anın
Yüzü katında şems-i duhanın ziyası yok

Bîmar-ı aşka can verir ey can lebin veli
Münkir sanır kim ol şefeteynin şifası yok

Gel gel beru ki savm ü salâtın kazası var
Sensiz geçen zaman-ı hayatın kazası yok

Aynın hatasız, ey büt-ü Çin döktü kanımı
Türk-ü Hata'dır aslına varır hatası yok

Fani cihana bakma geçer ömrü sevme kim
Ömrün zevali var ü cihanın bakası yok

Yarin gelir hemîşe cefası Nesimi'ye
Sen sanma kim Nesimiye yârin atâsı yok

KOŞUK

Dalmışam şol bahre kim pâyanı yok
Batmışam şol gence kim husranı yok
Bulmuşam şol bedri kim noksanı yok
Girmişem şol şehre kim viranı yok

KOŞUK

Vahdetin şehrinde seyran eylerim
Ben seni cisminde hayran eylerim
Gencimi âdemde pinhan eylerim
Âdemi hem Hak hem insan eylerim

KOŞUK

Bîvefa dünyadan usandı gönül
Yok dedi dünyayı yok sandı gönül
Düştü aşkın odına yandı gönül
Vahdetin kandabına kandı gönül

KAYGUSUZ ABDAL, (?-?) XV.yy. tasavvuf şairi. Doğum ve ölüm yılları bilinmemektedir. Söylentiye göre Alaiye (Alanya) Beyi'nin oğludur. Asıl adı Gaybi (Alaiyeli Gaybi)'dir. II. Murat zamanında yaşadığı (1421-1451), Bektaşî Şeyhi Abdal Musa'ya müritlik ettiği, Kaygusuz adını buradan aldığı biliniyor. Rumeli'yi gezmiş, sonra Mısır'a gitmiştir, şeyhinin isteğiyle orda kurduğu tekkeye şeyhlik eder, orada ölür, bir söylentiye göre yaşadığı mağaraya gömülür. Kaygusuz Abdal, Yunus Emre izinde yürüyen Alevi-Bektaşî halk şiirinin kurucusudur. Güçlü bir tasavvuf kültürüyle beslenmiş şiirlerini hem hece, hem aruzla yazmış, nefeslerinin çoğuna gizli remizli hiciv-mizah motifleri, tekerlemeler katarak bağnaz, softalarla, insanlık kusurlarıyla alay etmiştir. Şiirlerine eski yazma cönlüklerde sıkça rastlanmaktadır. Ozansoy'a göre Ankara kitaplığında, Kaygusuz'a ait çeşitli eserleri içine alan bir yazma kitap vardır. Şairin "Budalanâme"si 15.yy. halk nesri (düzyazı) örneği bakımından önemlidir.

DOLAPNAME

Sual ettim bugün ben bir dolaba
— Niçin daim sürersin yüz bu âba

Niçin bağrın deliktir gözlerin yaş
Sebeb neden dolaştın bu itaba

İniltinden delindi dertli bağrım
Figanından ciğer döndü kebaba

Kararın yok gece gündüz dönersin
Saçarsın yaşların gözden türaba

Ne zulm etti sana bu çarh-ı gerdun
Ki derdin defteri sığmaz hesaba

Dolap eydür —Eya gözüm çırağı
Eşitmeye cevabım aç kulağı

Benim budur sorarsan sergüzeştim
Ki ben yaylar idim bir yüce dağı

Geçirmiştim seradan köklerimi
Eriştirdim süreyyaya budağı

Durağa derneşüben kamu kuşlar
Budağında tutarlardı otağı

Öterdi tuti ve kumri vü dürraç
Geçirdim bir zaman bu resme çağı

Heves bağında can mürğu gezerken
Üzüldü ömr kuşunun tuzağı

Kaza koptu meğer dest-i Hudadan
Ki bir şahs erişip saldı nacağı

Deliben bağrımı taktı kemendi
Sürüdüler dolaştım her sokağı

Sokaklarda nice müddet yatarken
Gelen geçen ururlardı ayağı

Demir mıhlar dokundu yüreğime
Kaza destiyile çarhın çomağı

Zekerya gibi bağrımdan deliben
Dolap için düzüttüler yarağı

İnilerim ben anda dost deyiben
Gözüm yaşı sular bostanı bağı

Felek kime tadırdı bir kaşık bal
Sonunda sunmadı tas ile ağı

Süleyman kim sürerdi tahtını yel
Son ucu toprağa kodu yanağı

Sikendir kim cihanı Kaf ber Kaf
Tutup hükmüyle sürmüştür yasağı

Gezip zulmet ararken ab-ı hayvan
Dolu zehr ile sundular ayağı

Kani Kayser kani Kisra Kani Sam?
Belirmez bunların yurdu durağı

Cihanın varlığı baştan başa hep
Belâ yurdudur mihnet ocağı

Resül buna çü beyt-ül-ankebut der
Pes ol olur mekeslerin durağı

Baka ehli fenada mülk edinmez
Bakadır anların yeri durağı

Alâi Gaybi bunda tekke kılmaz
Hakın fazlıdürür ancak dayağı

Sabır seccadesin altına kuşağı
Tevekkülden kuşanmıştır kuşağı

Sözünü Kaygusuz ârife söyle
Ne bilsin şekeri dana buzağı

EŞREFOĞLU RUMİ, (?-1469) Asıl adı Abdullah olan Eşrefoğlu, İznik'de doğmuştur. İyi bir öğrenim gördükten sonra Bursa'da Emir Sultan'ın hizmetine girer. Emir Sultan'ın önermesiyle Ankara'da Hacı Bayram Veli'nin dervişi, damadı olur, gelişir. Hacı Bayram'ın ölümünden sonra Abdülkadir-i Geylani torunlarından Hüseyin-i Hamavi'ye bağlanmıştır. Kadiri tarikatının Eşrefiye şubesini kurdu, ölünce İznik'teki tekkesine gömüldü. Musikiyle de ilgilenen Eşrefoğlu, Yunus Emre yolundan giden tasavvufi halk şairlerinin en önemlilerindendir. Hem aruz hem hece veznini kullanmıştır. Müzekkinnûfus, Tarikatname adlı mensur tasavvufi eserleri vardır.

YİNE BU DERTLİ GÖNÜL

Yine bu dertli gönül
Kaynadı taşageldi
Aşk denizinin mevci
Başımdan aşageldi

Sabırım karanım gitti
Aşk sırrımı faş etti
Ben dahi diyem şunu
Kim garip başa geldi

Ol benim gönlüm alan
Bu canıma can olan
Ol beni deli kılan
Önüme düşegeldi

Ansızın olamazım
Buldum ayrılamazım
Ansız bu aklım bilim
Tedbirim şaşageldi

Siz şöyle sanmanız kim
Ben şimdi âşık oldum
Canım ezel gününde
Aşka ulaşageldi

Kalû belâ denmeden
Elest'den ileriden
Türlü mihnete âşık
Anda dolaşageldi

Şol ben âşıkım diyen
Ol yalan dâva kılan
Nefse dileğin veren
Bana temaşa geldi

Âşık hod nefse yağı
Nefsin kovarın sağı
Nefs ile âşık canı
Bunda savaşa geldi

Derd ü belâ gözgüsün
Gözlerken dünü günü
Dost yüzüne can gözü
Ansızın tuşageldi

Gerçi kim nihan geldi
Can gözü ayan gördü
Münkir münafık sandı
Tâbirli düşe geldi

Eşrefoğlu Rumi'nin
Varlığı külli senin
Her ne kim senden geldi
Canına hoş geldi

SENİ GÖREYİM CANIM

Ey dost senin yoluna
Canım vereyim canım
Aşkını komayayım
Oda gireyim canım

Bu dünya âşıklara
Bir aldangaç olurmuş
Bu yalan aldangacın
Terkin urayım canım

Çün ömür geçer imiş
Can kuşu uçar imiş
Yoluna cism ü canı
Harca süreyim canım

Beni sana vereyim
Sensiz beni n'edeyim
Ben senin Hazretine
Bensiz varayım canım

Vahdetin şarabından
Bir cür'a nuş edeyim
Enelhak çağırayım
Feryad urayım canım

Halka kavga salayım
Ben dahi mansur leyin
Zülfünde asılayım
Dâra varayım canım

Ger beni senin için
Yetmiş kez öldüreller
Bin kez dahi ölmeye
Boyun vereyim canım

Meşayihin himmeti
Kılıcını alayım
Kendi nefsim boynunu
Kendim urayım canım

Benden bana yakınsın
Canımdan sevgilimsin
Ya ben seni isteyü
Kande varayım canım

Sen canımın canısın
Cevherimin kânısın
Vaslın haberin geri
Sana sorayım canım

Eşrefoğlu Rumi'yi
Aradan tarhedeyim
Senin ile bakayım
Seni göreyim canım

AHMED SARIBAN (Sarban), (?-1546) Tasavvuf şairi. Kanuni Sultan Süleyman'ın Irak seferinde devcibaşılık ettiği için Sariban adını almış, bu adla ünlenmiştir. Ömrünün sonlarına doğru askerlikten ayrılarak Aksaray'da bulunan Bayrami şeyhlerinden Alâeddin Pir Ali'ye mürit olmuş. Sonra Hayrabolu'ya yerleşmiş, orada ölmüştür. Şiirlerinde Ahmed, Ahmedi, Kaygusuz mahlaslarını kullanırdı. Sadé bir dille yazdığı şiirlerinde aruz, hece vezni kullanmıştır. Tasavvufi, din dışı söyleyişleri de vardır. Yazma bir Divan'ı, Üsküdar'da Selimağa kütüphanesinde bulunduğu söylenir.

LÂMEKÂN İLİNDEN MİSAFİR GELDİM

Lâmekan ilinden misafir geldim
Şu fena mülküne bastım kademe
Nerenin selâmın getirdin dersin
Elestü bezminden geldim bu deme

Şu fena mülküne gelip giderken
Sarban olup Hak katarın yederken
Çamurun yoğurup balçık ederken
Arkam ile su taşıdım Âdem'e

Şu fena mülküne gelip geçmeden
Can tohumu derler ekip biçmeden
Makamın kaldırıp tamam göçmeden
Arş yüzünden yönüm döndüm kıbleme

Ben kıblemi kiblem beni biliptir
Enbiya evliya andan geliptir
Ben bilirim anam benden oluptur
Ol vakitte nikâh kıydım babama

Ben babamı kucağımda uyuttum
Kudret südüyle emzirdim büyüttüm
Muhkem tutup kalbin evin arıttım
Şimdi gelmiş sultan olmuş o bana

Bu kubbe içinde baki can idim
İlm idim nur idim hem iman idim
Cümle evliyaya ben canan idim
Onsekiz bin halkı koydum abama

Ahmed erenlerin izin izleriz
Can evinde cananımız gizleriz
Oniki İmam Şah Merdan'ı gözleriz
Nurları göründü o dem dîdeme

İLAHİ

Görmeyen can Yusüf'ün Kenan'ı bilmez kandedir
Öz vücudu Mısırın sultanı bilmez kandedir

Cehd edip tavr-ı beşerden çıkmayan talip bugün
Kaldı nisyan içre ol nisyanı bilmez kandedir

Cism ü canın sırrını fehm etmeyen avareler
Gerçi âşıktır veli canını bilmez kandedir

İçmeyen vuslat şarabın yâr elinden her zaman
Benzer ol mahiye kim ummanı bilmez kandedir

Sırr-ı canı bilmeyip seyr eyleyen sergeşteler
Devr eder devran ile devranı bilmez kandedir

Müptelâ-yı aşk olup cananesini bilmeyen
Derd ile dermandedir dermanı bilmez kandedir

Can kulağıyle işit Ahmed Muhammed nutkudur
Kendi nefsin bilmeyen Rahman'ı bilmez kandedir

ÜMMİ SİNAN, (?-1568 ?) XVI.yy. ozanlarındanr. Doğum yeri, yılı bilinmiyor. Söylentilere göre Bursalı, Karamanlı sayılıyor. Halveti tarikatının Sinaniye kolunu kurmuştur. Uzun bir ömür sürdüğü söylenir. Şiirleri kendisinden yüzyıl sonra yetişen Elmalılı Sinan Ümmi'nin şiirleriyle karıştırılmıştır. Cönklerde şiirlerine rastlanır. Divan'ı var.

ERENLERİN SOHBETİ

Erenlerin sohbeti
Ele giresi değil
İkrar ile gelenler
Mahrum kalası değil

İkrar gerek bir ere
Göz açıp dîdar göre
Sarraf gerek gevhere
Nâdan bilesi değil

Bir pınarın başına
Bir testiye koysalar
Kırk yıl anda durursa
Kendi dolası değil

Ümmi Sinan yol ayan
Oluptur belli beyan
Dervişlik yolu heman
Tac ü hırkası değil

SEYİD SEYFULLAH, (?-1601) Derviş şair. İstanbulludur. İyi bir eğitim gördüğü, hayatının sonuna kadar İstanbul'da yaşadığı söylenir. Şeyh Nizamettinoğlu Seyid Seyfullah olarakda bilinir. İbrahim Ümmi Sinan halifelerindendir. Tasavvufi şiirleri etkilidir. Eski cönklerde şiirlerine rastlanır. Divan'ı vardır.

HEY YOL ERKÂN KARDEŞLERİ

Hey yol erkân kardeşleri
Sizin olsun bu yol, erkân
Ben bir acep derde düştüm
Bulunmaya gibi derman

Dostun tecellisi yetti
Hep gönül mülkünü tuttu
Benden benliğim mahvetti
Ne eşkâl kaldı ne elvan

Herbir kılım bir göz oldu
İçim dışım hep yüz oldu
Âlem cümle düpdüz oldu
Ne yatlı kaldı ne yaman

Bütün dünya benim oldu
Sekiz cennet canım oldu
Ben sırrın sır benim oldu
Gizli sırlar oldu ayan

Dost bana sundu bir dolu
İçtim anı oldum deli
Kimsenin değilim kulu
Şimdi sultan oldum sultan

Beni bulmak isteyenler
Sırrı duymak isteyenler
Kendi şehrimizde yoklan
Gönüllerdir bana mekân

Seyid Nizamoğlu dedem
Gördü işte sandı âdem
Yüz bin türlü hırkası var
Kâh bundan bakar kâh andan

ARMAĞAN, XVI. yüzyılda yaşamıştır. Hayatı hakkında bilgi yoktur. Tasavvufi şiirler yazdığı, Yunus Emre'nin izlerini taşıdığı anlaşıyor. Eski yazma cönlklerde (dergilerde) şiirlerine rastlanmaktadır.

KAPISINDA KULU GÖRDÜM

Safi nurdan aşk şarabı
Cür'asını dolu gördüm
Şöyle içtim mest olmuşum
Kendözümü deli gördüm

Ben bir şuride bülbülüm
Ergan etmek işim benim
Dost bağının işretinde
Ol açılan gülü gördüm

Benim dilimdeki tevhid
Kur'an'ın lübbüdür zahid
Sırat-ı müstakîm içre
Dosta giden yolu gördüm

Tevhid-i zatın mânisin
Remz eyledim anlar isen
Hakk-el-yakîn ol dost ile
Birlikteki hali gördüm

Yaktı beni aşk ateşi
Her ne dersem aceplemen
Feryad edip **Enelhak der**
Mansur'daki dili gördüm

Geldi rehber oldu bana
Hakk-el-yakîn vuslat için
Evliyanın serçeşmesi
Tanr' aslanı Ali gördüm

Evliyâlardır kardeşim
Enbiyâlardır sırdaşım
Muhammed'in izzetini
Cümlesinden ulu gördüm

Bu kelâmı dinlemeye
Ârif gerek anlamaya
Bu gönlümü aşk içinde
Safî nurdan velî gördüm

Zahidâ mürde kalb oldun
Mekr eyledi zühdün sana
Aşk şarabı içmeyi
Diri değil ölü gördüm

Arşa çıktım münacata
Haktan nasibim almaya
Enbiyaya evliyaya
Kısmet veren eli gördüm

Armağan'ım bana kısmet
Olan Hakk'ın dîdarıdır
Ben kendimi ol Hazret'in
Kapısında kulu gördüm

PIR SULTAN ABDAL, (?-?) XVI.yy. halk, tasavvuf şairi. Doğum, ölüm yılları bilinmiyor. Şiirlerinden çıkarılan sonuçta Sivas'ın Banaz köyünden olduğu, adının Haydar, soyunun Yemen'den geldiği anlaşıyor. Menkıbelerden çıkarılan bilgilere göre, İran Şahı I. Tahmas (hük. 1524-1579) ile Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamıştır. Bir kızılbaş ayaklanmasına katılması sonucu Hızır Paşa tarafından zindana atıldı, sonra Sivas'da aştırıldı. Duru bir halk diliyle yazan Pir Sultan Abdal'ın şiirleri coşkun bir lirizm taşır. Yüzyıllar boyunca Anadolu halkı, Rumeli, Azeri Alévilerince okunup ezberlendi.

KİMSEYE GİZLİ SIR AÇILMAZ OLDU

Medet mürvet şu âlemi yaratan
Mahlûkun önünden geçilmez oldu
Dört kapı kırk makam kalktı aradan
Halledip müşküller seçilmez oldu

Döndükçe bu devran aksine döndü
Nice âdil Hanlar tahtından indi
Şimdi beyzâdelər hımara bindi
At sürüp önünden geçilmez oldu

Karga şahan oldu kuzgun baz oldu
Mâbutları tanbur ile saz oldu
Kısalar uzadı hep dıraz oldu
Değmelere kaftan biçilmez oldu

Besbelli ki bu kusurlar hep bizde
Şimdi edepsizler gönülde gözde
Edep hay yoktur gelinde kızda
Şimdi Hak'tan yana göçülmez oldu

Pir Sultan Abdal'ım gözümün yaşı
Ağlarım bulunmaz derdimin eşi
Çıktı elden çıktı mahlûkun başı
Kimseye gizli sır açılmaz oldu

DERVİŞ İLE ÇİÇEK

Sordum sarı çiçeğe
—Sen nerede kışlarsın
Çiçek der —Derviş baba
Yer altında kışlarım

Sordum sarı çiçeğe
—Yer altında ne yersin
Çiçek der —Derviş baba
Kudret lokması yerim

Sordum sarı çiçeğe
—Benzin niye sarıdır
Çiçek der —Derviş baba
Hak korkusun çekerim

Sordum sarı çiçeğe
—Anan baban var mıdır?
Çiçek der —Derviş baba
Anam yer babam yağmur

Sordum sarı çiçeğe
—Boynun niye eğridir
Çiçek der —Derviş baba
Boynum Hakka doğrudur

Pir Sultan'ım erlerle
Yüzü dolu nurlarla
Ak sakallı pirlere
Çiçekte dervişlik var

NE DERSİN?

—Bülbül olsam varsam gelsem
Hakkın divanına dursam
Ben bir yanıl elma olsam
Dalında bitsem ne dersin

—Sen bir yanıl elma olsan
Dalımda bitmeye gelsen
Ben bir gümüş çövmen olsam
Çeksem indirsem ne dersin

—Sen bir gümüş çövmen olsan
Çekip indirmeye gelsen
Ben bir avuç darı olsam
Yere saçılısam ne dersin

—Sen bir avuç darı olsan
Yere saçılmaya gelsen
Ben bir güzel keklik olsam
Bir bir toplanısam ne dersin

—Sen bir güzel keklik olsan
Bir bir toplamaya gelsen
Ben bir yavru şahin olsam
Kapsam kaldırısam ne dersin

—Sen bir yavru şahin olsan
Kapıp kaldırmaya gelsen
Ben bir sulu sepken olsam
Kanadın kırsam ne dersin

—Sen bir sulu sepken olsan
Kanadım kırmaya gelsen
Ben bir deli poyraz olsam
Tepsem dağıtsam ne dersin

—Sen bir deli poyraz olsan
Tepip dağıtmaya gelsen
Ben bir ulu hasta olsam
Yoluna yatsam ne dersin

—Sen bir ulu hasta olsan
Yoluma yatmaya gelsen
Ben de bir Azrail olsam
Canını alsam ne dersin

—Sen de bir Azrail olsan
Canımı almaya gelsen
Ben bir cennetlik kul olsam
Cennete girsem ne dersin

—Sen bir cennetlik kul olsan
Cennete girmeye gelsen
Pir Sultan üstadın bulsa
Bilece girsek ne dersin

MİSİRİ NİYAZİ, (?-1693) Şair. Asıl adı mehmed olan Niyazi, Malatya'lıdır. Mısır'da okuduğu için Mısri lakabını almıştır. Elmalılı Sinan Ümmi'ye mürit olmuş, sonra Bursa'ya yerleşerek Halvetiliğin bir kolu olan Mısri'liği kurmuştur. Devlete karşı aykırı tutum alarak yüzlerce müridiyle birlikte Edirne'ye kadar yürümüştür. Limni adasına sürüldü, orada öldü. Din, tasavvuf konusunda birçok şiir yazmıştır. Divan'ı var.

ÇAĞIRIRIM DOST DOST

Bakıp cemal-i yâre
Çağırırım Dost Dost
Dil oldu pare pare
Çağırırım Dost Dost

Aşkın ile dolmuşum
Zühüdümü yanılmışım
Mest-i müdam olmuşum
Çağırırım Dost Dost

Mescid ü meyhanede
Hanede viranede
Kâbe'de, puthanede
Çağırırım Dost Dost

Sular gibi çağ çağ
Dolaşırım dağ dağ
Hayran bana sayru sağ
Çağırırım Dost Dost

Dünya gamından geçip
Yokluğa kanad açıp
Aşk ile daim uçup
Çağırırım Dost Dost
Aradığım candadır

Canda ve hem tendedir
Bilir iken bendedir
Çağırırım Dost Dost

Hep görünen dost yüzü
Andan ayırmam gözü
Gitmez dilimden sözü
Çağırırım Dost Dost

Derya olunca nefes
Parelenince kafes
Taâ kesilince bu ses
Çağırırım Dost Dost

Gökler gibi dönerim
Gün gibi dolanırım
Devr ile eğlenirim
Çağırırım Dost Dost

Geldim o dost ilinden
Koka koka gülünden
Niyazi'nin dilinden
Çağırırım Dost Dost

DERMAN ARADIM DİRDİME

Derman aradım dirdime
Derdim bana derman imiş
Burhan aradım aslıma
Aslım bana burhan imiş
Sağ u solum gözler idim
Dost yüzünü görsem deyu
Ben taşrada arar idim
Ol can içinde can imiş

Öyle sanırdım ayrımı
Dost gayridir ben gayriyim
Benden görüp işideni
Bildim ki ol canan imiş

Saym ü salât ü hacc ile
Sanma biter zâhid işin
İnsan -ı kâmil olmaya
Lazım olan irfan imiş

Kanden gelir yolun senin
Ya kande varır menzilin
Nerden gelip gittiğini
Anlamayan hayvan imiş

Mürşid gerektir bildire
Hakkı sana hakka yakın
Mürşid olmayanların
Bildikleri güman imiş

Her mürşide dil verme
Kim yolunu sarpa uğratar
Mürşidi kâmil olanın
Gayet yolu âsan imiş

Anla heman bir sözdürür
Yokuş değildir düzdürür
Âlem kamu bir yüzdürür
Gören anı hayran imiş

İşit Niyazi'nin sözün
Bir nesne örtmez hak yüzün
Haktan ayan bir nesne yok
Gözsüzlere pinhan imiş

SİNAN ÜMMİ (Elmalılı), (?-1664) XVII.yy. tasavvuf şairlerinden. Halvetilerdendir, şeyhlik yapmıştır. Şeyhinin Eroğlu Nuri olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Gazel, tasavvufî şiirleri vardır. Ümmi Sinan'la karıştırılan Sinan Ümmi Elmalılıdır.

DÖNMEYE GELDİK DÖNMEYE

Mevlâm Aşkın meydanına
Yanmaya geldik yanmaya
İçip aşkın şarabını
Kanmaya geldik kanmaya

Bindirdin aşkın atına
Kandırdın aşk şerbetine
Varıp likanın zatına
Konmaya geldik konmaya

Okuduk aşkın kitabın
Fethettik **Enelhak** babın
Senden **İrcüi** hitabın
Ünmeye geldik ünmeye

Aşktır sağ eden sayrıyı
Aşktır bir eden ayrıyı
İsm-i zatınla gayrıyı
Yenmeye geldik yenmeye

Banladık aşkın banını
Gör münkirlerin danını
Evvelden işin sonunu
Sanmaya geldik sanmaya

Uğrayan aşkın huldüne
Kalmaz akçeye altuna
Aşkın kanadı altına
Sinmeye geldik sinmeye

Ümmi Sinan aşka yârdır
Anınçün gayrıdan dûrdur
Bu cihan bize ağıyardır
Dönmeye geldik dönmeye

DİNLERSE GÖZÜMÜ GİRYAN EDEN DOST

Dilerse gözümü giryan eden dost
Dilerse bağrımı biryan eden dost
Dilerse hâk iye yeksan eden dost
Dilerse lûtf ile ihsan eden dost

Dilerse gönlümü handan eyleyen
Dilerse canımı canan eyleyen
Dilerse sırtımı seyran eyleyen
Dilerse katramı umman eden dost

Dilerse su gibi akıp çağlatan
Dilerse yel gibi esip söyleten
Dilerse firkate salıp ağlatan
Dilerse vaslını erzan eden dost

Dilerse şah iken kılan gedalar
Dilerse zecr edip kılan cefalar
Dilerse hor iken veren safalar
Dilerse kul iken sultan eden dost

Dilerse deryalar gibi kaynatan
Dilerse gemiler gibi oynatan
Dilerse naleler verip inletem
Dilerse nutkumu pinhan eden dost

Dilerse gezdiren arşı, semayı
Dilerse yüzdüren yem-i fenayı
Dilerse giydiren şalı kabâyı
Dilerse cismimi uryan eden dost

Dilerse aşkını cana kuran fak
Dilerse söyleten sırr-ı **Enelhak**
Dilerse kim Ümmi Sinan eden dost

KUL NESİMİ, (?-) XVII.yy. Bektaşî ozonlarındandır. Doğum, ölüm yılları bilinmiyor. Tahminlere göre onyedinci yüzyılda yaşamış. XIV. yüzyılda yaşayan (öldürülen) Nesimi ile karıştırılmamalıdır. Kul Nesimi şiirlerinde büyük Nesimi'nin yolunda olduğunu, "Nesimi'yim yüzün beni/Derim meydanda meydanda" vb. göndermelerde bulunduğunu görürüz. Nefesleri halk arasında çok yayılmış, seslendirilmiştir. Şiirlerinde aruz vezni de kullanan Kul Nesimi'nin iyi bir eğitim gördüğü tahmin edilir.

DERİM MEYDANDA MEYDANDA

Bugün erenlere kurban
Serim meydanda meydanda
Bütün ikrar canım feda
Canım meydanda meydanda

Kelleme koltuğma aldım
Kan ettim kapına geldim
Ettiğime pişman oldum
Sırtım meydanda meydanda

Yoktur çınarım çimenim
Yoktur kalbimde gümanım
Al malım varlığa canım
Malım meydanda meydanda

Mümine huller biçin
Ol kep rahiplerden kaçın
Ben bülbülüm bir gül için
Zârım meydanda meydanda

Mümin olan olur veli
Veli olan olur gani
Nesimi'yim yüzün beni
Derim meydanda meydanda

GER ASLIM SORARSAN BEN BİR NİYAZIM

Ger aslım sorarsan ben bir niyazım
Sabır ilmi derler yerden gelirim
Evvel katra idim şimdi hâk oldum
Arştaki kandilden nurdan gelirim

Ben **Kalû Belâ**'dan buldum izimi
Döndürmedim bir dem Haktan yüzümü
Ateş-i aşkına yaktım özümü
Halil İbrahim'le nârdan gelirim

Sual eyler isen benim sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Yarattı Muhammed - Ali nurundan
Hak ile Hak olan serden gelirim

Cebaril çırağı alır eline
Seyr etmeye gider dostun iline
Hayranım şakıyan dudu diline
Rıdvan kapı açtı, şardan gelirim

Teni sual etme ten kuru tendir
Can anın içinde gevher-i kândır
Bu ilmin deryası bahr-i ummadır
Seri kal' eyleyen sırdan gelirim

Mansur ile varıp dâra çekildim
Yusuf'la kul olup bile satıldım
Şam'da İsa ile göğe çekildim
Musa ile dahi Tur'dan gelirim

Mahkeme'de sual sordu kadılar
Kitapların orta yerde kodular
Sen bu ilmi kimden aldın dediler
Üstadımdan aldım pîrden gelirim

Nesimi'yim ikrarımla bileyim
Gerçek erenlerin kemter kuluyum
Ali bahçesinin gonca gülüyüm
Münkir münafıka Hak'tan gelirim

BEN YİTİRDİM BEN ARARIM

Ben yitirdim ben ararım
Yâr benimdir kime ne
Kâh giderim öz bağıma
Gül dererim kime ne

Kâh giderim medreseye
Ders okurum Hak için
Kâh giderim meyhaneye
Dem çekerim kime ne

Sofular haram demişler
Bu aşkın şarabına
Ben doldurur ben içerim
Şarap benim kime ne

Ben malâmet hırkasını
Kendim giydim eğnime
Ar ü namus şişesini
Taşa çaldım kime ne

Sofular secde ederler
Mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım
Yüz sürerim kime ne

Kâh çıkarım gök yüzüne
Hükmederim kaf be kaf
Kâh inerim yer yüzüne
Yâr severim kime ne

Kelp rakip böyle diyormuş
Güzel seçmek pek günah
Ben severim sevdiğimi
Günah benim kime ne

Nesimi'ye sordular kim
Yârin ile hoş musun
Hoş olayım olmayayım
O yâr benim kime ne

ŞİRİ, (?-?) XVIII.yy. Bektaşî şairi. En çok aşağıya aldığımız Devriye şiiriyle tanınmış olan Şiri'nin hayatı hakkında kesin bilgimiz yoktur. İstanbul'da yaşadığı, 1762 yılında öldüğü anlaşıyor. İstanbul Merdiven köyü'ndeki Bektaşî şeyhlerinden Bektaş Çelebi olduğu tahmin edilebilir. Hamdullah adlı ayrı bir kişi olma ihtimali de güç kazanıyor.

DEVRIYE

Cihân var olmadan ketm-i ademde
Hak ile birlikte bektaş idim ben
Yarattı bu mülkü çün ki o demde
Yaptım tasvirini nakkaş idim ben

Anasırdan bir libasa büründüm
Ab ü bad ü hâk ü nârdan göründüm
Abülbeşer ile dünyaya geldim
Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdem'in sulbünden Şît olup geldim
Nuh ile bir olup tufana girdim
Bir zaman bu mülke İbrahim oldum
Yaptım Beytullah'ı taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman, ey can
İshak Yakup Yusuf oldum bir zaman
Eyyup geldim çok çağırdım el'aman
Kurd yedi vücudum kaynaş idim ben

Zekeriya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar
Davud geldim çok peşime düştüler
Mühr-ü Süleyman'ı çok taşıdım ben

Mubarek asâyı Musa'ya verdim
Ruhülkudüs olup Meryem'e erdim
Cümle evliyaya ben rehber oldum
Cibril-i Emin'e sırdaş idim ben

Ol sulb-i pederden Ahmed-i Muhtar
Rahm-i maderdeyken oldu dilfikâr
Erişti cihana oldum yarıgâr
Kul iken zatına sırdaş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim
Mucizat görmeden imana geldim
Şah-ı Merdan ile Döldül'e bindim
Zülfikâr bağladım tığ taşıdım ben

Sekahüm hamrinden içildi şerbet
Ref'oldu hicaplar ettik mahabbet
Meydana açıldı sırr-ı hakikat
Aldığım esrara sırdaş idim ben

Hidayet erişti bize Allahtan
Bîat ettik cümle Resulullahtan
Haber verdi bize seyr-i fillahtan
Şah-ı Merdan ile pirdaş idim ben

Ben cihan mülkünü devredip geldim
Kırklar meydanında erkânâ girdim
Şah-ı Velâyetten kemerbest oldum
Selman-ı pâk ile yoldaş idim ben

Şükür matlabımı getirdim ele
Gül oldum feryadı verdim bülbüle
Cem olduk bir yere Ehl-i Beyt ile
Kırklar meydanında ferraş idim ben

İkrar verdim cümle düzüldük yola
Sırrı faş etmedik asla bir kula
Kerbelâ'da İmam Hüseyin ile
Pâk ettim dameni gülbaş idim ben

Bu mülk-ü faniye çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım ot olup bittim
Urum diyarını ben irşad ettim
Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

Gâhi nebi gâhi veli göründüm
Gâhi uslu gâhi deli göründüm
Gâhi Ahmed gâhi Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım kallâş idim

Şimdi Hamdullah-ı Şîri dediler
Geldim gittim zatım hiç bilmediler
Kimseler bu remzi fehmetmediler
Her gelen mahlûka kardaş idim ben

ÜSKÜDARLI HAŞİM, (?-1782) XVII.yy. tekke şairlerinden. Celveti tarikatı şeyhlerindendir. Üsküdar'da doğmuş, orada yaşamış, tekke de şeyhlik etmiştir. Cönklerde şiirleri bulunur, akıcı bir uslubu vardır.

BİR BİR DİYEM SANA DİRDİM

Bir bir diyem sana derdim
Ezelden ben neler çektim
Niçin değiştim ben yurdum
Anla hakkani sözümü

Bahr-i ezel dürrü idim
Küntü kenz'de gizli idim
İlm-i ledün sırrı idim
Kimse görmezdi izimi

Gizlendim atıldım göğ
İndim andan ben bu yere
Tâ ki gözüm yüzüm göre
Münkir görmeye yüzümü

Bezm-i elest'e kul oldum
Cevher iken nebat oldum
Tab'-ı unsurda bulundum
Koz anlama gel tuzumu

Anam babam bir oldular
Beni zulmete attılar
Vücudum zâhir ettiler
Bilmek için ben özümü

Koçsuz koyun kuzulattım
Derya yüzünde otlattım
Bir kasaba boğazlattım
Yemek için ben kuzumu

Yunus dedemdir söyleyen
Seyid Haşim'dir dinleyen
Bu esrarı fehmeyleyen
Ağyara açma razımı

ŞAHİ, (?-?) Oldukça akıcı bir dille yazıldığı görülen aşağıdaki tarikatlar destanı'nın yazarı Şahi hakkında yeterli bilgimiz yoktur. Ancak A. Gölpınarlı'ya göre XVI., V.M. Kocatürk'e göre XVIII.yy.da yaşadığı söylenmektedir. Şahi önemli bir Bektaşî şairi olarak tanınmıştır.

TARİKATLAR DESTANI

Bir gün oturdum yâran-ı safa
Gönülden dinleyen duyar demişler
Hicv eyledim asılların evvelâ
Kaldılar bu sözde naçar demişler

Sırr-ı tarîkati zemmeden merdud
Kâfir olduğuna Hudadır meşhud
Anları hep münkir yarattı Vedud
Hakkı eylediler inkâr demişler

Evvel Nakşibendi eyledi zuhur
Dünya şulesinden oldular pür nur
Niçin nakşilerden ettiniz fütur
Anlarda var türlü esrar demişler

Gelince Abdülkadir-i Geylânî
Nura gark eyledi bütün cihani
Bin bir yerde vardır halvet mekânı
Bin bir çilehanesi var demişler

Hasan-ı Basrî'dir sâdiler pîri
Halvetiler vermiş rahında seri
Celvetilerde hem vardır eseri
Anlar da çağırır Kerrar demişler

Ahmed-i Bedevî pîr-i natıktır
Bedevî dervişı cümle tanıktır
Her birisi rah-ı Hakka yanıktır
Aşk delisi gâhi donar demişler

Rifailerde de vardır bir nişan
Darbı sînesinde vurur her zaman
Pîrin himmetiyle hep ateş-zeban
Kızgın demirleri yalar demişler

Bir târik var ana derler celâli
Kerametten olmaz hiç biri hâli
Anlarda ayandır Hakkın cemali
Dilde virdi ism-i Haydar demişler

Bir büyük pîr dahi İbrahim Edhem
Cümlesi süryani durdular epsem
Anlar dünya için oldular bigam
Zikr-i Ya Hak eder her bar demişler

Kalenderî dahi bir sır-ı hikmet
Pîrlerine gayet olundu himmet
Giydikleri hırka tac-ı saadet
Gönülden virdleri Cebbar demişler

Dahi geldi dile Özbek'in pendî
Her biri yolunda pîrlar menendi
Çok esrar zuhura getirir Hindî
Süryanice zikr-i Settar demişler

Bir dahi var hamzaviler tarîkı
Vird-i **Kul Hüvallah** okur hakiki
Anlardürür erenlerin refîkı
Ruz ü seb okurlar hezar demişler

Tarîk-ı nusayri acayip hüner
Destine ne alsa olur misk amber
Mangallar dolusu ateş olsa yer
Toprak tutar barut yapar demişler

Tarîk-ı Yesevi bir acayip sır
Eğer aklın varsa ol tarîka gir
Bir garaip himmet eylemiş ol pîr
Aslan gibi insan yutar demişler

Bir envernümadır Mevlevi inan
Döndürür âlemi bu çarh-ı devran
Cezbelik âlemi bu çarh-ı devran
Gâhi döner gâhi uçar demişler

Hatem-i pîr Hacı Bektaş-ı Veli
Anın nesl-i pâki Muhammed-Ali
Cümle erenlerin bir zîba gülü
İsmi Hacı Bektaş Hünkâr demişler

Zuhur eyleyince pîr-i Horasan
Doksan bin er ile oldu imtihan
Darı üstüne post koyduğu zaman
Bin bir rekât namaz kılar demişler

Doksan bin erenler dedi eyvallah
Senin rızandayız cümlemiz billâh
Yazında yazılmış **Semme Vechullah**
Mutlaka Ali-i Haydar demişler

Doksan bir er ile gelince beri
Bütün karşı varıp Rum'un erleri
Karac' Ahmed, cümlesinin serveri
Elde mâr aslana süvar demişler

Rum'a gelince ol Kutb-ül-Evliya
Gulguleye vardı arz ile sema
Binip bir seng üze ol envernüma
Yürüttü bir cansız duvar demişler

Bir kadı var dedi Ben olurum baş
Ne asıl kimsedir ol Hacı Bektaş
Pîr keramet ile anı etti taş
Dervişler üstüne basar demişler

Dağlar şahitliğe olun ayaktaş
İçinden ayrılıp gelen üç beş taş
Münafıklar ile eyleyip savaş
Cümlesi bir dilden senhar demişler

Softaların melâmeti çok oldu
Yezidlerin nedameti çok oldu
Dervişlerin kerameti çok oldu
Esti bir muhalif rüzgâr demişler

Bazı softa vardır gayet müzevir
Beş kuruş verîrsen dininden çevir
Yalan yere şahit olur o kâfir
Para için dinin satar demişler

Bâzı kadı müftü bu işe mail
Duyunca ism-i zer akl' olur zail
Tezvir kitabından arar bir tevil
Yüz bin politika açar demişler

Şah-ı Velâyet'in kuluyum Şahi
Sahip şecaatin kuluyum Şahi
Gönüller şahının kuluyum Şahi
Ana kim Ali Zülfikâr demişler

SEYRANİ, (1807-1866), XIX.yüzyıl halk şairlerindenir. Kayseri'nin Everek (Develi) ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Mehmet Seyrani'dir, bir mahalle İmamının oğludur. İki yıl kadar medrese öğrenimi gördü, Abdülmecid döneminde İstanbul'a gitti, yedi yıl orada kaldı, şiirlerinde çağın büyüklerini hicvettiği için koğuşturmaya uğradı, bunun üzerine orada barınamayarak memleketine döndü. Hayatı yoksulluk içinde geçti. Şiirlerinde aruz veznini de kullanan Serani, asıl başarısını hece ile yazdığı koşma, semai, destan, nefes, devriyelerde sağlamıştır. Yergi ve mizah onun şiirinde önemli bir yer tutar. Değersiz devlet adamlarıyla korkusuzca alay eden Seyrani, kendi dertlerini, acılarını anlatırken içten ve derindir. Doğduğu yer olan Develi'de ölmüştür.

EYVAH FUKARANIN BELİ BÜKÜLDÜ

Eyvah fukaranın belı büküldü
Medet ticaretin gücüne kaldık
İyiler âlemden göçtü çekildi
Bizler zamanenin piçine kaldık

Rüşvet ile yazar hâkim hücceti
Hüccet ile alır kadı rüşveti
Halk bilmiyor dini, şer'i, sünneti
Bozulduk sikkenin tucuna kaldık

Sene bin iki yüz atmış beş tamam
Okunur ezanlar boş bekler imam
Seyranî bu nutkun sonu vesselâm
İnanın dünyanın ucuna kaldık

GÖNÜL BİR BOYADAN RENGİN ALMADI

Gönül bir boyadan rengin almadı
Her boyaya tavus gibi dalyor
Cehennem nârına hacet kalmadı
Aşk odu içimde daim yanyor
Gam suyu ile mayam böyle karılmış
Ki levh üzre kalem böyle yarılmış
Ciğerimin memesinden sarılmış
Gam yılanı kanım emip duruyor

Bir sedef yerini tutmaz zencefil
Sanki mevlâm cümle rızkıma kefil
Ben sağken ailem oldu çok sefil
Yediğini yetim hakkı sanıyor

Seyrani'nin iki gözü yaş oldu
Aşk-ı Mevlâ cümle derde baş oldu
Kadı mutbağında pişmiş aş oldu
İçerimde fıkır fıkır kaynıyor

OLGUNLAŞMAMIŞ BİR BOSTAN VAR

Olgunlaşmamış bir bostan var
Şu kıraçta susuz nesiz
O bostanda bir ağaç var
Meyvesi yok dalsız nesiz

Bu bahçede yoktur duvar
Bir ağaç var göğe uzar
Ol ağaçta bir kuş gezer
Kanadı yok tüysüz nesiz

Yeryüzünün menekşesi
Her birisi bir yol açmış
Bu ne şekil irenk imiş
Boyası yok seğsiz nesiz

Seyranî bir eski derviş
Ona bu Haktan verilmiş
Dividin yok kalem mafiş
Yine okur cüzsüz nesiz

GÜL DALINDA DİKEN YARAR

Gül dalında diken yarar
Diken güle vermez zarar
Toprak bir gün başın tarar
Yolar saçlarını bir gün

Dünya olur bir gün harap
Ne bülbül kalır ne gurap
Rızka sebep olan türap
Gözlerine dolar bir gün

Kudret koçunu koyuna
Katmış seyreden oyuna
Ecel kulların boynuna
Habersizce dolar bir gün

Acı tatlı yenmez olur
Yalan gerçek dinmez olur
Taş çarh ile dönmez olur
Hep kesilir sular bir gün

Çal Seyranî durma sazın
Hakka eyle sen niyazın
Sana secdesiz namazın
Kısmet olan kılar bir gün

ÖRÜMCEĞİN SIRATINDAN

Örümceğin sıratından
Kendi geçer kimse geçmez
Ay güneşin suratından
Bir zerreyi yerip seçmez

Bir koyunu kurt yese de
Kalır binbir vesvesede
Pis denir kelp batan süte
Susuz kalsa çoban içmez

Seyranî daldan budaktan
Dilin esirge dudaktan
Çoban kurtulmaz ödekten
Bir tene iki can geçmez

EDİP HARABİ, (1853-1918) İstanbul'ludur. Biraz öğrenim görmüş, küçük memurluklarda bulunmuştur. Bektaşî tarikatına girerek Mehmed Ali Hilmi Dede Baba'ya mürit olmuştur. Büyük bir divanı vardır.

.....
*Yok iken Âdem'le Havva âlemde
Hak ile hak idik sırr-ı müphemde
Bir gecelik mihman kaldık Meryem'de
Hazret-i İsa'nun öz babasıyız*
.....

VAHDETNAME

Daha Allah ile cihan yok iken
Biz anı var edip ilân eyledik
Hakka hiç bir lâıyk mekân yok iken
Hanemize aldık mihman eyledik

Kendisinin henüz cismi yok idi
Cismi şöyle dursun ismi yok idi
Hiç bir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik

Allah ile işte burda birleştik
Nokta-i amâya girdik yerleştik
Sırr-ı Küntü kenz'i orda söyleştik
İsm-i şerifini Rahman eyledik

Aşîkar olunca zat ü sıfâtı
Kün dedik var ettik bu semavatı
Birlikte yarattık hep kâinatı
Nam ü nişanını cihan eyledik

Yerleri gökleri yaptık yedi kat
Altı günde tamam oldu kâinat
Yarattık içinde bunca mahlûkat
Erzakını verdik ihsan eyledik

Asılsız fasılsız yaptık cenneti
Huri gılmanlara verdik ziyneti
Türlü vaitlerle her bir milleti
Sevindirip şad ü handan eyledik

Bir cehennem kazdık gayetle derin
Lâf ateşi ile eyledik teshin
Kıldan gayet ince kılıçtan keskin
Üstüne bir köprü mîzan eyledik

Gerçi **Kün** emriyle var oldu cihan
Arş ü Kürs'ü gezdik durduk bir zaman
Boş kalmasın diye bu kevn ü mekân
Âdemin halkını ferman eyledik

İrfan' olan bilir sırr-ı müphemî
İzhar etmek İsm-i Âdem'i
Çamurdan yoğurduk yaptık Âdem'i
Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik

Âdem ile Havva birlik idiler
Ne güzel bir mekân bulduk dediler
Cennetin içinde buğday yediler
Sürdük bir tarafa puyan eyledik

Âdem'le Havva'dan geldi çok insan
Nebiler veliler oldu nümayan
Yüz bin kere doldu boşaldı cihan
Nuh Neciyyüllâh'a tufan eyledik

Salih'e bir deve eyledik ihsan
Kayanın içinden çıktı nagehan
Pek çokları buna etmedi iman
Anları hâk ile yeksan eyledik

Bir zaman Eshab-ı Kehf'i uyuttuk
Hazret-i Musa'yı Tur'da okuttuk
Şiyt'i çulha yaptık bezler dokuttuk
İdris'e biçtirip kaftan eyledik

Süleyman'ı dehre sultan eyledik
Eyyub'a acıdık derman eyledik
Yakub'u ağlattık nâlân eyledik
Musa'yı Şuayb'e çoban eyledik

Yusuf'u kuyuya attırmış idik
Mısır'da kul diye sattırmış idik
Zeliha'yı ana çattırmış idik
Zellesinden bend-i zindan eyledik

Davud Peygambere çaldırdık udu
Kazadan kurtardık Lût ile Hud'u
Bak ne hale koyduk nâr-ı Nemrud'u
İbrahim'e bağ u bostan eyledik

İsmail'e bedel cennetten kurban
Gönderdik şad oldu Halil-ür-Rahman
Balığın karnını bir hayli zaman
Yunus Peygambere mekân eyledik

Bir mescide soktuk Meryem Ana'yı
Babasız doğurttuk orda İsa'yı
Bir ağaç içinde Zekeriyya'yı
Biçtirip kanını rîzan eyledik

Beyt-ül-Mukaddes'de Kudüs şehrinde
Nehr-i Şeria'da Erden nehrinde
Tathir etmek için günün birinde
Yahya'yı İsa'yı uryan eyledik

Böyle cilvelerle vakit geçirdik
Bu enbiya ile çok iş bitirdik
Başka bir Nebiy-yi Zîşan getirdik
Anın her nutkunu Kur'an eyledik

Küffar-ı Kureyş'i ettik bahane
Muhammed Mustafa geldi cihana
Halkı davet etmek için imana
Murtaza'yı ana ihvan eyledik

Ana kıyas olmaz asla bir nesi
Nebiler şahıdır Hakkın Habîbi
Dünyanın ukbanının odur sebebi
Biz anı Nebiy-yi Zîşan eyledik

Hak Muhammed - Ali ile birleştik
Hep beraber **Kabe kevseyn'e** gittik
O makamda pek çok mahabbet ettik
Leylet-el-Esra'yı seyran eyledik

Bu sözleri sanma her insan anlar
Kuş dilidir bunu Süleyman anlar
Bu sırr-ı müphemî ârifan anlar
Çünkü cahillerden pinhan eyledik

Hak ile Hak idik biz ezelide
Tâ ruz-u **Elest'**de, **Kalû Belî'**de
Mekân-ı Hudada bezm-i celide
Cemalini gördük iman eyledik

Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil Hazret'i Subhan
Bunu Kur'an ile ayan eyledik

Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır
Doğan ölen yapan bozan hep Haktır
Her nereye baksan Hakk-ı mutlakdır
Ahval-i vahdeti beyan eyledik

Vahdet sarayına girenler için
Hakkı hakka yakîn görenler için
Bu sırrı Harabi bilenler için
Birlik meydanında cevâlân eyledik

DERVİŞ RUHULLAH, XIX yüzyıl sonlarında ve yirminci yüzyıl başlarında yaşamıştır. 1924 yılında Bektaşî Nefesleri adlı bir antoloji bastırmıştır. Bu eserde kendisinin de şiirleri bulunmaktadır.

KALMADI KIŞIMIZ YAZIMIZ BİZİM

Niyaz ehlindeniz zânnetme zâhid
Meşhur-u cihandır nazımız bizim
Sözümüz mutlaka canana ait
Enelhak çağırır sazımız bizim

Erenler bezmidir meydan-ı irfan
Zulmeti nur eder inkârı iman
Sofî ise olur tilkisi aslan
Kaplandan müthiştir bazımız bizim

Kapıdan girmeden düşün derince
Pek dardır yolumuz Sırat'tan ince
Mâna ustasından okuduk hece
Benzer muammaya yazımız bizim

La'yı unutmayız hep deriz illâ
Bu yolda çekmişiz dehre esselâ
Ketmandır şahımız dönmeyiz asla
Açılmaz münkire razımız bizim

Bulmuşuz Mevlâyı vicdanımızda
Edeb müncelidir erkânımızda
Birdir her bir millet meydanımızda
Türkümüz Kürdümüz Lâzımız bizim

Ruhullah bulmuşuz bu demde Zatı
Bir zatta seyr ettik ism ü sıfâtı
Bir elden içtik ki ab-ı hayatı
Kalmadı kışımız yazımız bizim

FERYADİ. (1824-1904), asıl adı Mehmet olan Feryadi, Kul Yusuf, Deli Derviş, Dolu Derviş, Derviş Ağa adlarıyla da bilinmektedir. Sivas'ın Zara ilçesine bağlı Zoğallı köyünde doğduğu söylense de aslen oralı olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir; babasının başka yerden gelip oraya yerleştiği de ileri sürülmektedir. Feryadi'nin çok güzel saz çalıp şiir söylediği bilinir, sazına "Sarı Turna" adını taktığı söyleniyor. Kangallı Âşık Ruhsatî'ye hocalık etmiş, çok yer gezmiştir. 1920 doğumlu Mustafa Feryadi Çağırın'la karıştırılmaması gerekir. Feryadi'nin kitap olarak basılmış şiirleri vardır.

OTLAR BİTMİŞ VİRANELER YURDUNDA

Otlar bitmiş viraneler yurdunda
Ne acayip ah eylemez sağlar hey
Kimi şad ü hurrem kendi keyfinde
Kimisine firkat gelmiş ağlar hey

Nice kahramanlar vardı bu hana
Kimisi şah oldu gitti zamana
Benim deyi hükmederdi cihana
Hâke yeksan oldu taht ü tuğlar hey

Şu çarh-ı gerduna kanma dekbazdır
Evveli şadlıktır bahardır yazdır
Âhırnı vayvaylı bir ulu sazdır
Veliler nebiler göçtü inler hey

Türlü cevahirden alıp satardı
Çimeninde lâl ü mercan biterdi
Seher vakti bülbülleri öterdi
Viran kalmış bahçelerle bağlar hey

Usandım feleğin âdelelerinden
Doldurup verdiği badelerinden
Sefil Feryadi'nin didelerinden
Ab-ı revan gibi yaşlar çağlar hey

SEFİL SELİMİ, (1933 -) Asıl adı Ahmet Günbulut olan Selimi, Sivas doğumludur. Ortaokulda okudu. Hayatı yoksullukla geçtiği için küçük yaşta çalışma hayatına girdi. Bir ara yurtdışına gitmiş, yine memleketine dönmüş, ticaret işleriyle uğraşmıştır. Sefil Selimi'nin şiirlerinde yergili bir anlatımla, tasavvufi yanı benimsediği görülür.

GÖK KUBBE ALTINDA YERİN ÜSTÜNDE

Gök kubbe altında yerin üstünde
Ne var ne yok canlı cansız benimdir
Yokluğa ulaştım varın üstünde
Onun için dinli dinsiz benimdir

Çevremi dolaştım içten ve dıştan
Sonuna geldikçe başladım baştan
Haberli yaşadım bahardan kıştan
Uzun kısa enli ensiz benimdir

Büyüdüm küçüldüm hiç fark etmedi
Zamanla güreştim gücü yetmedi
Eli tutan toprak beni tutmadı
Giden gelen tenli tensiz benimdir

Felek katarına bir denk yükledim
Konakladım açtım sardım bekledim
Her kapıyı defalarca yokladım
Sağlam sakat denli densiz benimdir

Vardım ileriye döndüm geriye
İnan şaştım sarındığım deriye
Kendime rastladım varsam neriye
Evvel âhir sonlu sonsuz benimdir

Bu hesabın üst başıyla alt ucu
Sefil Selimi'nin itikat gücü
Tatlıya tatlıdır acıya acı
Huylu huysuz kinli kinsiz benimdir

GUFRANİ, (1863-1926), Karaman'ın Yaşkışla bucağında doğmuştur. Hayatı Konya, Karaman'da geçtiği söylenir. Konya'da basılan kitap, dergilerde şiirlerinin bulunduğu dışında hayatıyla ilgili çok bilgimiz yoktur.

KATRA İDİM UMMANLARA KARIŞTIM

Katra idim ummanlara karıştım
Kaç bulandım kaç duruldum kim bilir
Devre edip âlemleri dolaştım
Bir sanata kaç sarıldım kim bilir

Bulut olup ağdığımı bilirim
Boran ile yağdığımı bilirim
Alt(ı) anadan doğduğumu bilirim
Kaç ebeden kaç soruldum kim bilir

Kaç kez gani oldum kaç kere kafir
Kaç kez altın kaç kere bakır
Bilmem ki kaç kâtip ismimi okur
Kaç defterde kaç dürüldüm kim bilir

Bazı nebat oldum toprakta sürdüm
Bilmem kaç atanın sulbünde durdum
Kaç defa Cennet-i âlâya girdim
Cehnneme kaç sürüldüm kim bilir

Kaç kez alet oldum elde bakıldım
Semadan kaç kere indim çekildim
Balçık olup kerpiç kerpiç döküldüm
Kaç bozuldum kaç kuruldu kim bilir

Dünyayı dolaştım hep kara bataklık
Görmedim bir karar bilmedim durak
Üstümü kaç örttü bu kara toprak
Kaç serildim kaç dirildim kim bilir

Gufrani'yim tarikatım boş değil
İyi bilki kara bağrım taş değil
Felek ile hiç hatırım hoş değil
Kaç barıştım kaç dandım kim bilir

BAYBURTLU CELALİ, (1850-1915), Asıl adı Ahmet olan Bayburtlu Celali, 'Aşık Celal', 'Celali Baba' adıyla da anılır. Bayburt'a bağlı Tahsını köyünde doğdu, Sunur köyündeki medresede öğrenim gördü, geçimini çiftçilikle sağladı. Şair toplantılarına katıldı, yurdun çeşitli yerlerini dolaştı, softalara karşı sert çıkışları oldu.

YA HU DİYEN PUTPERESTİM

Bülbül-i nazm ü gazelim
Ya hu diyen putperestim*
Kafir-i asl ü ezelim
Ya hu diyen putperestim

Dünya gencine karışmam
Her üstada söz danışmam
Namaz ehliyle konuşmam
Ya hu diyen putperestim

Bi peri peyker damanım
Arz-ı manend-i revanım
Ne dinim var ne imanım
Ya hu diyen putperestim

Ben Celali nazm-i gülzar
Bülbül gülzar içre gülzar
Ne Allah'ım ne Nebüm var
Ya hu diyen putperestim

ÂŞIK HÜDAİ, (1940 -) Maraş'ın Göksun ilçesine bağlı Yoğunoluk köyünde doğdu. Asıl adı Sabri Orak olan Hüdai XVII. yüzyılda yaşamış "Hüdai" ile karıştırılmamalı. Küçük yaşta öksüz kalmış, okula gidememiştir. Adana'da pamuk işçiliği yapmış, okuma-yazmayı ise askerde öğrenmiştir. Sonra İstanbul'a yerleşmiş, Yunus Emre'den ve tasavvuftan çok etkilendiğini, buna yöneldiğini söylemiştir.

KARDAŞ

Gönül sende sevgi sende yâr sende
Sevda ara sende seni bul kardaş
Mürşit sende rehber sende pir sende
Sevda ara sende seni bul kardaş

Şehir sende yayla sende köy sende
Nehir sende derya sende çay sende
Yıldız sende güneş sende ay sende
Sevda ara sende seni bul kardaş

İsa sende musa sende tur sende
Çözülmedik gizli gizli sır sende
Hakkın gizli hazinesi var sende
Sevda ara sende seni bul kardaş

Der Hüdâî akıl ilim fen sende
Dünya sende ahret sende han sende
Allah sende Kur'an sende din sende
Sende ara sende beni bul kardaş

2 / TANRI'YI SORGULAYAN ŞİİRLER

YUNUS EMRE
KAYGUSUZ ABDAL (Sarayı)
AZMÎ
HARABÎ
SEYRANÎ (Everekli)
ALÎ KIRBIYIK
NEYZEN TEVFİK
ÂŞIK VEYSEL
ALÎ İZZET ÖZKAN
ÂŞIK IŞIK
ÂŞIK İHSANÎ

YUNUS EMRE

YA İLÂHİ GER SUÂL ETSEN BANA

Yâ ilâhi ger suâl etsen bana
Cevabım uşbu idi anda sana

Ben bana zulmeyledim ettim günah
Neyledim nettim sana ey padişah

Gelmeden dedin hakıma kem diye
Doğmadan dedin asâ Âdem diye

Sen ezelde beni âsi yazasın
Doldurasın âleme âvâzesin

Ben mi düzdüm beni sen düzdün beni
Pür ayıp nişe getürdin ey Gani

Gözüm açup gördüğüm zindan içi
Nefs ü hevâ pür dolu şeytan içi

Haps içinde ölmeyeyim diye aç
Mısmıl ü mürdan yerdim bir iki kaç

Nesne eksildi mi mülkünden senin
Geçti mi hükmüm ya hükmünden senin

Rızkını yeyip seni aç mı kodum
Ya iyip öynünü muhtaç mı kodum

Kıl gibi köprü gerersin geç diye
Gel seni sen tuzağımdan seç diye

Kıl gibi köprüden âdem mi geçer
Yâ düşer yâ dayanır yâhut uçar

Kulları köprü yaparlar hayr için
Hayrı budur kim geçerler seyr için

Tâ gerek bünyadı muhkem ola ol
Ol geçenler aydalar uş doğru yol

Terazi kurarsın hevaset tartmaya
Kasdedersin beni oda yakmaya

Terazi ona gerek bakkal ola
Yâ bezirgân tâcir ü attar ola

Çün günah murdarların murdarıdur
Hazretinden yaramazlar kârıdur

Sen gerek lutf ile ânı örtesin
Pes ne hacet murdarı âçup tartasın

Sen temaşa kılasın ben hoş yanam
Hâşa lillâh senden ey rebb ül enâm

Sen basırsın hoş bilirsin hâlimi
Pes ne hâcet tartasın âmalimi

Geçmedi mi intikamın öldürüp
Çürüdüp gözüme toprak doldurup

Değmedi hiç Yunus'tan sâna ziyan
Sen bilirsin âşikârâ vü nihan

Bir avuç toprağa bunca kil ü kal
Neye gerek ey Kirim ü Zülcelâl

OL SAHİB-İ KURAN BENEM

Ol kadir-i kûn feyekûn
Lutf edici Rahman benem
Kesmeyen rızkını veren
Cümlelere sultan benem

Nutfadan adem yaratan
Yumurtadan kuş türeten
Kudret dilini söyleten
Zikreyleyen subhan benem

Kimisini zahid kılan
Kimisine fıkı işleten
Ayıplarını örtücü
Ol delil ve burhan benem

Benim edep benim beka
Ol kadir-i hak mutlaka
Yarın hızır olsa sakâ
Ânı kılan gufran benem

Et ve deri söğük ve can
Ten perdelerini tutan
Kudret işim çoktur benim
Hem zahir ü âyan benem

Hem b t nem hem zahirem
Hem evvelem hem  hirem
Hem ben ol'um hem ol benem
Ol kerim-i subhan benem

Yoktur arada terceman
Andağı iş b na beyan
Oldur bana veren lisan
Ol deniz ve umman benem

Bu yer   g k  yaratan
Bu arş ve kürsi devriden
Binbir adı vardır Yunus
Ol sahib-i kuran benem

KAYGUSUZ ABDAL

(Sarayı)

YÜCELERDEN YÜCE GÖRDÜM

Yücelerden yüce gördüm
Erbapsın sen koca Tanrı
Âlem okur kelâm ile
Sen okursun hece Tanrı

Âsi kullar yaratmışsın
Varsın şöyle dursun deyu
Anları koymuş orada
Sen çıkmışsın ucaTanrı

Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsin kullar geçsin deyu
Hele biz şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı

Kaygusuz Abdal yaradan
Gel içegör şu cur'adan
Kaldır perdeyi aradan
Gezelim bilece Tanrı

BUNDAN SANA NE?

Âdem'i balçıktan yoğurdun yaptın
Yapıp da n'eylersin bundan sana ne
Halk ettin insanı saldın cihana
Salıp da n'eylersin bundan sana ne

Bakkal mısın teraziyi n'eylersin
İşin gücün yoktur gönül eğlersin
Kulun günahını tartıp n'eylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin
Mümin olan kullar dîdara yetsin
Emr eyle yılana tamuyu yutsun
Söndür şu ateşi bundan sana ne

Sefil düştüm bu alemde naçarım
Kıldan köprü yaratmışsın geçerim
Şol köprüden geçemezsem uçarım
Gaçır kullarını bundan sana ne

Kaygusuz Abdal der Cennet yarattın
Cehennem'e nice kulları attın
Nicesin ateş-i aşk ile yaktın
Yakıp da neylersin bundan sana ne

AZMÎ (XVI.?) onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilen bir Bektaşî şairidir. Hayatı hakkında bilgi yoktur. O da gizlenen veya gizli tutulanlardan olsa gerek. Aşağıdaki şiiri çok tanınmıştır ve onun yaşama gücünün bir kanıtıdır.

İŞİN SEYRAN KENDİN SEYRANCI MISIN?

Yeri göğü ins ü cinni yarattın
Sen ey mimarbaşı eyvancı mısın
Ayı günü çarhı burcu var ettin
Ey mekân sahibi rahşancı mısın

Denizleri yarattın sen kapaksız
Suları yürüttün elsin ayaksız
Yerleri temelsiz göğü dayaksız
Durdurursuz acap iskâncı mısın

Kullanırsın kanatsızca rüzgârı
Kürekle mi yaptın sen bu dağları
Ne yapıp da öldürürsün sağları
Can verip alırsın sen cancı mısın

Sekiz cennet yaptın sen âdem için
Adın büyük bağışla anın suçun
Âdem'i cennetten çıkardın niçin
Buğday nene lâzım harmancı mısın

Bir iken bin ettin kendi adını
Görmedim sen gibi iş üstadını
Yeşertirsin kurutursun odunu
Sen bahçıvan mısın ormancı mısın

Cebrail'e perd' altında söylersin
İnip Beytullah'da kendin dinlersin
Bu ateş-i cehennemi n'eylersin
Hamamın mı var ya külhancı mısın

Hafâya çekilip seyrana durdun
Aklı yetmezlerin aklını vurdun
Kıldan ince köprü yaptın da kurdun
Akar suyun mu var bostancı mısın

Bu kışlara bedel şu yazı yaptın
Ol bahara karşı bu güzü yaptın
Mizan'ı iki göz terazi yaptın
Bakkal mısın yoksa dükkâncı mısın

Kazanlarda katranların kaynarmış
Yer altında balıkların oynarmış
On bu dünya kadar ejderhan varmış
Şerbet mi sunarsın yılanıcı mısın

Esirci misin koydun tamuya arap
Hoca mısın okur yazarsın kitap
Aslın kâtip midir görürsün hesap
İhtisabın mı var yok hancı mısın

Yüz bin cehennemden olsa korkmam ben
Rahman ismi nazil değil mi senden
Gaffar-ı zünubum demedin mi sen
Affet günahımı yalancı mısın

Beni affeylesen düşen mi şandan
Ne dökülür ne eksilir haznenden
Şahlar bile geçer böyle isyandan
Affetsen olmaz mı noksancı mısın

Şanına düşer mi noksan görürsün
Her gönülde oturursun yürürsün
Bunca canı alıp yine verirsin
Götürüp getiren kervancı mısın

Bilirsin ben kulum sen sultanımsın
Kalbde zikrim dilde tercumanımsın
Sen benim canımda can mihmanımsın
Gönlümün yarısı yabancı mısın

Beni delil eyler kendin söylersin
İçerden Azmi'ye pazar eylersin
Yücelerden yüce güzer eylersin
İşin seyran kendin seyrancı mısın

HARABÎ

YA RAB SENİN MEKÂNIN YOK

Ya Rab senin mekânın yok
Yatağın yok yorganın yok
Hem dinin hem imanın yok
Her bir şeyden münezzehsin

Sesin çıkmaz avazın yok
Abdestin yok namazın yok
Hiç bir yere niyazın yok
Kul Hüvallahü Ehad'sin

Kapın büyük açan yoktur
Seni kapıp kaçan yoktur
Anan yoktur baban yoktur
Ya Rab **Allah-üs-Samed'sin**

Elmasın yok boncuğun yok
Aban keben gocuğun yok
Karın kızın çocuğun yok
Lemyelid ve lemyuled'sin

Her bir şeye kudretin var
Akla sığmaz hikmetin var
Yetmiş iki milletin var
Sen Hallâk-ı **Kün Fekân'sın**

Sağın da var solun da var
Eğri doğru yolun da var
Bir Harabi kulun da var
Sen Hallâk-ı **Kün Fekân**'sın

MUSA HAKTAN SORDU

Musa Haktan sordu Tur-u Sîna'da
—Ya Rabbi yok iken bu kenv ü mekân
Seninle bir kimse yoktu arada
Ne suretle nasıl oldun nümayan

Görüyorum lâşek kudretle oldun
Seni kim yarattı nasıl var oldun
Sen bu allahlığı nereden buldun
Beyan et gönlümde kalmasın güman

Bizim üstümüze haklanıyorsun
Gâh varlanıp gâhi yoklanıyorsun
Niçin bizden böyle saklanıyorsun
Göster cemalini gel işte meydan

Hak dedi —Ben seni yarattım insan
Kendimi kendimde eyledim pinhan
Sırrımı cahile etmedim ayan
Ârif-i billâha eyledim ihsan

Hak Musa'ya böyle etti hitabı
Beni görmekliğin budur cevabı
Tıpkı bana benzer kulum Harabi
Git anı ziyaret eyle her zaman

SEYRANİ

YERİN GÖĞÜN İSMİ CİSMİ YOK İKEN

Yerin göğün ismi cismi yok iken
Bir ezan okunur sadası nerde
El ermedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış kubbesi Huda'sı nerde

Bazı âşıklar da kendisin öğer
Kâmilin cevabın biri bin değer
Cümle kitap gökten inmezden evvel
Bir Kuran okunur sedası nerde

Gözlerimden akan kanlı yaşlarda
Katrâsınca dert bulunur başlarda
İlham derler bir kuş vardır kuşlarda
Gökten yere inmez yuvası nerde

Çok ahdettim konamadım bu dala
Yok imiş ikramın Hayyalessela
Ucu bulunmadık böyle bir mana
Söyle kul Seyranî ustası nerde

ALİ KIRBIYIK (1874-1937) Kayseri'nin Tomarza ilçesi, Doklar bucağının Bostanlı köyünde doğmuştur. On üç çocuklu olan Ali Kırbıyık geçimini çiftçilikle sağladı. Biraz medrese öğrenimi görmüştür. Şiir okumadığı, saz çalmadığı söylenir.

HİKMETİNE KARIŞILMAZ

Hikmetine karışılmaz
Bazısını yazıyorum
Ettiğine bakarak da
Ben canımdan beziyorum

Süleyman'a verdin malı
Var mı İbrahim emsalı
Bana lââyık görmen şalı
Tuman ile geziyorum

İrızkıma oldun kefil
Nefse ettin beni sefil
Yüreciğim efil efil
Toprak olup tozuyorum

Koştum camızın tekini
Tezden kuruttun ekini
Yesinler zıkkım kökünü
Ben sinimi kazıyorum

Düşman bindirdin dalıma
Ağı döktürdün malıma
Merhem kılmazsın halime
İçerimden azıyorum

Kırıldı ineğin kıcı
Ne idi dananın suçu
Kalmadı koyunla keçi
Elden ayran özüyorum

Kasaphane oldu ahır
Zengin iken ettin fakir
Bu lütfüne demem şükür
Camızları yüzüyorum

Köyümüze kıran geldi
Hemen Kırbıyık'ı buldu
Kimin bir danası öldü
Adetine kızıyorum

NEYZEN TEVFİK (1879-29 Ocak 1963) Bodrum'da doğmuş, İstanbul'da ölmüştür. İzmir'de ortaöğrenimini yarıda bırakarak kendini ney çalmaya, şiir söylemeye vermiştir. Kendi kendini yetiştiren Neyzen Tefvik, Şair Eşref, Tokadizade Sekip'le tanıştıktan sonra şiire ağırlık verdi. Bir süre Mısır'da kaldı, İstanbul'da Mehmet Akiften yararlandığı söylenir. Derbeder bir yaşam sürdürdü, dillerden düşmeyen hicivler yazdı. 'Hiç', 'Azabı Mukkades' adlı kitapları vardır.

DEĞİL Mİ?

Ulu Tanrı'm akıl ermez sırrına
Bin bir isami hakda pinhân edersin
İçirirsin şarabın peymânesini
Hikmetini sonra ayân edersin

Gizlenirsin bir nüvenin içinde
Ademin de şeytanın da cinin de
Her milletin ayrı ayrı dininde
Sirke, küfre raybi bürhân edersin

Aşk olursun gönlümüzü yakarsın
Leylâ olur karşımıza çıkarsın
Rakıyb olur canımızı sıkarsın
Vuslatını bize hicrân edersin

Bozuktur düzenin olmazsın akort
Tavşana kaç edersin taziya aport
Haham papas hoca ettikçe zart zurt
Alay eder güler isyân edersin

Sen indirdin yere şu dört kitabı
Ayrı ayrı her birinin hesabı
Her bir dinin sensin putu, mihrâbı
Yalanına kendin iman edersin

Zerdüşt olmuş görünmüşsün ateşte
Brahmen'in Vişno'sısın güneşte
Bir parlayış parladsın ki Kureyş'te
Mahbûbunu zatına şân edersin

Hem goncasın hem bülbülsün hem diken
Hem cânansın hem de çileyi çeken
Hikmetine defineler açıkken
Seyyâh derviş olur selmân edersin

Yok olmadan var olmanın yolu yok
Kendin gibi seni arayan pek çok
Hiç şaşırılmaz kaderden attığın ok
Sevdiğini aşka nişân edersin

Çiftçi olur öküzünü haylarsın
Ağa olur hizmetkârı paylarsın
Yersin göksün yıllar günler aylarsın
Asırları toplar bir ân edersin

Görünürsün her velîde delide
Mustafa'da Avram'da Pandeli'de
Bir maymuncuk gibi her bir kilide
Hem uyarsın hem de bühtân edersin

Neşve olur gizlenirsin şarabda
Helâl haram yazılırsın kitabda
Sevdâlarla şu inleyen rebâbda
Sensin âşıkları nalân edersin

Zincir olur mecnunları bağlarsın
Görür, acır karşısında ağlarsın
Irmak olur dere tepe çağlarsın
Tûfân olur dehri virân edersin

Bir ot idin karnış oldun ney oldun
Feryâdına karşılık hey hey oldun
Su k  k filiz asma   z  m mey oldun
Her katranı bana umm  n edersin

Çıban olur enselerde çıkarsın
Yanar canın yine kendin sıkarsın
Kendin yapar kendin yakar yıkar-sın
Sigortadan ne k  r ziy  n edersin

Bir ir  den adam yapar eşeği
Azlolar-ken batar ona döşeği
Gazabındır şu felâket şimşeği
Her nereye   aksan s  zan edersin

  ıkmayan bir candan umut kesilmez
Rahmetinden zerre bile eksilmez
Gözümüzü senden başkası silmez
G  ld  rmeden önce giry  n edersin

şımartırsın bir sonradan görmeyi
  ğretirsin halka çorap   rmeyi
O çalarken tam gözünden sürmeyi
Yakalarsın hapse ferm  n edersin

Zengin olur kasaları kitlersin
Fakir düşer garib başın bitlersin
Deri kemik beden bizi ciltlersin
Hicr  nlara canlı div  n edersin

L  'netin mi şu ş  n   sl  m kapısı
Yedi cehenneme bedel yapısı
Zeb  nilerde mi bunun tapısı
Bu   eteyi sen periş  n edersin

Dâr-ün Nedve midir şu Dâr-ül-hikme
Savurdular birbirine çok tekme
Kuyruğu sakattır pek hızlı çekme
Eşeklerle bizi handân edersin

Kudururlar arpalıkla tiridle
Girişirler kafa göz yüz dividle
Geçirirler anırılar tecvidle
Harf-ı meddi yular kolan edersin

Fitne için yeter İzmir'li Cüce
Yelken takar devedeki hörgüce
Kürek çeker akıntıya her gece
Boklu dereye mi kaptan edersin

Nerde olsa başındadır belâsı
Hased fitne o fir'avn'ın Musâ'sı
Cehil gurûr ve sâire cabası
Sakla domuzlara çoban edersin

Sana giren çıkan nedir be düzü
Dersin bana ey Allah'ın öküzü
İçirsin on dört bin okka düzü
Beni bulutlarda mihmân edersin

Serserînim düştüm aşkınla meye
Nasıl girdin elimdeki şu neye
Hem seversin beni Neyzen'im deye
Hem de sarhoş diye destân edersin

AŞIK VEYSEL (1894-21 Mart 1973) Veysel Şatıroğlu, Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde doğdu. Yedi yaşında iken çiçek hastalığından kör oldu. Avunsun diye babası ona bir saz verdi, bu Veysel'in Halk Ozanı olma yolunda ilk adım olmuştu. Yurdun her yerini dolaştı, Köy Enstitülerinde halk evlerinde saz dersleri verdi. Bazı halk ozanlanınca, onun egemen sınıfla uzlaşması eleştirildi. Şiirleri "Dostlar Beni Hatırlasın" adlı kitapta toplanmıştır.

BU ÂLEMİ GÖREN SENSİN

Bu âlemi gören sensin
Yok gözünde perde senin
Haksıza yol veren sensin
Yok mu suçun burda senin

Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoktan var ettin
Beni çıplak dışar'attın
Cömertliğin nerde senin

Evli misin ergen misin
Eşin yoktur bir sen misin
Çark-ı sema nur sen misin
Bu balkıyan nur da senin

Kilise'de despot keşiş
İsa Allahın oğlu demiş
Meryem ana neyin imiş
Bu işin var bir de senin

Kimden korktun da gizlendin
Çok arandın çok izlendin
Göster yüzün çok nazlandın
Yüzün mahrem ferde senin

Bin bir ismin bir cismin var
Oğlun kızın ne hısmın var
Her bir irengte resmin var
Nerde baksam orda senin

Ne acaip hallerin var
Türlü türlü dillerin var
Ne karanlık yolların var
Sırat köprün nerde senin

Âdemi sürdün bakmadın
Cennette de bırakmadın
Şeytanı niye yakmadın
Cehennemini var da senin

Veysel niden aklın ermez
Uzun kısa dilin durmaz
Eller tutmaz gözler görmez
Bu acayip sır da senin

ALİ İZZET ÖZKAN (1902-10 Ekim 1981), Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Höyük köyünde doğdu. Küçük yaşta saz çalmayı öğrendi, köy köy dolaştı, Hacı Bektaş tekkesine girdi. Köy Enstitülerinde Aşık Veyssel ile birlikte saz dersi verdi. Plaklar doldurdu, "Mühür Gözlüm" adlı türküsüyle ünlendi. Ömrünün son yıllarını Ankara'da bir gecekonduya geçirdi.

BU GÂVUR MÜSLÜMAN NEDİR

Bir Allah'ı tanıyalım
Ayrı ayrı bu din nedir
Senlik benliği nidelim
Bu kavga döğüş kin nedir

İssız dünyayı doldurdu
Kendini kula bildirdi
Kâabil Hâabili öldürdü
Orta yerdeki kan nedir

İbrahim kâbeyi kurdu
Nemrud ateşe buyurdu
Hak sevdiğini kayırdı
Yanmaz ateş sûzan nedir

Yanmadı Dâvud'un eli
Zaptetmişti cümle ili
Süleyman'ın türlü dili
Kuşlar bilir per(i) cin nedir

Hak Yusuf'a nazar etti
Kardeşleri kuyya tı
Züleyha peşinden tuttu
Aşk içinde bühtan nedir

Musa Tevrat'a hak dedi
Firavun aslı yok dedi
İsa İncil'e bak dedi
Sonra gelen Kur'an nedir

Birçok mezhepler kurdular
Halkı türlü korkuttular
Hilâfet davasını sürdüler
Bu geçimsiz sultan nedir

Geçim için aldattılar
Ham yemeğe bal kattılar
Çoklarını yaldattılar
Hani Huri Gilman nedir

Gel bu söze hak diyelim
Yalanları çok diyelim
Ya Allah'ı yok diyelim
Şu yer gök ay u gün nedir

Ali İzzet batın ilmine
Nedir Cebrail Emin'e
İnan Rabbil'âlemine
Bu gâvur müslüman nedir

ÂŞIK IŞIK, (1910-?) Asıl adı Mehmet Ali Işık'tır. Kayseri'nin Gemerek ilçesine bağlı Karaöz köyünde doğmuştur. 1921'de Adana'ya göçer. Fransızların işgali, açlık, yoksulluk dolu günlere tanık olur. Tekrar köyüne döner, koyun çobanlığı ile geçinmeye çalışır. İlk şiirlerinde Sefil Aşık adını kullanır. Yaşadıklarını buruk bir anlatımla dile getirir.

ULU TANRI'M BENİ NİÇİN YARATTIN

Ulu Tanrı'm beni niçin yarattın
Fakirim kapına düştüm vermedin
Bir yavan ekmeği elden arattın
Yaptığın işlere şaştım vermedin

Azap çırak durdum ömür çürüttüm
Bir zaman koyunu kuzuyu güttüm
Bir kağıdı aldım çifti yürüttüm
Borca öküz aldım koştum vermedin

Nice kullarına ortakçı oldum
Ne bir vefa gördüm ne faydalandım
Çalışırsam bana verirsin sandım
Ödünç tohum aldım saçtım vermedin

Hayatımı fakirlikte farıttın
Benden aldın kime verdin kâr ettin
Ekinimi tarlalarda kuruttun
Elim ile yoldum biçtim vermedin

Bir zaman okula oldum hademe
Tellallığa terfi ettim kademe
Hizmet ettim nice nice adama
Bu derdimi sana deştim vermedin

Gece gündüz gayret ettim zor ettim
Alışveriş ettim ziyan kâr ettim
Başkasından istemeye ar ettim
Ben avcumu sana açtım vermedin

Nice seki yaptım kırı bayırı
Bağlar yetiştirdim hep ayrı ayrı
Neticede sele verdin hıyarı
Gençliğimde çok çalıştım vermedin

Odunum yok samanım yok çayım yok
Ekmeğim yok yemeğim yok tuzum yok
Dostum sensin başkasına sözüm yok
Terk-i diyar ettim göçtüm vermedin

On iki dişime kerpeten saldın
Beni ağlatırken oturup güldün
Her iki gözümü elimden aldın
Bu derdimden bile geçtim vermedin

Bu dünya fanidir kondum göçerim
Geçim için çok çalışır geçerim
Aşık Işık der ki gayet naçarım
Dünya zehir oldu içtim vermedin

AŞIK İHSANİ (1932-) Diyarbakır'da doğmuştur. Babasını küçük yaşta yitirdi, ağa yanında çobanlık etti. İşin ağırlığına dayanamayıp kaçtı, gitmediği yer, çalışmadığı iş kalmadı. 1968'de TİP'den milletvekili adayı oldu, kazanamadı. Şiirlerindeki sert çıkışlarıyla, türkülerıyla ünlendi. Halk şiiri geleneğini kendine özgü biçimle sürdürdü. Plak doldurdu, kitaplar yazdı.

NEDENDİR BE

Nedendir be koca Tanrı
Ben ölüyom sen ölmüyon
Dünya kurulalı beri
Ben ölüyom sen ölmüyon

Anlamak isterim önce
Bunlar revâmıdır sence
Vaktim saatim gelince
Ben ölüyom sen ölmüyon

Barındığım koca handa
Kıyıda kenarda yanda
Belirli belirsiz anda
Ben ölüyom sen ölmüyon

İhsanî'yem için için
Bak şimdi anladım niçin
Allahsız olduğun için
Ben ölüyom sen ölmüyon

3 / DERTLER • AĞITLAR • YAKINMA ŞİİRLERİ

YUNUS EMRE
KAYGUSUZ ABDAL (Sarayı)
PİR SULTAN ABDAL
KARACAOĞLAN
DADALOĞLU
RUHSATİ
MESLEKİ
SÜMMANİ
KUL HASAN
FERYADİ
HIFZİ
SERDARİ

YUNUS EMRE

BEN DOST İLE DOST OLMUŞAM

Ben dost ile dost olmuşam
Kimseler dost olmaz bana
Münkirler bakar gülüşür
Selâm dahi vermez bana

Ben dost ile dost olayım
Ölmezden evvel öleyim
Canını kurban vereyim
Dünya bâki kalmaz bana

Ben âşıkı biçareyim
Baştan ayağa yareyim
Ben bir deli divaneyim
Aklım da yar olmaz bana

Kimseler bilmez halimi
Aşk odu yaktı canımı
Seçmezem soldan sağımı
Namus ü ar olmaz bana

Sanurlar ki ben deliyem
Ben dost bağı bülbulüyem
Mevlâ'nın kemter kuluyem
Kimse baha saymaz bana

Bülbül oluben öterim
Dost bahçesinde biterim
Gül alırım gül satarım
Bağüban gül olmaz bana

Derviş Yunus nice diyem
Ben bu cihanı terk idem
Yana yana dosta gidem
Perde hicap olmaz bana

KAYGUSUZ ABDAL

YAMRU YUMRU SÖYLERİM

Yamru yumru söylerim
Her sözüm kelek gibi
Ben avare gezerim
Sahrada Leylek gibi

İşim kalp sözüm yalan
Ben degal adım filan
Bu halk insana derim
Sözümü gerçek gibi

Ömrüm hâsılı gitti
Ben özümü bilmedim
Bir gün bir yol erine
Olmadım mülhak gibi

Aşk kuşları derilse
Aşktan tane verilse
Usulüm toya benzer
Avazım ördek gibi

İtikadı saf olan
Mânaya müştak olan
Erenler meclisinde
Olmaya küstah gibi

Terketmedim benliği
Bilmedim insanlığı
Suretim insan veli
Her sözüm eşek gibi

Ârifler sohbetinde
Mârifet söyleseler
Ben de hemen düşünmem
Ürerim köpek gibi

Gerçi hakkın halkıyım
Marifetsiz yalkıyım
Arifler sohbetinden
Kaçarım ürkek gibi

Bu mârifet ilminden
Haberim yok cahilim
Bende mâna sorsalar
Sözlerim sürçek gibi

Âşıklar can içinde
Aşıkâr gördü hakkı
İşitmenin mânası
Olmaya görmek gibi

Miskin Sarayı* kandın
Kul oldun sen nefsine
Senin hırs ü hevesin
Tuttu seni fak gibi

* Kaygusuz Abdal, bazı şiirlerinde *sarayı* mahlazını kullanmıştır.

PİR SULTAN ABDAL

BEN DE ŞU DÜNYAYA GELDİM GELELİ

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Ağır çifte döner harmanım mı var
Neyleyim dünyanın dolu malını
Hesabın görmeye fermanım mı var

Bu mülkün hesabın bizden sorarlar
Anın için elin çekmiş veliler
Haramı var deyü korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Yitir şu gönülden hileyi yitir
Cehd eyle işini anana yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim götürecek dermanım mı var

Talib ol ki pir önüne gidesin
Feleğin kahrıyla gamın yudasın
Durmuş ağır ağır minnet edersin
Benim felek ile demlerim mi var

PİR SULTAN ABDAL'ım derdim öğerler
Ağu oldu emdiceğim şekerler
Güzel sevdim deyü adım çekerler
Benim pirden gayrı sevdiğim mi var

UYUR İDİK UYARDILAR

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi

Sürülüp kasaba gittik
Kınarada mekân tuttuk
Didar defterine yettik
Ölüye saydılar bizi

Halimizi hal eyledik
Yolumuzu yol eyledik
Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi

Aşk defterine yazıldık
Pir divanına dizildik
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi

Pir Sultan'ım Haydar şunda
Çok kerâmet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi

DÖNEN DÖNSÜN BEN DÖNMEZEM YOLUMDAN

Koyun beni Hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Benim pîrim gayet ulu kişidir
Yediler ulusu Kırklar eşidir
On iki İmam'ın server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Kadınlar müftüler fetva yazarsa
İşte kemend işte boynum asarsa
İşte hançer işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Ulu mahşer olur divan kurulur
Suçlu suçsuz gelir anda derilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Pir Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakk'a teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

ÇIKTIM YÜCESİNE SEYRAN EYLEDİM

Çıktım yücesine seyran eyledim
Gönül eğlencesi küstü bulunmaz
Dostlar bizden muhabbetin kaldırmış
Hiç bir ikrarında ahdi bulunmaz

Zülüfleri top top olmuş çığalı
Rakiplerin Hak'tan olsun zevâli
Bir günahkâr kulum doğdum doğalı
Günahkâr kulunun dostu bulunmaz

Kanı benim ile lokma yiyenler
Başı canı dost yoluna koyanlar
Sen ölmeden ben ölürüm diyenler
Dostlar da geriye kaçtı bulunmaz

Yine kırcılandı dağların başı
Durmuyor akıyor gözümün yaşı
Vefasız elinden gitse bir kişi
Hakikat ceminde desti bulunmaz

Bizde gezer idik irfanda sazda
Bile bulunurduk cemde niyazda
Bize de gel oldu kanlı Sivas'ta
Hızır Paşa bizi astı bulunmaz

Pir Sultan Abdal'ım destim dâmanda
İsmim Koca Haydar neslim Yemen'de
Garip başa bir hal gelse zamanda
Orda her kişinin dostu bulunmaz

DERDİM ÇOKTUR HANGİSİNE YANAYIM

Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazelendi yürek yarası
Ben bu derde kande çare bulayım
Meğer Şah elinden ola çaresi

Türlü donlar giyer tülde nâziktir
Bülbüle cevri etme güle yazıktır
Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
Güle güle gelir canlar pâresi

Gel benim uzun boylu serv çınarım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kıblem sensin yüzüm sana dönerim
Mihrabımdır iki kaşın çırası

Didâr ile mukabbete doyulmaz
Muhabbetten kaçan âşık sayılmaz
Yezit üflemele çırağlar sönmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pir Sultan Abdal'ım yüksek uçarsın
Selâmsız sabahsız gelir geçersin
Âşık muhabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir yolumuzun töresi

YÜRÜ BİRE HIZIR PAŞA

Yürü bire Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır
Güvendiğin padişahın
O da bir gün devrilir

Nemrut gibi Anka n'oldu
Bir sinek havale oldu
Davamız mahşere kaldı
Yarın bu senden sorulur

Şah'ı sevmek suç mu bana
Kem bildirdin beni Han'a
Can için yalvarmam sana
Şehinşah bana darılır

Hafid-i Peygamber'im hâs
Gel Yezîd Hüseyin'imi kes
Mansur'um beni dâra as
Ben ölünce il durulur

Ben Musa'yım sen Firavun
İkrarsız şeytan-ı lâin
Üçüncü ölmem bu hain
Pîr Sultan ölür dirilir

ŞU KANLI ZALİMİN ETTİĞİ İŞLER

Şu kanlı zalimin ettiği işler
Garip bülbül gibi zâreler beni
Yağmur gibi yağar başıma taşlar
Dostun bir fiskeşi pareler beni

Dar günümde dost düşmanım bell'oldu
On derdim var ise şimdi ell'oldu
Ecel fermanı boynuma takıldı
Gerek asa gerek vuralar beni

Pîr Sultan Abdal'ın can göğе ağmaz
Hak'tan emrolmazsa ırâhmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yareler beni

PİR SULTAN

Dün gece seyrimde coştuydu dağlar
Seyrim ağlar ağlar Pir Sultan deyü
Gündüz hayalimde gece düşümde
Düş de ağlar ağlar Pir Sultan deyü

Uzundu usuldu dedemin boyu
Yıldız'dır yaylası Banaz'dır köyü
Yaz bahar ayında bulanır suyu
Sular çağlar çağlar Pir Sultan deyü

Pir Sultan kızıldım* ben de Banaz'da
Kanlı yaş akıttım baharda güzde
Dedemi astılar kanlı Sivas'ta
Dar ağacı ağlar Pir sultan deyü

Kemendimi attım dâra dolaştı
Kâfirlerin eli kana bulaştı
Koyun geldi kuzuları meleştı
Koçlar da ağlaşır Pir Sultan deyü

Pir Sultan Abdal'ım hey yüce Gani
Daim yediğimiz Kudret'in nânı
Hakk'a teslim ettin ol şirin canı
Dostların ağlaşır Pir Sultan deyü

* Bu şiiri Pir Sultan'ın kızı Sanem'in babasının ölümünden sonra yazdığı söylenir.

KARACAOĞLAN, XVII. yüzyıl saz şairlerinden. Doğum, ölüm tarihleri kesin olarak bilinmiyor. 1606?-1679 veya 1689? yıllarında yaşadığı tahmin ediliyor. Doğum ve ölüm tarihleri gibi nerede doğduğu da kesinlik kazanmıyor. Şiirlerinden yola çıkarak onun Silifke, Mut, Gülnar ilçesinde ya da Bahçe'nin Varsak köyünde, Kilis'in Musabeyli bucağına bağlı Zobular köyünde veya Kozan'a bağlı Fekke ilçesine bağlı Gökçe köyünde doğduğu sanılıyor. Şiirlerinden anladığımız kadarıyla Adana, Antep, Erzurum, Sivas, Konya, Aydın, Niğde, Bor, Tokat, Ankara, Kayseri, Diyarbakır, Mardin, Maraş bg illeri dolaştığı, oralarda yaşadığı anlaşıyor. Ayrıca Suriye, Mısır'a gittiği, Rumeli ve Karadeniz kıyılarında bulunduğu izlenimini verir. Yunus Emre gibi Karacaoğlan'da seven Anadolu halkı, onu sahiplenme sonucu onlarca ilçe, köy, bucakta mezarı olduğu ileri sürülür, bu nedenle Karacaoğlan'ın gömülü olduğu yer kesin olarak bilinmemektedir. Bunun bir başka zor yanı da bazı kaynaklara göre dört tane Karacaoğlan'ın yaşamış olması vardır. Karacaoğlan divan ve tekke şiiri etkisinde kalmadan bir ozan tavrıyla hayata, halkın zevkine bağlı kalmış, aşk, doğayı daha çok konu edinmiştir. Toparlanabilmiş beşyüz şiiri bulunmaktadır. Koşma, semaileri çok sevilir. Şiirleri Cahit Öztelli tarafından derlendi, hayatını Yaşar Kemal "Üç Anadolu Efsanesi"nde öykü diliyle anlattı.

GAMLANMA GÖNÜL GAMLANMA

Koyun meler kuzu meler
Sular hendeğine dolar
Ağlayanlar bir gün güler
Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğide yâd olmaz
İyilerde ham süt olmaz
Bin kaygı bir borç ödemez
Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğidin yoldaşı
At yiğidin öz kardaşı
Sağıktır cümlemin başı
Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğide yâr olur
Kötülerde ham sût olur
Kara gün ömrü az olur
Gamlanma gönül gamlanma

Nâçar **Karac'oğlan** nâçar
Pençe vurup göğsün açar
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül gamlanma

DADALAOĞLU, XIX. yy. halk şairlerindendir. Asıl adı Velî'dir, tahminlere göre 1785 -1868 yılları arasında yaşamıştır. Torosların Erzin, Payas, Adana, Kozan çevresinde göçebe bir hayat sürdüren Dadaloğlu, Türkmen'lerin Avşar boyundandır. Hayatının önemli bölümü Gavur Dağları'nda geçti. Çukurova'yı, Orta Anadolu'yu gezip dolaşmıştır. Kent hayatından uzak kalan Dadaloğlu, bulunduğu ortamı anlatmıştır. Osmanlı zulmüne karşı çıkışları, Osmanlı, Aşiret kavgalarını, yaşadıklarını gür bir sesle söylemiş; koşma, semai, destanlar yazan bu şair asıl gücünü türkülerde göstermiştir.

BİR YİĞİT DE ANASINDAN DOĞANDA (TÜRKÜ)

Bir yiğit de anasından doğanda
Kur'ağaçta bir dal bitmiş gib' olur
Yaşı varıp onbeşine değende
Yükünü kumaştan tutmuş gib'olur

Âşıklar sazını eline alsa
Güzeller perdesin yüzüne vursa
Yiğit sevdiğinin sesini duysa
Gölde gövel ördek ötmüş gib'olur

Eğlene de bire gönlüm eğlene
Ay gele de orta yeri dolana
Yiğidin sevdiği yanınd'olana
Günde düğün bayram etmiş gib' olur

Dadalım da der ki sözüm kayıran
Çekip yırtıp bir yakadan ayıran
Daım muhannetten karın doyuran
Eli ile ağı yutmuş gib' olur

İLGİD İLGİD SEHER YELİ ESİYOR (TÜRKÜ)

İlgid ılgid seher yeli esiyor
Gâvur Dağları'nın başı duman mı
Gönül binmiş aşk atına aşıyor
Bire beyler cünunluğum yaman mı

Aşağıdan iskân emri geliyor
Bezirgânlar koç yiğide gülüyor
Kitab'ın dediği günler oluyor
Yoksa devir döndü âhır zaman mı

Aşağıda akça çığın ötende
Katarbaşı mayaların çekende
Şahtan ferman Türkmen ili göçende
Daha da hey Osmanlı'ya inan mı

Dadaloğlum der ki gördüm düşümde
Yiğide ad verilir onbeşinde
Alışkın tüfekte dağlar başında
Azrail'den başkasına aman mı

YİNE TUTTU GÂVUR DAĞIN BORANI

Yine tuttu Gâvur Dağın boranı
Hançer vurup acarladın yaramı
Sana derim Mıstık Paşa öreni
İçindeki bunca beyler nic'oldu

Çınar sana arka verip oturan
Pöhrenk ile sularını getiren
Yoksulların işlerini bitiren
Samur kürklü koca beyler nic'oldu

Tavlasında Arap atlar beslenir
Konağında baz şahinler seslenir
Duldasında nice yiğit yaslanır
Boz kıratlı yüce beyler nic'oldu

Feneri de deli gönül feneri
Atları da dolanıyor kenarı
Sana derim Küçükali Öreni
Sana inip konan beyler nic'oldu

Gidip kar beyazdan sular getiren
Dört yanında meyvelerin bitiren
Çınar sana arka verip oturan
Havrana'lı büyük beyler nic'oldu

Sabahaca kandilleri yanardı
Soytarılar fırıl fırıl dönerdi
Ha deyince beş bin atlı binerdi
Sana inip konan beyler nic'oldu

Mıstık Paşa gitmiş odası yaşlı
Hatunları var hep turna sesli
Top top zülüfleri de İstanbul fesli
Usul bovlı hatunları nic'oldu

Saçı altın bağlı fesler sırmalı
Lâhuri şal giymiş gümüş düğmeli
Gözleri kudretten siyah sürmeli
Mor yelekli güzelleri nic'oldu

Derviş Paşa yaktı yıktı elleri
Soldu bütün Çukurova gülleri
Karalar geydik de attık alları
Altınımız geçmez akçe tunç oldu

Ağlayı ağlayı Dadal'ım söyler
Vefasız dünyayı şu insan neyler
Bin yiğidi bir kötüye kul eyler
Şimden geri yaşaması güç oldu

KALKTI GÖÇ EYLEDİ AVŞAR ELLERİ

Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Belimizde kılıcımız kirmânı
Taşı deler mızrağımız temreni
Sultan hakkımızda etmiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizimdir

Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koçyiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir

DOSTUM BAĞESİNE YÂD EL DEĞMESİN

Dostum bahçesine yâd el değmesin
Kurudur ha nazlı dilber kurudur
Senin-sevdan yüreğimde yağ komaz
Eritir ha nazlı dilber eritir

Yüksek olur Arap atın kaltağı
Issız kalmaz koçyiğidin otağı
Korkarım bir kötü tutar eteğı
Geri dur ha nazlı dilber geri dur

Arap at üstünde olsa postumuz
İkrarından döndü m'ola dostumuz
Bir gün kara toprak örter üstümüz
Çürütür ha nazlı dilber çürütür

Dadaloğlu'm der ki ben ne yapayım
Hangi bir güzele dönüp tapayım
Eğil de bir yanaktan öpeyim
Beri dur ha nazlı dilber beri dur

RUHSATİ (1856-1899) Asıl adı Mustafa olan Ruhsatî Sivas bölgesinde Deliktaş köyünde doğmuştur. Okuma yazma öğrenmiş, yurdun birçok yerlerini dolaştıktan sonra köyüne dönerek orada ve Sivas bölgesinde yaşamıştır. Şiirleri ilk kez Eflatun Cem Güney tarafından kitap halinde yayımlanmıştır.

YAZI BELLİ DEĞİL HAT BELLİ DEĞİL

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil dert belli değil

Farkeyledik âhir vaktin yettiğin
Merhamet çekilip göğşe gittiğin
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil Kürt belli değil

Adalet kalmadı hep zulum doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Başım ayık değil kederden yastan
Ah ettikçe duman çıkıyor festen
Haraba yüz tuttu bezmi gülistan
Yayla belli değil yurt belli değil

Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehli fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsatî de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil

MESLEKİ Asıl adı Mustafa Bekir olan Mesleki (1858 -1930) Kangalın Mescitli köyünde doğmuş, Sivas bölgesinde yaşamıştır. Ruhsatî'nin çırağıdır. Şiirleri ilkezz Eflâtun Cem Güney tarafından toplanarak yayımlanmıştır.

DOLANI DOLANI GELİR

Dolanı dolanı gelir
Ölüm yavaşça yavaşça
Kalem alıp yaz derdimi
Gülüm yavaşça yavaşça

Söyünmüyor bir dem nârım
Sevda oldu öz diyarım
Güz dedi geçti baharım
Selim yavaşça yavaşça

Garip gönlüm durmaz oldu
Gözüm ırak görmez oldu
İşe güce varmaz oldu
Elim yavaşça yavaşça

Sevdiğim bu yana bakmaz
Kaş edip kirpiğin yıkmaz
Kırıldı kanadım kalkmaz
Kolum yavaşça yavaşça

Şu dünyaya güvenilmez
Ölmeyince kan kesilmez
Mesleki'm artar eksilmez
Zulüm yavaşça yavaşça

SÜMMANÎ (1860 - 5 Ocak 1915), Asıl adı Hüseyn olan Sümmani Tortum'un Samikale köyünde doğdu, "Ümmani" olarak da bilinir. Hayatı çobanlıkla geçti. Erzurum'da halk aşıklarından feyz alarak saz çalmasını öğrendi. "Gülperi" diye adlandırdığı hayalindeki sevgilisini bulmak için Kafkasya, İran, Afganistan, Hindistan, Turan'ı dolaştığı, bulamadan köyüne döndüğü söylenir. Anadolu'yu dolaşmış, Doğu Anadolu'da şiirleriyle halkın en çok sevdiği ozanlardan biri olmuştur. Şiirleri derlenmiştir.

SONUNDA HÂK İLE YEKSÂN EDERLER

Ervah-ı ezelde levh-ü kalemde
Herkese bir türlü ihsan ederler
Kimi gam çeker de hayal bâbında
Kimini tahtında sultan ederler

Adamın söz ile bağrın ezerler
Âheste âheste râha dizerler
Elden ele kaptan kaba süzerler
Yoğururlar sonra insan ederler

Sümmanî değilsin her işe agâh
Geçer gençlik fayda vermez ah ü vah
İstersen gedâ ol ister padişah
Sonunda hâk ile yeksân ederler

KUL HASAN (XVII-?) Hasan Dede mahtâsını da kullanan Kul Hasan, tahminlere göre, onyedinci yüzyılda yaşamış bir bektâşidir. Yazma dergilerde şiirlerine rastlanmaktadır.

CİM ARARSAN DAL BİZDEDİR

Eşraf oğlu al haberi
Bahçe biziz gül bizdedir
Biz de Mevlânın kuluyuz
Yetmiş iki dil bizdedir

Erlik midir eri yormak
Irak yoldan haber sormak
Cennetteki ol dört ırmak
Coşkun akan sel bizdedir

Adam vardır cismi semiz
Abdes alır olmaz temiz
Halkı dahl eylemek nemiz
Bilcümle vebâl bizdedir

Arı vardır uçup gezer
Teni tenden seçip gezer
Canan bizden kaçıp gezer
Arı biziz bal bizdedir

Kimi sofı kimi hacı
Cümlemiz Hakka duacı
Resul-ü Ekrem'in tacı
Aba hırka şal bizdedir

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bahçenin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz
Edeb erkân yol bizdedir

Kuldur Hasan Dede'm kuldur
Mânayı söyleyen dildir
Elif Hakka doğru yoldur
Cim ararsan dal bizdedir

FERYADİ (?-1904) Sivas bölgesinde yaşamıştır. Toplanan bilgiye göre, Divriği'de oturmuş, Zongallı köyünde toprak sahibi imiş, seksen yaşlarında iken Kangal'a bağlı Mamas köyünde ölmüştür. Halk arasında kendisine Deli Derviş denilirmiş. Aşağıdaki şiiri onun Bektaşî şairlerinden olduğunu kanıtlamaktadır.

ÇEKEMEM BU DİRDİ BÖLEK SENİNLE

Bugün gam yükünün tüccarı geldi
Çekemem bu derdi bölek seninle
Seni seven âşık sararıp soldu
Çekemem bu derdi bölek seninle

Yine gam yüküne tüccar ben oldum
Bulmadım Lokman'ı arada kaldım
Medet mürvet dedim kapına geldim
Çekemem bu derdi bölek seninle

Seherde okunur Cavid'un Ekber
Hışmından titirer ol bab-ı Hayder
Selman'ın cârına yetmişti Hayber
Çekemem bu derdi bölek seninle

Bağlarım gazel düştü güz oldu
Geçti giden günler ömür az oldu
Feryadî'nin yaraları düz oldu
Çekemem bu derdi bölek seninle

HIFZI, (1893-1918) Asıl adı Recep olan Hıfzı, Kars'ın Kağızman ilçesinde doğmuş, şiirlerinde Kağızmanlı Hıfzı mahlazını da kullanmıştır. Okuma yazma öğrenmiş, küçük yaşta hafız olmuş, köylerde hocalık ve imamlık yapmış, ziraat işlerinde çalışmıştır. Dedikodulara neden olan aşkları olmuştur. Söylentiye göre yirmibeş yaşında iken Ermeniler tarafından süngülenerek öldürülmüştür. Aşağıda sunulan ağıdı, çok sevdiği amca kızının ani ölümü üzerine yaktığı söylenir.

SEFİL BAYKUŞ NE GEZERSİN BU YERDE

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde
Yok mudur vatanın, illerin hani
Küsmüş müsün selâmımı almadın
Şeyda bülbül şirin dillerin hani

Ecel tuzağını açamaz mısın
Açıp da içinden kaçamaz mısın
Azad eyleseler uçamaz mısın
Kırık mı kanadın kolların hani

Bir kuzu koyundan ayrı ki durdu
Yemez mi dağların kuşuyle kurdu
Katardan ayrıldın şahin mi vurdu
Turnam teleklerin tellerin hani

Aç mısın yok mudur ekmeğin aşın
Odan ne karanlık yok mu ateşin
Hanidir güveyin hani yoldaşın
Hani kapın bacan yolların hani

Kara yerde mor menekşe biter mi
Yaz baharda ıshak kuşu öter mi
Bahçede alışan çölde yatar mı
Uyan garip bülbül güllerin hani

Burda yorgan döşek yastık var mıdır
Bu geniş dünyada yerin dar mıdır
Dalın tahta duvar önün yar mıdır
Yeşil başlı sunam göllerin hani

Körpe maral idin dağlarımızda
Dolanırdın sol u sağlarımızda
Taze fidan idin bağlarımızda
Felek mi budadı dalların hani

Düğününde acı şerbet içildi
Gelinlik esvabın dar mı biçildi
İlikle düğmele göğsün açıldı
N'oldu kemerbeste bellerin hani

Alışmış kaşların var mı kınası
Ala idi o gözlerin binası
Kocaldın mı onbeş yılın sunası
Yok mudur takatın hallerin hani

Emmim kızı aç kapıyı gireyim
Hasta mısın halin hat'kın sorayım
Susuz değil misin bir su vereyim
Çaylarda çalkanan sellerin hani

Yatarsın gaflette gamsız kaygısız
Ninni balam ninni kalma uykusuz
Hem garip hem çıplak hem aç hem susuz
Felek fukarası malların hani

Her gelip geçtikçe selâm vereyim
Nişangâh taşına yüzüm süreyim
Kaldır nikabını yüzün göreyim
Ne çok sararmışsın hâlların hani

Civan da canına böyle kıyar mı
Hasta başın taş yastığa koyar mı
Ergen kıza beyaz bezler uyar mı
Al giy allı balam şalların hani

Daha seyrangâha çıkamaz mısın
Çıkıp da bağlara bakamaz mısın
Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın
Ver bana tutayım ellerin hani

Sen de Hıfzı gibi tezden uyandın
Uyandın da taş yastığa dayandın
Aslı Hanım gibi kavruldun yandın
Yeller mi savurdu küllerin hani

SERDARİ, (1834-1921), Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğmuştur, "Şarkışlalı Serdari" diye de anılır. Kûçük yaşta öksüz kalır, amcasının yanında büyür. Eşekten düşer, kınlan kolu dirsekten kesilir, halk arasında "Çolak Hacı" diye anılır. Okuma yazma bilmezdi. Çiftçilik, bostancılık, dülgelik, avcılık yaptığı söylenir. Halkın derleriyle yakından ilgilenir, yoksulluğu, çaresizliği gerçeklerden yola çıkarak dile getirir. Aşağıdaki şiir bunlardan biri, Osmanlı zulmünden, sömüründen yılmış halkın çıkışlarıdır.

NESİNİ SÖYLEYİM CANIM EFENDİM

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düzen tutmaz telimiz bizim
Arzuhal eylesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Sefil ireçmerin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi koğuktur
İneği davanı iki tavuktur
Bundan gayrı yoktur malımız bizim

Reçberin sanatı arpa tahıl
Havasın bulmazsa bitmiyor pahl
Tecelli olmazsa neylesin akıl
Dördü bir okkalık dolumuz bizim

Benim bu gidişe aklım ermiyor
Fukara halini kimse sormuyor
Padişah sikkesi selâm vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

Evlât da babanın sözün tutmuyor
Açım diye çift sürmeye gitmiyor
Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz

Zenginin sözüne belî diyorlar
Fukara söylese deli diyorlar
Gittikçe çoğalır delimiz bizim

Sekiz ay kışımız dört ay yazımız
Açlığından telef oldu bazımız
Kasım demeden buz tutuyor özümüz
Mayısta çözülür gönlümüz bizim

Tahsildar da çıkmış köyleri gezer
Elinde kamçısı fakiri ezer
Yorganı döşeği mezatta gezer
Hasırdan serilir çulumuz bizim

Zenginin yediği baklava börek
Kahvaltıya eder keteli çörek
Fukaraya sordum size ne gerek
Düğülcek çorbası balımız bizim

Serdari halimiz böyle n'olacak
Kısa çöp uzundan hakkın alacak
Mamurlar yıkılıp viran olacak
Akibet dağılır ilimiz bizim

4 / AŞK • DİLEK • YİĞİTLİK VE GURBET ŞİİRLERİ

YUNUS EMRE

KAYGUSUZ ABDAL (Sarayı)

PİR SULTAN ABDAL

SEYRANİ (Everekli)

TALİBİ

UMMİ SİNAN

KÖROĞLU

ÂŞIK KEREM

KARACAOĞLAN

RUHSATİ

ÂŞIK DERDİÇOK

KUSURİ

ERZURUMLU EMRAH

AŞIK VELİ

ÂŞIK BEKİR

ANKARALI AŞIK ÖMER

MEVLÜT YILDIRIM

ÂŞIK FERRAHİ

YUNUS EMRE

ŞÖYLE GARİP BENCİLEYİN

Aceb şu yerde var m'ola
Şöyle garip bencileyin
Bağrı başlı gözü yaşlı
Şöyle garip bencileyin

Gezerim Rum'ıla Şam'ı
Yukarı İlleri kamu
Çok istedim bulamadım
Şöyle garip bencileyin

Kimseler garip olmasın
Hasret oduna yanmasın
Hocam kimseler kalmasın
Şöyle garip bencileyin

Söyler dilim ağlar gözüm
Gariplere göynür özüm
Meğer ki gökte yıldızım
Şöyle garip bencileyin

Nice bu derd ile yanam
Ecel ere bir gün ölem
Meğer ki sinimde bulam
Şöyle garip bencileyin

Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin

Hey Emre'm Yunus biçare
Bulunmaz derdime çare
Var imdi gez şardan şara
Şöyle garip bencileyin

KAYGUSUZ ABDAL

(Sarayı)

GEL BİR GÜZEL YÜZ İLE

Mevlam budur dileğim
Senden yalvarmağ ile
Can ü gönüldendürür
Laf değildir lâğ ile

Kabul eyle duamı
Yeri göğü yaradan
Eyle bizi hemnişin
Eyi ile sağ ile

Bir de budur ya ilahi
Daima istediğim
Ben ki abdal kişiyim
Olmaz yuvarlağ ile

Evvela yüz bin somun
Hem yüz elli bin pide
Hem yüz atmış bin çörek
Bunca katmer yağ ile

Ancak yeter bin domuz
Bin de eniği ola
Elli bin su sığır
Atmış bin malağ ile

Bin öküz on bin inek
Hardallı yahni ola
Paçasını edeler
Sirke sarımsağ ile

Bin koyunun yahnisi
Bir dahi çebiş keçi
Elli bin biryan kuzu
Atmış bin oğlağ ile

Tavuk ördek bihesap
Ancılayın kaz dahi
Kimisi bütün kebab
Kim kavrulmuş yağ ile

Bıldırcınla güvercin
Tabak tabak yürüsün
Turaç ile kekliği
Taşıyalar ağ ile

Elli bin kazan pilav
Ol kadar da zerdeler
Yağlı keşkek bin kazan
Çevrilmiş çomağ ile

Nazik nazik çorbalar
Nazik köfte kıymalar
Kırk bin kazan paluze
Bin şahı yamağ ile

Elli bin sini börek
Ol kadarda baklava
Bamya zülbe bihesap
Yürüye tabağ ile

Gaziler halvasını
Getireler bin sini
Bin bunca helva çini
Yiyelim parmağ ile

Elli bin batman kiraz
Kırk bin batman zerdali
Bin bunca elma armut
İlla üzüm bağ ile

Söz başında analım
Allahı niyaz ile
Can ü gönülden gerek
Laf değil bir söz ile

Ya ilahi kapında
Birkaç dileklerim var
Hele şimdiki halde
Cengim var boğaz ile

Mahazari lokmalar
Daim nasip kıl bize
Üç yüz otuz az yani
Yedi bin öktüz ile

On bin koyun bin deve
Beş bin de su sığırı
Beş bin tavuk bin ördek
Dahi bunca kaz ile

Tane pirinç zerdeler
Paça tirit kerdeler
Taze çevirme biryan
Kaba helva koz ile

Fındık fıstık leblebi
Zeytin hevenkle üzüm
On bir yahni yumurta
Biber eksek tuz ile

On bahçe elma armut
On dahi her türlüden
On dahi şeftaliden
Zerdali kiraz ile

Bunca türlü lokmadan
Olduğunca denildi
Şimdi mahbuplar gerek
Salınalar naz ile

Bin kızıoğlan bin gelin
Bin karavaş hizmetkâr
On bin Urum mahbubu
Beş bin moğol kız ile

Huri sıfat nigârlar
İlikleri aşıkâr
Kırpikleri can alır
Şeker ağzında ezile

Yüz bin yiğit yanınca
Gürzün çekip yürüsün
Yankılansın dağ u taş
Davlumbaz avaz ile

Davul zurna horozlar
Hazretinde çalınsın
Müddei anı görsün
Ol çıkası göz ile

Otuz kopuz kırk çeşte
Elli kıl telli rebab
Çalınsın odalarda
İki telli saz ile

Bunca sözü söyledik
Bize baki kalır yok
Kaygusuz'a nazar et
Gel bir güzel yüz ile

PİR SULTAN ABDAL

GEÇTİ DOST KERVANI EĞLEME BENİ

Şu karşıki yaylada göç katar katar
Bir güzel sevdası serimde tüter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eğleme beni

Şu benim sevdiğim başta oturur
Bir güzelin derdi beni bitirir
Bu ayrılık bana zulüm getirir
Geçti dost kervanı eğleme beni

Ben gidersem sunam bana ağlama
Ciğerini aşk oduna dağlama
Benden başkasına meyil bağlama
Geçti dost kervanı eğleme beni

Gider isem bu il sana yurt olsun
Münafıklar aramıza kurt olsun
Ben ölürsem yüreğine dert olsun
Geçti dost kervanı eğleme beni

Pir Sultan Abdal'ım dağlar aşalım
Aşalım da dost iline düşelim
Çok nimetin yedim helallaşalım
Geçti dost kervanı eğleme beni

SEYRANİ

BULMADIN DİRDİME ÇARE İSTANBUL

Seyrederler sarayından köşkünden
Kokularlar amberinden miskinden
İçindeki güzellerin aşkından
Yanıp tutuşursun nâra İstanbul

Dünyanın yokuşu düzü sendedir
Bütün güzellerin özü sendedir
Yedi düvellerin gözü sendedir
Âlem sana gelir kâra İstanbul

Yedi yıl eğlendi kaldı Seyranî
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü mürüvvet-kanı
Bulmadın derdime çare İstanbul

TALİBİ (1904-Mart 1976), Asıl adı Hacı Bektaş olan Aşık Talibi, Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Tonus (Altınyayla) köyünde doğmuş Mart 1976 yılında Ankara'da ölmüştür. Kimseden ders almadan kendi kendini yetiştirdi. Gezmeyi seviyor, gördüğü, etkilendiği konularda şiirler yazıyordu. Bir ara Ankara-Radyosu'nun halk müziği yayınlarında görev aldı. Geçimini şiir kitaplarını satarak sağlamaya çalıştı. Yergi ve gülmece yönü ağır basan şiirler de yazmıştır.

İSTANBUL

Seni methettiler görmeye geldim
Cihanda yok imiş eşin İstanbul
Seni seven adam zengin olmalı
Parayı istersin peşin İstanbul

Acarı sattım eskiyi yamadım
Ben sırrımı kimselere demedim
Eller gibi kazancını yemedim
Zehirdir ekmeğin aşın İstanbul

Çınar gibi ağaçların çürüsün
Yer yarılsın denizlerin kurusun
Duvarlardan örümcekler yürüsün
Belâya uğrasın başın İstanbul

Yollarda kesilsin demir rayların
Denize dökülsün tramvayların
Yıkılsın kalmasın o sarayların
Karışsın toprağın taşın İstanbul

Bir çok zırzop ile dolmuş tenhalar
Küheylân yerine konmuş köhneler
Kıyıya köşeye dolmuş kabheler
Ne berbat olmuştur işin İstanbul

Aynım açılıp ta yüzüm gülmedi
Kalbimde gönlüme sevgi kalmadı
On günde on paran nasip olmadı
Yaptığın işleri düşün İstanbul

Düşkün vardım bir elimi tutmadın
Yareli gönlüme derman katmadın
Her zaman üşüttün bir ısıtmadın
Yüreğime değdi yaşın İstanbul

Kalabalığı çok ara vermezler
Doğru konuşmaya sıra vermezler
Emeğine bedel para vermezler
Ne tamahkâr için dışın İstanbul

Ne çoğunu gördüm ne de azını
Ne tadını gördüm ne de tuzunu
Eller gördü baharını yazını
Beni ırasladı kışın İstanbul

Talibî Coşkun yanıldın şaştın
Düz yolu bırakıp dağları aştın
Gayri âşıkların diline düştün
Her dala dolandı peşin İstanbul

UMMİ SİNAN

AH Ü FİGANI GÜLDÜR GÜL

Seyrimde bir şehre vardım
Gördüm sarayı güldür gül
Sultanının tacı tahtı
Bağı duvarı güldür gül

Gül ahırlar gül satarlar
Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Çarşı pazarı güldür gül

Toprağı güldür taşı gül
Kurusu güldür yaşı gül
Has bahçesinin içinde
Serv ü çınarı güldür gül

Gülden değirmeni döner
Anın ile gül öğünür
Akar suyu döner çarkı
Bendi pınarı güldür gül

Al gül ile kırmızı gül
Çift yetişmiş bir bahçede
Bakışlılar hâra karşı
Hârî ezharı güldür gül

Gülden kurulmuş bir adır
İçinde nimeti hazır
Kapıcısı İlyas Hızır
Nanı şarabı güldür gl

Ümmi Sinan gel vasf eyle
Gl ile bülbül derdini
Yine bu garip bülbülün
Ah  figanı güldür gl

KÖROĞLU (? - ?) XVI. yüzyıl saz şairlerinden. Öyküleri halk arasında 24 kol halinde söylenen Köroğlu'nun da hayatına ilişkin sağlam bilgimiz yoktur. Köroğlu, Anadolu'nun birçok yöresine maledilir, hatta birkaç Köroğlu'ndan sözedilir. Dağlara taşlara, mağaralara adı verilmiştir. Genç bir delikanlı olan Ayvaz'ı oğul edinen Köroğlu, Osmanlı'nın zulmüne karşı kılıcını da kuşanmış, zulümle vuruşmayı destan haline getirmiştir. Bu niteliği şiirlerinde açık şekilde görülür. Tok, gür söyleyişle kavgayı, doğayı, güzelliği, dostluğu, mertliği anlatmıştır.

AÇ KURT GİBİ YER ADAMI

Kıbrız şarabıyla besli
Meydana inerler sesli
Nesilleri aslan nesli
Yarar yırtar yer adamı

Yarın seyreyle bunlara
Kıyarlar tatlı canlara
Belenirler al kanlara
Yarar yırtar yer adamı

Yarın sen görürsün bizi
Kan tutar ovayı düzü
Birine yetmez beş yüzü
Yarar yırtar yer adamı

Sabah seyreyle bunları
Alırlar tatlı canları
Köroğlu'nun aslanları
Aç kurt gibi yer adamı

KIBRIZ ŞARABIN İÇMİŞLER

Kıbrız şarabın içmişler
Can ile serden geçmişler
Bugün oradan göçmüşler
Bir er yırtar söker gelir

Hırlaşırlar arı gibi
Kopuşurlar sürü gibi
Beş ayların seli gibi
Derelerden akar gelir

Bellidir yiğit yapısı
Şimdi toplanır hepsi
Açıldı Çamlı kapısı
Birbirini teper gelir

Köroğlu'm besler mertleri
Yumuşak ederler sertleri
Çamlıbel'in açar kurtları
Birbirini kapar gelir

* Kıbrız (Kıbrısçık), Bolu'nun Seben ilçesine bağlı bir kasaba. Eskiden burada iyi şarap üretildiği söylenir.

BENDEN SELÂM SÖYLEN BOLU BEYİNE

Benden selâm söylen Bolu beyine
Göndersin Ayvazı göresim geldi
Muhabbeti düştü gönlüm evine
Göndersin Ayvazı göresim geldi

Eyerleyip kır atıma binmeden
Alayları bölük bölük bölmeden
Bolu şehri ateşlere yanmadan
Göndersin Ayvazı göresim geldi

Şimdi Kıratıma biner aşarım
Karadeniz gibi kaynar coşarım
Sinesine eğrikılıç döşerim
Göndersin Ayvazı göresim geldi

Gürzün kösteğini kola takmadan
Koç Kıratı sağa sola yıkmadan
Bolu şehrin ateşlere yakmadan
Göndersin Ayvazı göresim geldi

Bende Köroğlu'yum yolum salasın
Koçyiğid'e arzettiren sılasın
Depretmeden demir yayın cıdasın
Oğlum Ayvaz seni göresim geldi

ÂŞIK KEREM (XVII.-?) Kerem ile Aslı hikâyesi içindeki şiirlerin yazarı olarak kabul ettiğimiz Âşık Kerem, diğer adıyla Kerem Dede, tahminlere göre, onyedinci yüzyılda yaşamıştır. Kerem ile Aslı hikâyesinden başka, yazma dergilerde ve cönklerde birçok şiirleri de bulunmaktadır.

VÂDESİ ERİNCE SUSAM SÜMBÜLÜN

Vâdesi erince susam sümbülün
Safasın gördükçe dal gelsin gitsin
Sürelim düyanın zevk ü safasın
Tek dola boynuma kol gelsin gitsin

Susam nedir sümbül nedir gül nedir
Mah yüzünde tane tane hâl nedir
Şeker nedir şerbet nedir bal nedir
Ver ağzım içinde dil gelsin gitsin

Dost benimdir evvel gelen benimdir
Ağzında söylenen kelâm benimdir
Yârim seyre çıkmış âlım benimdir
Giyinmiş yeşili al gelsin gitsin

Yâr geldi fethetti Kerem'in kânı
Gerçek âşık isen mâşukun tanı
Dostun kapısında refik et beni
Uğrasın üstüne el gelsin gitsin

KARACAOĞLAN

ACEP GEZSEM MAVİ DONLUM VARM'OLA

Çıkım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
Acep gezsem mavi donlum var m'ola
Güzeller durağı Tokat Engürü
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Hey geri de deli gönül hey geri
Adana İlbeyli, Göksun Tekir'i
Otuz iki sancak Diyarbekir'i
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Hesiri de deli gönül hesiri
Deryada dönüyor kral yesiri
Halep Trablus'u koca Mısır'ı
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Yeşil ördek yayılıyor çimende
Mehdi günü doğar âhır zamanda
Kürt'te Hindistan'da Çin'de Yemen'de
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Yeşil ördek sulanıyor gölekte
Altın küpe şavk veriyor kulakta
Cennet-i âlâda huri melekte
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Mecliste içerler demi kanyadan
Güzel seven murat alır dünyadan
Kayseri'den Karaman'dan Konya'dan
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Hacı Bektaş Veli şeyhlerin piri
Konya'da yoklayın Molla Hnkârı
İçel'den Antep'ten Grn'den beri
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

Mardin'den de Karacaoğlan Mardin'den
eken bilir ayrılığın derdinden
Koçhisar'dan Hasandağ'ın ardından
Acep gezsem mavi donlum var m'ola

BİREM BİREM DEVŐİRİRLER ODUNU

Birem birem devőirirler odunu
Bilem dedim bilemedim adını
Erzurum yanaklı Kürtler kadını
Bir kız bana emmi dedi nideyim

Bizim eller Urum olur u olur
Sızılaşır bozkurtları a olur
Bir yiğide emmi demek g olur
Bir kız bana emmi dedi nideyim

Karacaoğlan der ki nidip niderim
Akan sularınan bile giderim
Sakal seni naktabınan yolarım
Bir kız bana emmi dedi nideyim

BİR DEM SÜRELİM

Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

Aman hey Allahım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde çayır çimen
Bitmeden bir dem sürelim

Buna felek derler felek
Ne aman bilir ne dilek
Âhır ömrümüzü helâk
Etmeden bir dem sürelim

Karacaoğlan der de canan
Güzelim sözüme inan
Bu ayrılık bize hemen
Ermeden bir dem sürelim

VARA VARA VARDIM OL KARA TAŞA

Vara vara vardım ol kara taş
Hasret ettin beni kavim kardaşa
Sebep ne gözden akan kanlı yaşa
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu
Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

Karacaoğlan der de kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm

RUHSATİ

DEDİ BİLMEM

Dedim dilber gel bir pazar edelim
Dedi ben alışı verişi bilmem
Dedim mahabbetten kuralım çarşı
Dedi ben tenhada görüşü bilmem

Dedim işittim ki Ferhad Şirin'i
Dedi aşk yoluna koymuş varını
Dedim Ferhad vermedi mi serini
Dedi düşmanım çok şer işi bilmem

Dedim Kerem yanmış Aslı yoluna
Dedi Aslı düşmüş elin diline
Dedim Kamber ölmüş Arzu yoluna
Dedi ben inkisar kargışı bilmem

Dedim Ruhsat sana olmuş mülâzım
Dedi bir Ruhsat da olsun ne lâzım
Dedim eğer kabul olsa niyazım
Dedi ben oraya varışı bilmem

GEL GİDELİM UZAKLARA SEVDİĞİM

Gel gidelim uzaklara sevdiğim
Bizi söylesinler ellere karşı
Eğil bir yol bal dudaktan öpeyim
Ağzından dökülen ballara karşı

Kerem eyle beni tanı sevdiğim
Uğruna koymuşum canı sevdiğim
Bana verirler mi seni sevdiğim
Alayım kaçayım illere karşı

Malım mülküm hep yoluna koymuşum
Kaç yıl oldu seni böyle sevmişim
Her ağızdan senin medhin duymuşum
Gel de sevişelim dillere karşı

Dünya benim olur yâri gördükçe
Rahmeyle bende-i zârı gördükçe
Kışım bahar olur seni gördükçe
Ruhsati sevinir yellere karşı

KUSURİ (1779-1852), Asıl adı Ömer olan Kusuri Darandelidir (Malatya). Orta ve güney doğu Anadolu bölgesinde birçok yerlerde bulunmuştur. Şiirleri M. Kaya Bilgegil tarafından toplanarak kitap halinde yayımlanmıştır.

ZAĞLARI TAZE

Yenile bir şuha gönül düşürdüm
Açılmış goncesi bağları taze
Kement kurmuş gamzesinden ok atar
Çekti bu sineme dağları taze

Yavru şahin kanatlanmış kol açar
On üçünden on dördüne yol açar
Tomur tomur çiçeklenmiş gül açar
Heman sarılacak çağları taze

Dost eline al kınalar yakınmış
Demem ismin dört harf ile okunmuş
Al yeşil bağlanmış simler takınmış
Her rengini bulmuş ağları taze

Kusuri'm gam çekmiş gamdan usanmış
Benler deste deste ruye döşenmiş
Beline lâhuri kılıç kuşanmış
Gamze kılıç çekmiş zağları taze

ERZURUMLU EMRAH (?-1854) Erzurum yakınında bir köyde doğmuş, biraz eğitim görerek Erzurum'da yetişmiştir. Yurdun birçok yerlerini dolaşmış, Çankırı'da uzun zaman oturmuş çağdaşlarınca üstat olarak anılmış, Niksar'da ölmüştür. Yazma divanı vardır. Sevi şiirleriyle (koşma, güzelleme) çok sevilmiş, ünlenmiştir.

DİNLEYELİM DAĞ BAŞINDA FİGANI

Dinleyelim dağ başında figanı
Görelim ne söyler şu Leylâ Leylâ
İkimiz de oturalım diz dize
Biz de hu çekelim hu Leylâ Leylâ

Belâ çakmağını üstüme çaktın
Beni bir unulmaz derde bıraktı
Vücudum şehrini odlara yaktın
Yandım ateşine su Leylâ Leylâ

Mahabbet zencirin eyledin çengel
Yâre varam derim koymuyor engel
Ölürsem sevdiğim üstüme sen gel
Çeşmin yaşı ile yu Leylâ Leylâ

Gurbetlere düştü Mecnun gulâmın
Bari sen gelmezsen gönder selâmın
Başımızda sevda dilde kelâmın
Daim aklımızda bu Leylâ Leylâ

Emrah der ki Başım üzre hümam ol
Hublar içre karış şirin kelâm ol
Ben ölürsem cenazeme şirin kelâm ol
Kıl kara zülfünle hu Leylâ Leylâ

DEDİ BİLMEZ İDİM ANCA İNANDIM

Dedim dilber sen de sevdakâr mısın
Dedi senden evvel nâra ben yandım
Dedim doğru söyle, bana yâr mısın
Dedi sadık yârım gönülde andım

Dedim gel yar feramuş eyle
Dedi terkeyledim gönlün hoş eyle
Dedim cam-ı aşkı sen de nuş eyle
Dedi çoktan anı nuş edip kandım

Dedim gerdanına benler dizilmiş
Dedi görenlerin bağı ezilmiş
Dedim mahmur musun gözler süzölmüş
Dedi hab-ı nazdan şimdi uyandım

Dedim emrah gibi var mı âşıkın
Dedi elbet benim senin lâyıkın
Dedim halinden bil bağı yanığın
Dedi bilmez idim anca inandım

SABAHTAN UĞRADIM BEN BİR FİDANA

Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedim mahmur musun dedi ki yok yok
Ak elleri boğum boğum kınalı
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim inci nedir dedi dişimdir
Dedim kalem nedir dedi kaşımdır
Dedim on beş nedir dedi yaşımdır
Dedim daha var mı söyledi yok yok

Dedim ölüm vardır dedi aynımda
Dedim zulüm vardır dedi boynumda
Dedim gül memeler dedi koynumda
Dedim ver ağzıma söyledi yok yok

Dedim Erzurum nen dedi ilimdir
Dedim gider misin dedi yolumdur
Dedim Emrah nendir dedi kulumdur
Dedim satar mısın dedi ki yok yok

DEDİM DİLBER DİDELERİN İŞLENMİŞ

Dedim dilber didelerin işlenmiş
Dedi çok ağladım sel yaresidir
Dedim dilber yanakların dişlenmiş
Dedi zülfüm değdi tel yaresidir

Dedim dilber lebin şeker bal olmuş
Dedi bugün bana başka hal olmuş
Dedim ak gerdanın al olmuş
Dedi çiçek soktu gül yaresidir

Dedim dilber Emrah aklımı aldın
Dedi şu cihanda beni mi buldun
Dedim dilber niçin sararıp soldun
Dedi çekticeğim dil yaresidir

AŞIK DERDİÇÖK (1871-1936), Asıl ad: Lütfi Pişkin olan Derdiçök elbistan'ın Kızılcaba mahallesinde doğdu, bu nedenle 'Elbistanlı Derdiçök' diye de anılır. Babası imamlık yaparak geçinirdi. Bu yüzden oğlunun da imam olmasını istiyordu, fakat Derdiçök'un isteği, yeteneği hep başka yöne doğru gidiyordu, o halk şairlerine özeniyor, saz çalmasını öğreniyordu. Geçim sıkıntısı yüzünden bir süre Tanır köyünde imamlık yapar, yirmibeş yaşındaki imam orada şiir diliyle kızlara laf atar, köylünün öfkesi kabarıncı da o köyden ayrılır. İyi bir köy şairi, saz adamı olan Derdiçök, görüp yaşadıklarını içli, akıcı bir dille anlatır.

SANIYOM KOKUŞUN YAYLA ÇİÇEĞİ

Saniyom kokuşun yayla çiçeği
Gülde misin gülde misin gülde mi
Böyle m'olur güzellerin koçağı
Dilde misin dilde misin dilde mi

Senin ile gire idim gerdeğe
Oturdum al tavanlı çardağa
Yürüyüşün benzer gövel ördeğe
Gölde misin gölde misin gölde mi
Çimen misin el değmeden çiğlenen
İnsaf eyle eski derdim yenilen
Arı m'oldun inil inil inilen
Balda mısın balda mısın balda mı

Vurma güzel bana taşını vurma
Çekme can alıcı gözüne sürme
Sandım yanakların bir yetkin hurma
Dalda mısın dalda mısın dalda mı

Bula idim senin gibi yararı
İflah etmen bir yol seni göreni
Çok sallanma Sineklinin cereni
Çölde misin çölde misin çölde mi

Hele gözleyelim bakak sonuna
Kılavuz et ben düşeyim önüne
Güzel doğru söyle Derdiçoğuna
Elde misin elde misin elde mi

ÂŞIK BEKİR, (1926-) Asıl adı Bekir Sıtkı Erdoğan'dır. Karaman'da doğmuş, Harbokulundan mezun olmuştur. Bazı şiirleri bestelenmiş, "Karagözlüm efkarlanma gül gayrı", "Gurbetten gelmişim yorgunum hancı" ile adını duyurmuştur. Şiir kitapları bulunmaktadır.

GÜZELLER SEÇİMİ BAŞLAR BAŞLAMAZ

Güzeller seçimi başlar başlamaz
Esmere verilmiş oy çifte çifte
Gönül sarışına bozmuş aklını
Derki, üste bahis koy çifte çifte

Kara gözlüm benden işaret bekler
Keskin bakışlarla fikrimi yoklar
Çevrilmiş bağrıma simsiyah oklar
Üstünde gerilmiş yay çifte çifte

Yeşile canımı saydım adaktan
Aşk için gözünü kırpmaz budaktan
Bir kadehten bir de sunar dudaktan
Neyler buna sarhoş mey çifte çifte

Saç kınalı yanak çilli zerdali
Tüllü giymiş gezer keklik misali
Bekârlar görmesin sende bu hali
Bari kalın fistan giy çifte çifte

Elâ gözlüm beni çektin süsüne
Bülbülün hasreti gülün hasına
Kabarmış fistanı yırtarcasına
Nedir göksündeki şey çifte çifte

Kara kızın cilvesine pes dedim
İster bana gücen ister küs dedim
Kumraldan bu hafta resim istedim
Çektirip yollamış boy çifte çifte

Pencereden görmez olaydım keşke
Mavili şeytanı düşürür aşka
Bizim mahallenin havası başka
Gündüz güneş gece ay çifte çifte

Çörekotu serpilince kayınağa
Beyaza mecalim kalmaz doymağa
Ömür yetmez birem birem saymağa
Gel sayabilirsen say çifte çifte

Âşık Bekir hangisini seçersin
Hangisine oy verir kimden geçersin
Sazın senden sen sazından naçarsın
Kırılısın tellerin, dey çifte çifte

ÂŞIK VELİ, (?-1853), Kul Veli, Derviş Veli adlarıyla da anılan Aşık Veli Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı İğdecik köyünde doğduğu sanılıyor. Küçük yaşta anne, babasını yitirmiş, çobanlık yapmıştır. Bektaşî şairlerinden Kemter Baba'dan ders almıştır. Aşk, ayrılık, doğa, günlük olaylarla ilgili şiirleri vardır.

BİNİP AŞK ATINA HEMEN SÜRMELİ

Seher vakti çaldım yarin kapısın
Baktım yarin kapıları sürmeli
Açtırdım kapıyı girdim içeri
Çıkageldi bir gözleri sürmeli

Öptüm ellerini girdim içeri
Aklımı başımdan aldı bir peri
Dedim sende buldum halis güheri
Dedi seni bir mehenge sürmeli

Bir yapı görmedim senin yapında
Oynanılmaz urganında ipinde
Ölenecek bekleyim mi kapında
Dedi yok yok seni burdan sürmeli

Şu kevn ü mekanı tuttu ışığı
Nöbeti bekleyen alır keşiği
Beklemeli bu sultanın eşiği
Günde yüz bin defa yüzler sürmeli

Agah dolu içti kanlı yaş ile
Hak bulunmaz hayal ile düş ile
Yetemen menzile bu gidiş ile
Binip aşk atına hemen sürmeli

ANKARALI AŞIK ÖMER (Behçet Kemal Çağlar: 1908-24 Ekim 1969), Erzincan'da doğmuş, İstanbul'da ölmüştür. Zonguldak Yüksek Maden Mühendis Okulu'nu bitirdi, halkevleri müfettişliği, Erzincan milletvekili (1941-47), öğretmenlik yapmıştır. Aşık geleneğiyle yazdığı şiirlerde Ankaralı Aşık Ömer adını kullandı. Kitapları yayımlanmıştır.

YÜRÜ YOLUN SARHOŞ DURAĞIN SARHOŞ

Çek git dedim sana gel git mi dedim
Sesimi mi içti kulağın sarhoş
Ne bu dolanışın kapımda benim
Üzüm mü çiğnedi ayağın sarhoş

Var ise aklını bağda yitirdin
Yerine bir salkım üzüm getirdin
Su yerine şaraba mı batırdın
Saçın darmadağın tarağın sarhoş

Başın duman seçemezsin yüzümü
Aman gözüm sanıp sevme üzümü
Geldi gönlümdeki bağın bozumu
Onu tadamazsın damağın sarhoş

Üzümün üstünde kızlar tepinir
Karlı baş içinde yazlar tepinir
Gönlüm de göğsüm de sızlar tepinir
Meyvan sarhoş olmuş tabağın sarhoş

Ürgüp tepeleri baca bacadır
Tütüyor derdinle kaç yüz gecedir
Derse ki aşk derdi benden yücedir
Kusuruna bakma çırağın sarhoş

Gerçi gönlüm kafesinden yekindi
Islaktır uçamaz şarap dökündü
Aman alnı sabah gözü ikindi
Serinliğin sarhoş sıcağın sarhoş

Şarap tütsüsüyle yıkanır yamaç
Işığı içmiş te sızıvermiş saç
Rüzgârı içmiş te sallanır ağaç
Göğün sarhoş olmuş toprağın sarhoş

Emzirsin süt diye şarap analar
Şarap göllerine insin turnalar
İçsin de sahipsiz çalsın zumalar
Davulum sarhoştur tokmağın sarhoş

Şarap rengi tepelere bak hele
Hora tepeccekler verip elele
Odan sallanırsa sanma zelzele
Döşemen tavanın konağın sarhoş

Tanrım aman Tanrım bu nasıl yerdir
Senan ayık kalman bile hünerdir
Âşık Ömer bile sarhoş Ömer'dir
Yürü yolun sarhoş durağın sarhoş

MEVLÜT YILDIRIM (1896-1950), Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Asımaz köyünde doğdu. Küçük yaşta hafız yetiştiren okula gitti, okuma yazma öğrendi. Borlu Kemali Baba ile tanıştı, Kemali, onun herşeyi çabuk kavradığını görünce Yıldırım adını taktı. 1. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de savaştı. Behçet Kemal Çağlar'la tanıştı, ondan ilgi gördü. Gençliğinde sevdiği kız için içtenlikli şiirler yazdı.

BENİM SEVDİCEĞİM NİÇİN KAÇARSIN

Benim sevdiceğim niçin kaçarsın
Eğlen birazcık dur yavaş yavaş
Koygun yârelerim derdim açarsın
Şöyle bir tenhaya var yavaş yavaş

İncedir endâmı sırma tel gibi
Kızarmış yanaklar gonce gül gibi
Leblerin ağzıma versen bal gibi
İncitmem sevdiğim sor yavaş yavaş

Elâ gözlerine sürmeler çeksin
Tarasın zülfünü gerdana döksün
Gündüz akşamadek salınsın gezsın
Gece sabaha dek sar yavaş yavaş

Der Yıldırım Bilemedim n'olduğum
Dünden beri sararıp da solduğum
Giyinmiş kuşanmış kurban olduğum
Salınır karşımda yar yavaş yavaş

ÂŞIK FERRAHİ (1934-22 Nisan 1969), Ceyhan'ın Kıvrıklı köyünde doğdu. Çevresinde "Ceyhanlı Aşık", "Ceyhanlı Ferrahi" diye anıldı. Asıl adı Mehmet Ali Ergat olan Ferrahi küçük yaşta öksüz kalır. Bir ağanın yanına yanaşma girer. Çobanlık ederken bir başka ağanın kızına aşık olur. Bunun üzerine öfkelenen ağadan kaçarak köyü terkeder, yurdun çeşitli yörelerini dolaşır. 1960 yılında başka bir köyden Kadriye adında başka bir kızla evlenir. Hastalıklara yenik düşer, sesini yitirir, genç yaşta Adana'da ölür.

ELÂ GÖZLÜ

Elâ gözlü nazlı yârî
Görem dedim göremedim
Boş kalmıştır kavil yeri
Varam dedim varamadım

Gönlümün gülü nerede
Engeller durmaz arada
Emine'yle ben murada
Erem dedim eremedim

Şeker kaymak tatlı dili
Kınamış nazik eli
Koynundaki gonca gülü
Derem dedim deremedim

Şahinim yok çıkam ava
Ne yaptım sa aldım hava
Kuşlar gibi ben bir yuva
Kuram dedim kuramadım

Arzu da yaktı Kanber'i
N'olur biraz gelsen beri
Feleğin çelik çemberi
Kıram dedim kıramadım

Uzak bir menzile vardım
Hem ağladım hemi durdum
Karışık bir rüya gördüm
Yoram dedim yoramadım

Nazlı yari getirip de
Yanı yana oturup da
Kollarıma yatırıp da
Saram dedim saramadım

Yükün aldı yine kervan
Gönül sen de boşa kıvrın
Emine'yle dem-i devran
Sürem dedim süremedim

Derdin nedir bana anlat
Ben kimlere edem minnet
Dediler yâr koynun cennet
Girem dedim giremedim

Mehmet Ali esas adım
Ferrahî'yi pirle kodum
Gurbet ilden dönmem dedim
Duram dedim duramadım

5 / ÖĞÜTLER • YOL GÖSTERİCİ ŞİİRLER

YUNUS EMRE

PİR SULTAN ABDAL

KAYGUSUZ (Vizeli Alâeddin)

ŞERİFİ

KARACAOĞLAN

SEYRANİ (Everekli)

LEVNİ

ÂŞIK ZAMANİ

YUNUS EMRE

BİR ŞAHA KUL OLMAK GEREK

Bir şaha kul olmak gerek
Hergiz ma'zûl olmaz ola
Bir eşik yastanmak gerek
Kimse elden almaz ola

Bir toyu toplamak gerek
Bir soyu soylamak gerek
Bir sözü söylemek gerek
Melekler de bilmez ola

Bir kuş olup uçmak gerek
Bir kenara geçmek gerek
Bir şerbetten içmek gerek
İçenler ayılmaz ola

Çevik bahrı olmak gerek
Bir denize dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek
Hiç sarraflar bilmez ola

Bir bahçeye girmek gerek
Hoş teferrüç kılmak gerek
Bir gülü yaylamak gerek
Hergiz ol gül solmaz ola

Kişi âşık olmak gerek
Ma'şukayı bulmak gerek
Aşk oduna yanmak gerek
Ayrık oda yanmaz ola

Yunus imdi var tek otur
Yüzünü hazrete götür
Özün gibi bir er getir
Hiç cihana gelmez ola

PİR SULTAN ABDAL

GAFİL OLMA GÖNÜL BİR GÜN ÖLÜRSÜN

Gafil olma gönül bir gün ölürsün
Yalan dünya senin olsa ne fayda
Akibet alırsın tatlı canımı
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda

Söylersin de söz içinde şaşmazsın
Helali haramı yersin seçmezsın
Nasibin kesilir de sular içmezsın
Akar çaylar senin olsa ne fayda

Söylersin de el içinde sözün var
Yeler çalışırsın oğlun kızın var
Şu dünyada üç beş arşın bezin var
Bedestenler senin olsa ne fayda

Bir gün alır götürürler evinden
Hakkın kelamını koyma dilinden
Kurtulaman Ezrailin elinden
Dünya dolu malın olsa ne fayda

Pir Sultan Abdalım çıktık oturduk
Kaza lokmasını burda yetirdik
Yalan dünya bizim diye çektik getirdik
Yalan dünya bizim olsa ne fayda

KAYGUSUZ (Vizeli Alâeddin) Asıl adı Alâeddin Ali olan Kaygusuz, onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Bayrami melâmi tarikatından ve Ahmed Sarıbarın halifelerindendir. Vize'de yaşamış şeyhlik etmiştir. Divanı basılmıştır.

SANA BİR GİZLİ SÖZÜM VAR

Sana bir gizli sözüm var
Gel gönüle gir gönüle
Sen senliği elden bırak
Gel gönüle gir gönüle

Bulam dersen feth-i babın
Kaldır sen senlik hicabın
Bilem dersen aşk kitabın
Gel gönüle gir gönüle

İlmine bakıp güvenme
Zühdünü görüp aldanma
Bunda cana başa kanma
Gel gönüle gir gönüle

Zühd zâhid tuzağıdır
İlm amel nefs bağıdır
Gönül evi Hak evidir
Gel gönüle gir gönüle

Kaygusuz bu böyle olur
Hakka doğru yol kim varır
Bulanlar gönülde bulur
Gel gönüle gir gönüle

DERDİNİ VER EĞLENEYİM

Derdini ver eğleneyim
Yüce Sultanlara Sultan
Derdini ver eğleneyim
Derdindir derdime derman

Aşk değmeye nasip olmaz
Aşk dilin değmesi bilmez
Ehl-i aşka arzu kalmaz
Birikir cümle arzuman

Bu devlet konunca başa
Hak anı salar telâşa
Birliğe yeten dervişe
Cümle bir olur bu cihan

Kul iken sultan olıcak
Derd iken derman olıcak
Küfr ana iman olıcak
Kalmaz ayrı şekk ü güman

Ey Kaygusuz ne kılırsın
Sen bu dili ne bilirsın
Gerçekten iman bulursun
Sende kalırsa ol iman

ŞERİFİ (XVII. ?) Doğum tarihi bilinmeyen Şerifi'nin onyedinci yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı bilinmektedir. Âşık Ömer'in "Şerifi değil mi cümleye üstad, ol değil mi bizi eyleyen irşad" dediği şair olsa gerek. Onsekizinci yüzyıl ortalarında yazılmış bir dergide şiirleri bulunmuştur.

ATASÖZLERİ DESTANI

Sana pendim vardır mesel bemesel
Durub-u emsalde neler demişler
Gûş eyle getirme hatıra kesel
Deliden al uslu haber demişler

Kâmil olma, kâmilin sözünü dinle
Hasm olma kimseye kimse seninle
Hasmın karıncaysa merdane anla
El üzre el arşa çıkar demişler

Âkil âkillerin alır sayağı
Cahil söz anlamaz delik kulağı
Subhadek kimsenin yanmaz çırağı
Çark-ı felek durmaz döner demişler

Lâzım olur bir gün sakla yarağı
Dost başı gözetir düşman ayağı
İssın tutmaz unmadığın orağı
Varır el tarlasın biçer demişler

Sallanır mı deve tutsan kulağı
Abdal israf eder çok olsa yağ
Çölmek yuvarlanır bulur kapağı
Herkes misli mislin arar demişler

Her dem daim sanma mihr ile mahı
Kül eder mermeri mazlumun ahı
Gedayı şah eder hem geda şahı
Takdir tedbirleri bozar demişler

Aynına alma hiç cihanın varın
Bulursan bugün ye gam çekme yarın
Cinsine olmazsa her kim mukarın
Âkıbet yolundan azar demişler

Drub-u emsalin çukur ovası
Anas' olmayanın olmaz babası
Öksüz kuşun sanma kalır yuvası
Anı da Mevlâsı yapar demişler

Sana bir cevabım dinlersen safi
Yola çık bele çık koma insafi
Sofradan elin kes mecliste lafı
Dilden gelir başa keder demişler

Bir büyük çarşıdın aşkın pazarı
Biaşk olan bilmez andaki kârı
Her kişi beğenmiş almış bir yârı
Güzel odur gönül sever demişler

Alçak ol, alçağı yek sever beyler
Görmez misin suyu alçağa çağlar
Her ne kadar yüksek olursa dağlar
Yollar üzerinden aşar demişler

Serkeş olup germe kimseye boyun
Murad ütme imiş oynarsan oyun
Ne kadar çok olsa sürüde koyun
Cümlesin bir kasap kırar demişler

Gûş eyle nasihat dinle makali
Ciddi sây edegör ve sakla mali
Bir dosta keşf etme zaruret hali
Selâmı sabahı keser demişler

Ayb değil her şeyin aslı sorulur
Rehberi olmayan yolda yorulur
Yokuşta emanet kuskun kırılır
El atına binen iner demişler

Bed asl olanlara n'eylesin öğüt
Hiç meyva verir mi kavakla söğüt
Değirmende unun elinle öğüt
Âkil işin kendi tutar demişler

İyilik et diyeler tâ sana iyi
Kem olur aslında kem olan soyu
Herkesi hazırdır kazdığı kuyu
Zalime belâsı yeter demişler

Yalancılar sözü doğru söylemez
Yalan söze âkil belin bağlamaz
Deme sakın kendi düşen ağlamaz
Ağlar belki gözü çıkar demişler

Mürveısiz meclisten kaldır tabanı
Kadrin bilmeyene yedirme nanı
Sırtında olmazsa eğer tumanı
Gönlünden yarım bez geçer demişler

Bu sözüme sakın eyleme sen şek
Naehle terbiye hiç etme emek
Katırın aslında var çünkü eşek
Anınçün âdemi teper demişler

Bilir pekmezciyi görünce sinek
Su kosan dolar mı hiç delik süzek
Yola doğru gitmez yularsız eşek
Mıhsız tahta dingil atar demişler

Ne acep aksidir bu çark-ı felek
Yenmez oldu kat'a kimseden yemek
Kavim hısım gûya bir acı kelek
Akraba akrepten beter demişler

Şerifi uzatma sözü insana
Darbimesel sığmaz nice divana
Elin attığı taş gider yabana
Akrabadan gelir zarar demişler

Dostu akrabayı getirme dile
Cümlesin verseler almam bir pula
Pek sakın malını kaptırma ele
Her iş akçe ile biter demişler

KARACAOĞLAN

DİNLE SANA BİR NASİHAT EDEYİM

Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir iş gelince
Anı yâd illere açıcı olma

Mecliste ârif ol kelâmı dinle
Ol iki söylerse sen birin söyle
Elinden geldikçe sen iy'lik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma

Dokunur hatıra kendisin bilmez
Asilzadelerden hiç kemlik gelmez
Sen iyilik et de o zayı olmaz
Darılıp da başa kakıcı olma

El âriftir yoklar senin bendini
Dağıtırlar tuzağını fendini
Alçaklarda otur gözet kendini
Kati yükseklerden uçucu olma

Muradım nasihat bunda söylemek
Size lâıık olan onu dinlemek
Sev seni seveni zayı'etme emek
Sevenin sözünden geçici olma

Karac'oğlan söyler sözün başarır
Aşkın deryasını boydan aşırır
Seni her mecliste hacil düşürür
Kötülerle konup göçücü olma

SEYRANÎ

ANILIR DİLLERDE ADI SÖYLENİR

Toprak ejder olmuş varanı yutmuş
Gaflet beşiğinde sağı unutmuş
Kedi var aslanın yerini tutmuş
Arslan var adına kedi söylenir

Bir kötünün eli erse varlığa
Derler ana aman beni yarlığa
Bir iyinin eli düşse darlığa
Veliyullah olsa gibi söylenir

Yolcular yanılır yollar yanılmaz
Merhemini bulmayan yare sağılmaz
Şu dünyada kötü iyi anılmaz
Herkesin şerefi südü söylenir

Hayder-i Kerrar veş deven yedince
Canını Mevlâ'ya teslim edince
Dünyadan Seyranî göçüp gidince
Anılır dillerde adı söylenir

BU AŞKI FARZ VACİP SÜNNET İSE DE

Bu aşkı farz vacip sünnet ise de
Çekilecek sefil başta hal değil
Boyu fidan gibi servisi ise de
Meramımca meyve verir dal değil

Hayal aldatamaz ehl-i irfanı
Hakikat artırır şöhretle şanı
Ehl-i hakikatın olmaz nişanı
Keramet sahibi hırka şal değil

Düşman görülmezse bir ok atılmaz
İktiza etmezse kalkan tutulmaz
Can cevheri akçe ile satılmaz
Bil kadrini ele geçer mal değil

Döner mi ay güneş kendi kendine
Arif muhtaç değil vaiz pendine
Tutuldu **Seyranî** aşk kemendine
Kurtulacak tuzak değil al değil

LEVNİ, XVIII. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Aynı zamanda ressam olan Levnî, güzel minyatürleriyle de tanınır, kültürlü biridir. Saray çevresinde bulunmuş, Lale Devri'ne ait resimler yapmıştır. Divan şiiri tarzında güzel ürünler vermiş, şiirleri yazma dergilerde, cönklerde yer almıştır.

BAĞDA OLANLARI KOVAR DEMİŞLER

(ATASÖZLERİ DESTANI)

Tut atalar sözün kalb-i selim ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğu tab'-ı halîm ol
Sert sirke kabına zarar demişler

Bilirsin alçağa akmaktadır su
Kâmilin cahile nasihatı bu
İkrarını gözet olma abesgû
Birdir iman ile ikrar demişler

Âkıbet-endiş ol gönül dibelik
Yetişmez mi sana bu nûmunelik
Kaçan loru kuşu bulsa bir kemik
Evvel ölçer sonra yutar demişler

Her kâra uzatma elin eteğin
Yel kovana döner âhır emeğin
Nite kim şaşkını gölde ördeğin
Başın kor kıçından dalar demişler

Aldanma cihanın sakın varına
Düşmeyegör anın ah ü zârına
Bugünkü işini koma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler

Kestim bu arsada ben de bir koyun
Meydan-ı hünerde gel sen de soyun
Feleğin zoruna dayanmaz oyun
Katı zor oyunu bozar demişler

Gerçi çok cihanda boşa yelenler
Kande bilmeyenler kande bilenler
Eskiden âdettir dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler

ÂŞIK ZAMANI (1948) Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Kuşluca köyünde doğmuştur. Köyünde okul olmadığı için öğrenim görmedi. Zaman içinde kendini geliştirdi, toplumcu dünya görüşünü benimsedi. Şiirleriyle haksızlığa, sömürüye, geriliğe karşı çıktı.

BAK ARKADAŞ MADEM GİRDİN SAVAŞA

Bak arkadaş madem girdin savaşa
Bin yara alsan da gene ağlama
Bir çember içinde tutarlar taşa
Esir düşsen bile yine ağlama

Denizde bir filo karşına çıkar
İçi düşman dolu hep sana bakar
Tetikler tepecik barutu kokar
Gözüne kan dolsa yine ağlama

Aklında ne varsa korkmadan söyle
Sen de bilirsin ki gitmez bu böyle
Cephede hep zafer türküsü söyle
Namluyu temizle sakın ağlama

Toprakta kanın var bayrakta kanın
İşte şehididir tarihler bunun
Seni mahkum eden paralı kanun
Zindanda çürüsen bile ağlama

Zamani'yim bu düzenle kavgam var
Dinle dostum sana çokça sözüm var
Bizde nice Deniz Mahirler doğar
Ölene matem yok sakın ağlama

6 / YERGİLER

a) hiciv ve sosyal taşlamalı şiirler

YUNUS EMRE
KAZAK ABDAL
KATİBİ
DERTLİ
SEYRANİ (Everekli)
KUSURİ
TEVFİK FİKRET
NAMIK KEMAL
TESLİM ABDAL

b) Kişilere yönelik taşlamalar

TESLİM ABDAL
TOKADİZADE ŞEKİP
RIZA TEVFİK
MUALLİM NACİ
NEYZEN TEVFİK
CELALİ
NESİMİ ÇİMEN

YUNUS EMRE

İŞİTİN EY ULULAR

İşitin ey ulular
Âhir zaman olmuştur
Sağ müslüman seyrek
O da güman olmuştur

Danışman okur tutmaz
Derviş yolun gözetmez
Bu halk öğüt işitmez
Ne sarp zaman olmuştur

Gitti beyler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olmuştur

Yani az koptu erden
El çekmeden murdardan
Deccal çıkacak yerden
Onlar ayan olmuştur

Birbirine yavuz sanır
Ettiği kalır sanır
Yarın mahşer gününde
İşi yayan olmuştur

Ey Yunus imdi senin
Aşk ile geçsin günün
Sevdiğin kişi senin .
Canına can olmuştur

KAZAK ABDAL (XVII - ?) Asıl adı Ahmet olan Kazak Abdal'ın yaşamına ilişkin çok bilgimiz yoktur. XVI. yüzyılda, kimilerine göre de XVII. yüzyılda yaşamış, Bektaşî şairlerindendir. Romanya'dan Anadolu'ya göç eden Türklerden olduğu tahmin edilmektedir. Elimizde çok az sayıda şiiri bulunmakta, şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Balım Sultan tarikatına bağlı. Özgün söyleyişi, taşlamaları geniş halk kitlelerince çok beğenilmektedir.

ORMANDA BÜYÜYEN ADAM AZGINI

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermek için kesan beğenmez

Elin kapısında karavaş olan
Burunu sümüklü gözü yaş olan
Bayramdan bayrama bir tıraş olan
Berbere gelir de dükkân beğenmez

Âleme ta'neder yanına varsan
Seni yanıltır bir mesele sorsan
Bir cim çıkmaz eğer karnını yarsan
Camiye gelir de erkân beğenmez

Dağlarda kırlarda gezen bir yörük
Kimi tımar sipah kimisi bölük
Bir elife dili dönmeyen hödük
Şehristana gelir ezan beğenmez

Bir çubuğu vardır gayet küçücek
Zu'm-u fasidince keyf getirecek
Kırık çanağı yok ayran içecek
Kahvede fağfuri fincan beğenmez

Yaz olunca yayla yayla göçenler
Topuz korkusundan şehre kaçanlar
Meşe yaprağını kıyıp içenler
Rumel Yenicesi duhan beğenmez

İş gelmez elinden gitmez bir kâre
Aslında neslinde giymemiş hare
Sandığı gömleksiz duran mekkâre
Bedestene gelir kaftan beğenmez

Kazak Abdal söyle bu türlü sözü
Yoğurt ayran ile hallolmuş özü
Köyden şehre inse bir köylü kızı
İnci yakut ister mercan beğenmez

EŞEĞİ SALDIM ÇAYIRA

Eşeği saldın çayıra
Otlaya karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da avradını

Münkir münafıkın huyu
Yıktı harab etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de avradını

Dağdan tahta indirenin
Iskatına oturanın
Mezarına götürenin
İmamın da avradını

Derince kazın kuyusun
İnim inim inilesin
Kefen dikmeye iğnesin
Verenin de avradını

Müfsidin bir de gammazın
Malı vardır da yemezsin
İkisin meyyit namazın
Kılanın da avradını

Kazak Abdal nutk eyledi
Cümle halkı ta'n eyledi
Sorarlarsa kim söyledi
Soranın da avradını

KÂTİBİ, XVIII. yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Yazma dergilerde ve cönk-
lerde şiirlerine rastlanmaktadır.

DELİ GÖNÜL BEĞEN DERİN BEĞENMEZ

Acep âhır zaman oldu gaziler
Büyük küçük biribirin beğenmez
Her mümin münafık cennet arzular
Tanrı nasib ettiklerin beğenmez

Kediler köpekler ile savaşı
Micik deyu çarşı çarşı dolaşır
Nekbetisi ehl-i irza ulaşır
Orospular kendi erin beğenmez

Teklif ister bülbül güle konmaya
Pervaneler düşüp şem'a yanmaya
Oğlancıklar iştahından binmeye
Doru ister atın kırım beğenmez

Babası anası koyun güttüren
Dağ başında kavalını öttüren
Kazma ile başın tıraş ettiren
Ahır kâr ayak berberin beğenmez

Ot kökü balta sapının eğrisi
Yine gitmez yüreğinin ağrısı
Sofluk satar bazı eşek oğlusu
Âşıkların aşk eserin beğenmez

Marifette kâmil olan yiğitler
Mağrur olmaz kendi nefsin öğütler
İl içinde bilip gören şakirtler
Üstadını dahi pirin beğenmez

Er olmaz kalbinde tutan gümanı
İsterse dolaşsın Hind'i Yemen'i
Der Kâtibi bizi beğenmeyeni
Deli gönül beğen derin beğenmez

DERTLİ (1772-1845) Asıl adı İbrahim olan Dertli, Bolu yakınlarında Şahneler köyünde doğmuştur. Kendi kendine çalışarak ve çevresindeki şairlerden de yararlanarak yetişmiştir. Ara sıra köyüne uğramakla birlikte, saz çalıp şiir söyleyerek hayatını kazanmak zorunda kalmış, yurdun çeşitli yerlerinde dolaşmıştır. Böylece mısır'a kadar gitmiş, İstanbul'da saz şairleri çevresinde bulunmuş, büyük bir ün kazanmıştır. Çağının birçok saz şairleri gibi divan şiiri yolunda manzumeler de yazmış, fakat asıl başarısını koşmalarında göstermiştir. Bir bunalım sonucu canına kıymak istedi. 1845 yılında Ankara'da öldü.

HER MECLİSTE ULEMALIK TASLANMAZ

Bir fasıkın iki tane oğlu var
Zencir taksan haşre kadar uslanmaz
Sanki Firavun'dan gelme kolu var
Hakikatin kucağına yaslanmaz

Birisi fitnedir birisi şeytan
Birisi Yezid'dir birisi Mervan
Arş ü Kursi Levh u kalem asüman
Ay gün yere düşer onlar paslanmaz

Birisi varlıdır birisi yoklu
Birisi azlıdır birisi çoklu
Darbimesel çıkmaz domuzdan toklu
Bir gölge ki suya düşer ıslanmaz

Merhamet cebinin dibidir delik
Var git riya torbasının dibin dik
Riya ile namaz kılma eşek....
Şeriat tarikat ile süslenmez

İptida mektebe gider bir uşak
Şeriaten bağlar beline kuşak
Kendini âlim mi sandın daltaşak
Her mecliste ulemalık taslanmaz

TELLİ SAZDIR BUNUN ADI

Telli sazdır bunun adı
Ne ayet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde

Aptest alsan aldın demez
Namaz kılsan kıldın demez
Müftü gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

Ardıç ağacından kolu
Venedikten gelir teli
Be Allahın şaşkın kulu
Şeytan bunun neresinde

İçinde mi dışında mı
Burgusunun başında mı
Göğsünün nakışında mı
Şeytan bunun neresinde

Dut ağacından teknesi
Kirişten bağlı perdesi
Behey insanın teresi
Şeytan bunun neresinde

Dertli gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok kuyruksuzdur
Şeytan bunun neresinde

SEYRANÎ

*Ne maden ne kimya ne zer Seyranî
Aşkın deryasında yüzer Seyranî
Bir saz bir söz ile gezer Seyranî
El insan ü abit ihsan diyerek*

MAHKEME MECLİSİ İCAD OLDUĞU

Mahkeme meclisi icad olduğu
Çeşme-i rüşvetin akmaklığından
Kaza belâ âlem dolduğu
Kazların kadiya uçmaklığından

Selefin rüşvetle hüccet yazması
Halefin anlayıp hükmün bozması
Yıkılan binanın birden tozması
Asıl sermayenin topraklığından

Asıl sermaye-i niyabetleri
Emval-i eytamdır ticaretleri
Davat-i rüşvete icabetleri
Sıdk ile gönlünün alçaklığından

Bülbülün aşkıdır dalda öttüğü
Çobanın südedir koyun güttüğü
Toprağın Habil'i kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından

Dünyadan ahrete gidip gelmemek
Olmasa iktiza eder ölmemek
Balık baştan kokar bunu bilmemek
Seyrani gafilin ahmaklığından

GAM YEMEZDİM BANA GÜNAHKÂR DESE

İstemez bir hâkim şahidi baydan
Kurda koyun ata eğer har dese
Yahşi balık tuttum ben kuru çaydan
Yerden göğe doğru yağar kar dese

Sanma zengin dengin yolda kodurur
Mali ile günah kirin yudurur
Müftü müderrise Beli dedirir
Söğütte kavakta biter nar dese

Yorulmaz Seyrani hak yolda yelen
Hak rahmeti günah cürmünü silen
Hak yanında kendin günahsız bilen
Gam yemezdım bana günahkâr dese

SENE BİN İKİYÜZ ALTMİŞ SEKİZDE

Sene bin iki yüz altmış sekizde
Alamet dumanı çöktü çökecek
Dikilecek kudret kalmadı dizde
Ecel belimizi büktü bükecek

Bitmez oldu hurmaların eyisi
Hurma tadı verir erik kayısı
Sadriâzam etsen eğer seyisi
Ölmüş eşek arar nahın sökecek

İnsan yılan zehrin malına döktü
Köpekler zehrini yalına döktü
Arı çiçek zehrin balına döktü
Bal da bu insana döktü dökecek

Hiç çoban koyunu güder mi dağda
Olmasa gözleri süt yoğurt yağda
Meyvesi bitmedik ağacı bağda
Sökerler **Seyranî** daldan kökecek

ŞİMDİ KİŞİ BİLDİĞİNE GİDİYOR

Asırda acaip işler çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümeraya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
İyiler aşağı düştü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtlara kumand-ediyor

Buğday unu beğenmiyor enikler
İplikten aşağı düştü ipekler
Hep sedire geçti itler köpekler
Hanedan ayakta hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Aslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi aslanları çakal güdüyor
(...)

Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık
Bu asra böylece haller de layık
Müzevvirin adı muhbir-i sadık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdil etsem satılmaz
Cisimlerin tâhvil etsem zat olmaz
Altın eğer vursan eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tuttu yarasa
Baklava yerine geçti pırasa
Şimdi rağbet deyyus ile terese
Zamane bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akl öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cık cık ediyor

Küçükler büyüğe çorap giydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyranî zamane böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

EDELİM NAZM İLE BİR HOŞ NASİHAT

Edelim nazm ile bir hoş nasihat
Dinlesin talib-i destan olanlar
Verirse de nazmım cahile sıklet
Kadrin bilir sahip-irfan olanlar

Görmüş yok cihanda cahilden vefa
Vefa umup etme kendine cefa
Olur mu insana zehirden şifa
Fikr etsin gönülden ihvan olanlar

Sultan isen koyma boynunda vebal
Her işin sonunda var elbet zeval
Bir mezaristana git eyle sual
Kimdir o hâk ilel yeksan olanlar

Niçin garip oldu hükm-ü şeriat
Kadının müftünün yediği rüşvet
İçkiden zinadan cahile növet
Vermiyor hafız-ı Kur'an olanlar

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kastı kavurdu
Cihanın külünü göğe savurdu
Geçti sadarete hayvan olanlar

Bizleri bu ateş haşre dek yakar
Sanma şimdi sular engine kar
Boşuna zannetme gırtlığa çıkar
Ecelden kalbine ferman olanlar

Alırsın rengini yeşilli morlu
İlletin yok iken olursun çorlu
Kılıç uran düşman olursa zorlu
Kurtulmaz mı süngü kalkan olanlar

Kimsenin kimseye yoktur sayesi
Katıldı sütlere cehlin mayesi
Tilkiye verildi aslan payesi
Tilki gölgesinde aslan olanlar

Herkes belâsını azdı da buldu
İnsanda evvelki sadakat n'oldu
Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu sultan olanlar

Çark-ı felek kadîm dönüp öğünmez
Dönerse de dahi iyliğe dönmez
Yedi derya suyu dökülse sönmez
Bu zulmün nârından suzan olanlar

Seyrani Kâmiller ta'nın eylesin
Cahiller nutkunun zemmin eylesin
Bundan âlâ destan yapıp söylesin
Şairlikte merd-i meydan olanlar

KUSURİ

MUHANNETİN KARNI DOYSA PİLAVA

Muhannetin karnı doysa pilava
Hayr ü bereketi tavada sanır
Ulu kuşlar hiç görünmez gözüne
Bir şahin olmuşum havada sanır

Cellâdım der bir figanı sındırsa
Âdem değil halkı nâne kandırsa
Beş paralık bir mum alsa yandırsa
Bu cümle âlemi ziyada sanır

Demez ki hayvanım yese otlansa
Merd olursa her mihnet katlansa
Muhannet bir ata binse atlansa
Kendinden gayrisin piyade sanır

Hurrem olur ekticeği biterse
Tüccar olur takke alıp satarsa
Beş kuruşa kudüreti yeterse
Kendini bir büyük payede sanır

Îlâhi namerdi hadden aşırma
Kusuri'yi tarikından şaşırma
Sonradan görmüşe yolun düşürme
Şöhretin cümleden ziyade sanır

TEVFİK FİKRET (1867-19 Ağustos 1916), Servetifünun şairlerindendir. İstanbul'da doğmuş, orada ölmüştür. Galatasaray lisesini bitirdi, memurluk ve türkçe öğretmenliği yaptı. Servetifünun dergisinin yayın yönetmenliğini yaptı, bir süre Robert Kolej'de türkçe dersleri verdi. Batılı anlamda sanatın gelişmesinde önemli çabaları olmuştur. Yurt, ulus, toplumsal ahlak konuları üzerinde durmuş, sorumlulukla şiirlerine konu etmiştir. Evi Aşşayan Müzesi olarak düzenlenmiştir.

YAĞMA SOFRASI

Bu sofracık, efendiler, halkımızın varı yoğı, hayatı
kan ağlayan, can çekişen halkımızın
bekler sizi, efendiler, önünüzde titrer durur
ama sakın çekinmeyin, yiğın yutun, şapur yupur,
yiğın, efendiler, yiğın, bu iştah veren sofrı sizin
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiğın!

Çok açsınız, efendiler, suratınızdan bellidir,
yiğın hadi, yemezseniz, yarın kalır mı, kimbilir,
sizi çağırınlar bu sofraya, bakın nasıl böbürlenir
hakkınız bu savaştınız, tamam, bu hak eldebir.
Yiğın efendiler, yiğın, bu eğlenceli sofrı sizin,
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiğın!

Hepsi bu nazlı beylerindir, ne varsa ortalıkta:
soy, sop, onur, düğün, oyun, konak, saray, caka,
hepsi sizin efendiler, konak da, saray da, gelin de, alay da,
hepsi sizin, hepsi sizin, hem hazırlıp, kolayca
yiğın, efendiler, yiğın, bu iştah veren sofrı sizin
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiğın!

Büyükülüğün hazmı azcık zor da olsa, ne çıkar
gösterişin gururu var, öç almanın sevinci var
Güler yüzünüzden, efendiler, bu sofra keyfe gelir, parıldar,
sizin şu baş, beyin, ciğer, bütün şu kanlı lokmalar.
Yiyin efendiler, yiyin, bu cana can katan sorfa sizin
doyuncaya, tıksırincaya, patlayıncaya kadar yiyin!

Verir bu fukara memleket, nesi var nesi yok, hepsini
verir malını, canını, umudunu, düşünö,
rahatını, sağlığını, içinin bütün ateşini,
haydi yuvarlayın, düşünmeyin haram mıdır, helâl mı
Yiyin, efendiler, yiyin, bu iştah veren sofra sizin,
doyuncaya, tıksırincaya, patlayıncaya kadar yiyin!

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak
yarın sönmüş bakarsınız, bugün çatırdayan ocak
hazır mideler sağlam, hazır mideler sıcak,
atıştırın, tıktıştırın, kapış kapış, çanak çanak,
yiyin, efendiler, yiyin, bu haykıran sofra sizin,
doyuncaya, kusuncaya, patlayıncaya kadar yiyin!

Yenileştiren: A. Kadir

MERHABA

Bir obur sofra, ye babam ye
Aşğılığın aşğılığı bir debdebe
Görölmemiş bir şenlik gecesi,
Kapkara, kir pas içinde

Alınlar yerde, yürekler kuru.
Kafalarsa tın tın öter
Kahır ve pislik ölümden beter.
Sonun bir derin kör kuyu.
İşte sana yaşanan günler.

Sen bir de ilerisini seyreyle de gör,
İnsan gibi yaşamak var, çok şükür,
insan gibi yaşamak.
İşte günlük güneşlik bir ülke,
İşte çiçek açmış ağaçlar,
İşte güröl güröl bir ırmak.

Merhaba mutlu halkımın gül bahçesi, merhaba!

Yenileştiren: A. Kadir

NAMIK KEMAL (1840-1888) büyük edip ve vatan şairi Namık Kemal saz şiiri tarzında da şiirler yazmıştır. Magosa zindanında yattı. Roman, tiyatro eserleri de bulunmaktadır.

TAŞLAMA

Edepsizlikte tekleriz
Kimi görsek etekleriz
Haktan da yardım bekleriz
Ne utanmaz köpekleriz

Geldik vatan kavgasına
Düştük rütbe yağmasına
Daldık dünya safasına
Ne utanmaz köpekleriz

İnsan mı neyiz seçilmez
Bir zehirdir ki içilmez
Tavramızdan da geçilmez
Ne utanmaz köpekleriz

Biz bakmadan sağa sola
Düşman girdi İstanbul'a
Vatanı sattık bir pula
Ne utanmaz köpekleriz

Dalkavuklukla irtikâb
İşte etti bizi harab
Sen söyle ey Şevketmeab
Ne utanmaz köpekleriz

Vatanın girdik kanına
Leke getirdik şanına
Cümlemizin bok canına
Ne utanmaz köpekleriz

TESLİM ABDAL, XVII. yüzyılın sonlarına doğru (1690 ?) yaşadığı şiirlerinden anlaşılır. "Teslim abdal"dan ayrı bir kişi olan Teslim Abdal "Teslim Baba" diye de anılır. Asıl adı, doğum yeri kesin olarak bilinmiyor. Bazı şiirlerde onun Kul Mustafa'nın piri olduğu anlaşılır.

OTURMUŞ NASARA DERSİN OKURSUN

Oturmuş **nasara** dersin okursun
Gel bunun mânasını ver imdi sofu
Ârif gibi her mânadan duyarsın
Gel bunun mânasını ver imdi sofu

Anadan doğarmış ol şems ü kamer
Yezid'in başına tığ ile teber
Ben bir kısrağ gördüm tayını emer
Gel bunun mânasını ver imdi sofu

Muhammed-Ali'dir Rahmandan yüce
Derilmiş müminler dükeli hacca
Anası kızıoğlan kendisi koca
Gel bunun mânasını ver imdi sofu

Bu bir ağır yüktür yenliği getir
Erenler cem'ine bir irfan yetir
Anası oğlunun koynunda yatır
Gel bunun mânasını ver imdi sofu

Erenlerin kıldan ince yolu var
Dört kapının iki yüzü dili var
Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Gel bunun mânasını ver imdi sofu

Teslim Abdal uryan gezer donu yok
Kanı vardır cesedince canı yok
Sular şar şar akar öñü sonu yok
Gel bunun mânasın ver imdi sofu

TOKADİZADE ŞEKİP (1871-1932), İzmir'de doğmuş, İzmir'de okuyup yetişmiştir. Özgürlükten yana tavırlarıyla II. Abdülhamit'in şimşeklerini üzerine çekmiş, Bitlis'e sürülmüştür. II. Meşrutiyet'in ilanında İzmir Milletvekili olmuştur. Öğlunun ölümüne davanamayıp intihar etti. Aruz, hece, felsefi şiirleriyle tanınır.

DERDE YUF, DERMANA YUF!..

Hakperestiden faziletten doğan husrana yuf
Merdi namerdana tezlil ettiren devrana yuf

Bin musibet çektirir bir lokma ekmek âdeme
Hilkatin pürcut elinden aldığım ihsana yuf

Ağlıyor mutlak gören gözler bu matemhanede
Ben demem ilkin telehhüfler veren im'ana yuf

Arzı temyizile, kıymetsiz bulur bir zerreden
Der hakikatbin olan virana âbadana yuf

Nâmurat ensalımız olmuş buyüzden berdevam
Keştii marufu garkap etmeyen tufana yuf

Hastalar inler durur sağlar didinmekten biter
Çok mudur nefretle dersem derde yuf dermana yuf

Lânet olsun âbırü dökmekle kaim nimete
Mülki istiğnaya sultan olmayan insana yuf

Aç kalır zillet kabul etmez azizünnefs olan
Bir kemik gördükçe kuyruk sallayan dûnana yuf

Ey olup evhama tâbi aklı istihfaf eden
Bir büyük cür'etle tecviz ettiğim küfranan yuf

Herdem inerken semanın hükmü kahharile sen
Saffetinde yükselen âvazei şükranı yuf

Hakkıdır erbabı takdirin tabii red kabul
Reddi red kastile irad ettiğin bürhana yuf

Affa layıktır diyenler ye'si takatsüz ile
İlme yuf, irfana yuf namusa yuf vicdana yuf

AH EŞEKLİK!

Haberdar olmayan yerden semadan
Kalır âzâdeser elbet ezadan
Nasibin yoktur ey âkil safadan
Doğar korkunç teessürler zekâdan

Felekten kâim alırdın sen de bişek
Eğer olsaydın eşşeklerden eşşek

Eşektir en büyük tebrike elyak
Eşeklik lütfü talidir muhakkak
Meserretsiz kalır zannetme ahmak
Ne nimettir ne nimet humku - mutlak

Onun meftunuyum candan yürekten
Saadetler doğar hissetmemekten

Eşek bihis bakar yaksan cihanı
Telâş etmez düşünmez inü ânı
Tutuşdursun da hattâ âsümanı
Şikayetsiz kalır mutlak lisanı

Eşektir zevki aşkındır başından
Ne anlar kâinatın göz yaşından

Şu eşk âlûdü - matem âşıyanlar
Verirken kalbe suzişler figanlar
Olur ta arşa vasil "elâman"lar
Fakat merkep kadar mes'ud olanlar

Telehhüften tezallümden cüdadır
Eşeklik lütfu - mahsusu hüdadır

Eşektir zevki bikaydiye timsal
O âli zevki bir şey etmez ihlâl
Yaşar endişeden âzâde hoşhâl
Onundur bence en revnaklı ikbal

Neşat ümmit emel ârâm onundur
Onundur en mübeccel nâm onundur

Tefekkürlerle olmaz ömrü kütâh
Değil zâlim hakikatlerden âgâh
Bakar ferdaya emniyetle hergâh
Bulur pek çok hayali ilticagâh

Bu matemgâhta kalmaz bir teselli
Keder bilmez ne parlak bir tecelli

Uyup idrâke nevmite olma bir ân
Eğer mümkünse en boş va'de aldan
Ölümünden sonra her nimet, senin san
Yaşarken muztarip makhurü giryan

Yarat bir gizli hikmet müsterih ol
Bırak şekvayı şükret sen de bol bol

Şu süfli yerde ben kalmakla cahil
Biraz ârâma oldum belki nail
Bu fikrimden rücuum gayri kabil
Derim olsam da bir nihriri kâmil

Değersiz bence insanlık meleklik
Eşeklik ah eşeklik ah eşeklik

RIZA TEVFİK (1893-1951)Dindışı şiirleriyle tanınan Rıza Tevfik, fikir hayatının çeşitli alanlarında ilgilendi, Bektaşiler arasına katılmış, tasavvufi şiirler de yazmıştır. Şiirleri 'Serab-ı Ömrüm' adlı kitapta toplanmış, yayımlanmıştır.

SORMA HOCAM

Bana sual sorma cevap müşküldür
Her sırrı ben sana açamam hocam
Hak'kın hazinesi darı değildir
Cami avlusunda saçamam hocam

Kayd-ı âhiretle düşmem mihnete
Ben burada memurum şimdi hizmete
Hayvan otlatırken gidip cennete
Sana hulle donu biçemem hocam

Mirac'ı anlatma, eşek değilim
Bildiğin kadar da melek değilim
Günahkâr insanım, ördek değilim
Bu ağır gövdeyle uçamam hocam

Halka korku verme velvele salıp
Dünya ve ahiret bu köhne kalıp
Ben softa değilim cübbemi alıp
İmaret imaret göçemem hocam

Ölümünden ürker mi tez ölen kimse
Çoktan mazhar oldum ben Hak nefese
Bu demi sürerken ecel gelirse
İşimi bırakıp kaçamam hocam

Şarabı men etme o hüner değildir
Aşıkım badesiz pek başım döner
Gönlümde muhabbet ateşi söner
Özürüm var sade su içemem hocam

Nâr-ı cehennemi önüme serme
Günahımı döküp kaygular verme
Kitap'ta yerini bana gösterme
Ben pek o yazıyı seçemem hocam

Feylesof Rıza'yım dinsiz anlama
Dini ben öğrettim kendi babama
Her ipte oynadım cambazım amma
Sırat köprüsünü geçemem hocam!

MUALLİM NACİ (1850-1893) İstanbul'da doğmuş, yurdun çeşitli yörelerinde öğretmenlik yapmıştır. Asıl adı Ömer olmasına karşın şiirlerinde, yazılarında hep Muallim Naci imzasını kullanmıştır. İstanbul gazetelerinde çalıştı, sayfa yöneticiliği yaptı.

ŞATHİYAT

Keşf-i makusunutevil edemezsin şeyhim
Oldu mağlûp olur elbette muzaffer dediğin
Sen de bul çaresini pare kazan mes'ud ol
Deme menhus yahudide de var zer dediğin
"Beni tasdik edin evlâd" diyorsun amma
Bakalım doğru mu ey söz ebesi her dediğin
Toplanıp ehl-i hava her biri bir saz çalar
Çelebi böyle olur bizde de konser dediğin
Yedi yüz kerre yanılmak ne demek bir cüzde
Böyle olmaz a benim hâfızım ezber dediğin

NEYZEN TEVFİK

MÜNÂCÂT

Ey banâ kendini büyük tanıtan,
Hâlîme bak da varlığından utan!

EŞEK SÜRÜSÜ

Kuru lâflar ile endişemi ihlâl etme
Kulak asmaz davula dinleyen elbette kösü
Bu mudur ahsen-i takvim ile medheylediği
Bu mu insan diye halkettiğin eşek sürüsü

EL DEĞİŞTİ

Türkü yine o türkü sazlarda tel değişti
Yumruk yine o yumruk, bir varsa el değişti

MEBUS DEDİLER

Kime sordumsa seni doğru cevap vermediler
Kimi alçak, kimi hırsız kimi deyyus dediler
Künyeni almak için partiye ettim telefon
Bizdeki kayda göre şimdi o mebus dediler!..

FAKİRİM LÂKİN İNSANIM

Tereddütsüz teceddüd sâhasında bir Süleymanım
Şu var ki tâc-ü tahtım yok fakıyrim, lâkin insanım

İZZET-İ NEFSİNLE

Her ne yap yap becerip izzet-i nefsinle geçin
Kimseden bekleme yardım iki el bir baş için...

NEY

Sanma ciddiyet ile sarfederim san'atımı
Ney elimde suyu durmuş kuru musluk gibidir
Bezm-i meyde süfahanın saza meftûn oluşu
Nazarımda su içen eşeğe ıslık gibidir.

CELALİ

(Bayburtlu Celali)

GENE BİR SERENCAM YADİGARIM VAR

Gene bir serencam yadigarım var
Dayan bu kıssaya kara batakcı
Haram-ı perdede bergüzarım var
Her mecliste benden ara batakcı

Batakçının hallarını bana sor
Bir fincan kahveden eder anaför
Doksan dokuz pota ile yanaşır
Veresiye tacirlere batakcı

Kahveci bir kahve tatar be tatar
Ocakta geç olur mankalda kotar
Benlik etme tiryakidir göt atar
Alıp serper dört duvara batakcı

Kimsede beş kuruş görse yanaşır
Uyuz itler gibi alır kapışır
Ver deyince basar çifte tepişir
Atar imanını nara batakcı

Günde bin kavgası Kerbala'sı var
Cebeli billahta bir tarlası var
Kırk dokuz borçluya havalesi var
Bari insaf bu ne para batakcı

Şüphelidir batakcının imanı
Arpanın gözüne verir sâmanı
Üç güne dediği bulur harmanı
Yine düştü helal kâra batakcı

El malıyla oldum zifaf-ı gerdek
Verip kurtarsana sütsüz pezevenk
Nerde görür isen bir ulu dernek
At kovarsın o pazara batakcı

Düğünde bayramda giyinir alı
Veresiye almış gene bu malı
Ali'nin külahı Veli'nin şalı
Emanettir sürme yere batakcı

Erzincanlı der ki geldin otuydun
Gaypıttın gıypıttın çaldın getüydün
Gaydaşlıh olalı beni batuydun
İşte bakım aypalaya batakcı

Erzurumlu der ki dadaş celirih
Aldıhsa veririh gene alırh
Biz bu gece ezemcilde kalırh
Dolana bir hana gire batakcı

Laz ise der ola Mamet duralum
Kardaşluğumuzdur muhlet verelum
Vermez ise hesabını körelum
Pelgi kazana da vere batakcı

Acemse der ele hardan gelişün
Gelip benim öz metaım alupsun
Ele her tarafın açık kalupsun
Çöreğin dizinde kala batakcı

Eğer Ermeniyse söylerdi, foh di
İnci gıdaskoran dos gurus kokti
Tızazcı darasta yine kirohti
Muritkunim urkirtara batakcı

Eğer Rumsa der gamidi bibas
İnende guruşun zomadi bias
Vermes paraları gamidi batakcı

Ekser batakcılar dilbaz olurlar
Tab-ı şernaz başı daz daz olurlar
Kaddi kütah çeşmi çapraz olurlar
Namın insin Üsküdar'a batakcı

Okudum vasfını çektim beyaza
Dağıtsınlar şekki Şirvan Şiraz'a
Atmış para verse peşin kiraza
Tövbe çeker yetmiş kere batakcı

Nasıl aldın ise getir ver anı
Sana derim ey bektaşım zıranı
Göbeğin keseni höllük koyanı
Veririm mezada sonra batakcı

Uzatma Celali serancem çoktur
Mahşere kalırsa semti bozuktur
Kanlıya mürüvvet borçluya yoktur
Ara bul başına çare batakcı

NESİMİ ÇİMEN (1931-2 Temmuz 1992), Adana'nın Saimbeyli ilçesine bağlı Fatmakuyu köyünde doğdu. Sonra ailesiyle Kayseri'nin Sarız ilçesine göçtü. Okula gidemedi. Çıraklık, fabrikalarda işçilik yaptı. Sonra İstanbul'a yerleşti. Anadolu'yu dolaştı, saz çaldı şiir okudu, yurtdışında konserler verdi. 1992 Temmuzunda Pir Sultan Abdal Şenliğine katılmak için gittiği Sivas'ta dinbaz gericilerin Madımak otelini ateşe vermesi sonucu 34 sanatçı ile birlikte yakıldı.

ÇOKÇA MÜREKKEP YALAMIŞ

Çokça mürekkep yalamış
Ancak kendine iş bulmuş
Diplomalı cahil olmuş
Ah diplomalı cahiller

Halka yolları şaşırtan
Kendini bir pula satan
Kör gibi çamura yatan
Ah diplomalı cahiller

Kiminin çok diploması
Odur milletin belâsı
Mideye işler zekâsı
Ah diplomalı cahiller

Kimi köye ağa olmuş
Sürülere kurdu salmış
Okudukça hayin kalmış
Ah diplomalı cahiller

Gör tarihin akışını
Halk farkeyledi taşını
Diploman yesin başını
Ah diplomalı cahiller

Diplomalý olan alim
Halkına hiç olmaz zalim
Satmaz halka her dem çalım
Ah diplomalý cahiller

Çağını görmeyen hayın
Kitap rafta, boştur beyin
Tersine işleyen lâin
Ah diplomalý cahiller

Nesimî alime hayran
Cahilin köküne ayran
Okumuştı Yezit Mervan
Ah diplomalý cahiller

7 / DESTANLAR • GÜLDÜRÜCÜ ŞİİRLER

a

YUNUS EMRE
KAYGUSUZ ABDAL
ŞEM'İ
LEZİZİ
KAMİLİ
NİYAZİ
HUZURİ
SELİMİ
HENGAMİ
KADRİ
İMDADİ
ŞERİFE
SEYRANİ (İspartalı)
ŞAMİLİ

b

ANONİM
(yazarı bilinmeyenler)
* yalılar destanı
* tembel destanı
* horoz destanı
* büyü destanı

YUNUS EMRE

ÇIKTIM ERİK DALINA

(Şathiye)

Çıktım erik dalına
Anda yedim üzümü
Bostan ıssı kakıyıp
Der ne yersin kozumu

Oğrılık yaptı deyu
Bühtan eyledi bana
Bir çerçi geldi eydür
Ver aldığın küzümü
(...)

Bir öküz boğazladım
Salladım serekodum
Öküz ıssı geldi der
Boğazladın kazımı

Tosbağaya sataştım
Gözsüz yılan yoldaşı
Haber sordum vermedi
Kayseri'ye azimi

Kerpiç koydum kazana
Poyraz ile kaydattım
Nedir deyu sorarsan
Bandım verdim özünü

İplik verdim çulhana
Sarıp yumak eylemiş
Becid becid ısmarlar
Gelsin alsın bezini

Bir serçenin kanadın
Kırk kağına yüklettim
Kırk çift dahi çekmedi
Şöyle kaldı kazını

Bir sinek bir kartalı
Kaldırdı vurdu yere
Yalan değil gerçektir
Ben de gördüm tozunu

Bir küt ile güreştim
Elsiz ayağım aldı
Onu da basamadım
Söyündürdü özümü

Kafdağından bir taşı
Şöyle attılar bana
Öylelik yola düştü
Bozayazdı izimi

Balık kavağa çıkmış
Zift turşusun kurmaya
Leylek guduk doğurmuş
Bak a şunun sözünü

Gözsüze söyle dedim
Sağır sözüm işitmiş
Dilsiz çağırıp söyler
Dilimdeki sözümü

Yunus bir söz söylemiş
Hiçbir söze benzemez
Münafıklar elinden
Örter mânâ yüzünü

KAYGUSUZ ABDAL

TEKERLEME

Kaplı kaplı bağalar
Kanatlanmış uçmaya
Kertenkele derilmiş
Kırım suyun geçmeye

Bir pire bir mut tuzu
Yüklenip gider yola
Kâh at olur yorgalar
Kâh kuş olur uçmaya

Bir karınca devenin
Tepmiş oyluğun ezmiş
Bir budunu götürmüş
Bıryan edip yemeye

Kelebek ok yay almış
Şikâra çıkmış dağa
Geyikleri ürkütmüş
Dönüp ister kaçmaya

İbicik buğday ekmiş
Manisa'nın çayına
Sivrisinek derilmiş
İrgat olup biçmeye

Ergene'nin köprüsü
Kurumuş susuzluktan
Edirne minaresi
Eğilmiş su içmeye

Balıkçıl köprü yapmış
Istranca suyuna
Yüklü yüklü ördekler
Gelmiş andan geçmeye

Domuz düğün eylemiş
Kızcağızın evere
Maymun makas getirmiş
Hıl'atlerin biçmeye

İnek hamama girmiş
Boğa telleklik eder
Su sığırı soyunmuş
Nöbet bekler yunmaya

Ey bu Kaygusuz Abdal
Sen bu nice lâf ile
Ya bunca yalan ile
Girer misin uçmaya

BUNDAN ÖTE SIVIŞ DEDİ

Bugün bana bir paşacık
Uzun börklü derviş dedi
N'ola bir kez öpsem dedim
Söğdü bana dürt şiş dedi

Dedim âşıkım bakmağıl
Beni böyle bırakmağıl
Eydür ki ben bilmem seni
Gerek yan gerek piş dedi

Dedim âşık oldum sana
Sen bir yana can bir yana
Eydür ki şu dervişe bak
Sayıklar götür düş dedi

Âşıkım lebin balına
Yüzündeki şeftaline
Eydür derviş yolun gözet
Teferruç eyle geç dedi

Eydür ki şol torlağı gör
Sözün bilmez küstahı gör
Dedim ki kulun olayım
Hoşa geldi koş koş dedi

Dedim ki bir kez öpeyim
Kıblem yüzündür tapayım
Eydür ki sen dilencisin
İşte ekmekle aş dedi

Dedim Kaygusuz Abdal'ım
Eşiğinde kemter kulum
Eydür ki derviş yürü git
Bundan öte sıvış dedi

BİR KAZ ALDIM BEN KARIDAN

Bir kaz aldım ben karıdan
Boynu da uzun borudan
Kırk abdal kanın kurutan
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış başın kakar
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaza verdik birçok akçe
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı ne kepçe
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaz değilmiş be bu âzmuş
Kırk yıl Kaf dağı gezmiş
Kanadın kuyruğun düzmüş
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazı koyduk bir ocağa
Uçtu gitti bir bucağa
Bu ne haldir hacı ağa
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı selki,
Dişi koyun emmiş tilki
Nuh Nebi'den kalmış belki
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı sarı
Kemiği etinden arı
Sağlık ile satma karı
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kazımın kanadı ala
Var yürü git güle güle
Başımıza katma belâ
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Suyuna biz saldı bulgur
Bulgur Allah deyü kalgır
Be yarenler bu ne haldir
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Kaygusuz Abdal n'idelim
Ahd ile vefa güdelim
Kaldır postu biz gidelim
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

KOCAKARI

Filibe'de bir karı
Yenile sevdi beni
İkin ikin diktirir
Bana yeni kaftanı

Beliniben nazlanır
Nazlanırken kızlanır
Teresine su serper
Tazelenir bostanı

Sürmeler gözün süzer
Yürüse müşgün tozar
Ağzında bir diş yok
Gemişmiş gülistanı

Kendöz' ağırbaşlıdır
Yeynicek tutmaz özün
Akşam olıcak gelir
Dükkânıma pinhani

Eydür: Ey yiğit n'ola
Lûtf ile güle güle
Gönlüm alasın benim
Eyliyesin ihsanı

Ben seni donadayım
Sırma üsküf edeyim
Harçlık için gam yeme
Heman öpüp kuç beni

Üş de mal altun kumaş
Sermaye kul karavaş
Tek bana karı deme
Şad eyleme düşmanı

Yiğitler sohbetinde
Eşin dostun katında
Ne ki harcın var ise
Boynuma canım canı

Dur girelim yorgana
Uralım canı cana
Sen beni kuç ben sana
Öğredeyim erkânı

Beni ki halvet bula
Yunmağa yarağ kıla
Karnın oda kızdırır
Zira soğuktur kanı

Ol karı şöyle ki var
Böyle demeyi sever
Akçeyle avlar daim
Yalın yüzlü oğlanı

Beş vakit namaz kılur
Halk anı salih bilir
Böyle çevik olduğun
Kim bilir ol fettanı

Bir dem beni görmese
Durağımı sormasa
Yiğirmi kez dolanır
Şol yeni bedestanı

Karıdan kaçam derim
Sofya'ya göçem derim
Kişi nice götüre
Eski çürük hemyanı

Karı bana n'ettiğin
Ne el ile tuttuğun
Kadırlara söylesem
Dinlese bu destanı

İshak Bey'e söylesem
Halimi arz eylesem
Karıdan kurtulmaya
Ola mı ki dermanı

Bu Kaygusuz Abdal'ın
Dervişin miskin halın
Böyle geçe mi acep
Karıyle devranı

Bu kez kurtulsaydım
Bir necat bulsaydım
Dahi karı sevmeye
And içeydim Kur'an-ı

Ne karı var ne koca
Ne erte var ne gece
Bu sözü anlıyanın
Kurbanıym kurbanı

ŞEM'İ (1772-1841) Konya doğumlu. Gençliğinde helvacılık etmiştir. Öğrenim görmemiş, kendi kendini yetiştirerek bilgi ve kültür sahibi olmuş, saz çalmakta büyük ustalık kazanmıştır. Zaman zaman İstanbul'a gelerek orada da yaşamış, saz çalıp şiir söylemesi sarayca takdir edilerek kendisine Konya'nın çarşı ağalığı verilmiştir. Divanı özellikle saz şiiri tarzındaki manzumeleri eksik olarak basılmıştır.

MEYVA DESTANI

Hamd ü lillâh halâs olduk şitadan
Hakka hamd ü şüktir Yezdanımız var
Berd ü şiddet def' olunca havadan
Mürde tecdid olur fermanımız var

Doksan tamam olup geçince dehrüz
Dağ üstü bağ olur mah ü şeb ü ruz
Otlar baş gösterir çıkınca nevrüz
Ahbaba bir tuhf e destanımız var

Olur mürde iken yeniden ihya
Başlar şükûfesi olmaya peyda
Budur kudretullah destan-ı meyva
Daim yoktan verir Yezdanımız var

Mevsim-i baharda açılır kiraz
Mürğ-u dil havaya eyledi pervaz
Gümüşten dirah-ı zerdali diraz
Aşyan yapmaya meydanımız var

İncir kadeh deyu rakip sunma boş
Çekip alma sakın olursun sarhoş
Eyle kulağına armudu mengüş
Hezar dost yüz yerde düşmanımız var

Eşgim tane tane düşüptür nara
Oldu buharımdan üzüm kapkara
Çeşm-i bademkeşi dedim nigâra
Süzme ayine-i devranımız var

Hurma leblerinden akıttın balı
Hasta dile gerek sulu şeftali
Yeni meyva vermiş turunç misali
Gerdan arasında seyranımız var

Muradın göbekten almaksa ayva
Tud pendimi dön gel burda kıl eyva
Pelid oğlu pelid der rakîp hâlâ
Biz de nişan koyduk nişanımız var

Bir iki çark gibi dönmezle pirinç
Yâr sunar elinden al badeyi iç
Gümdiyse ocağa kestane ergeç
Dağıtır ateş-i suzanımız var

Aşkın ile harnup gibi kurudum
Ceviz gibi içerimden çürüdüm
Vişne rengi şalvar ile yürüdüm
Görmeyeli dilde hicranımız var

Benim bağımda var fındıkla fıstık
Oku yayı erik dalına astık
Pîr-i fani olduk dünyaya küstük
Okunsun defter ü divanımız var

Hacı Şem'i böyle bir destan demiş
Galiba ağyardan kızılık yemiş
Cübbesi limoni zeytuni biniş
Böyle tezyin olmuş cananımız var

LEZİZİ, tahminlere göre, XVIII. yüzyılda yaşamıştır. Elimizde bulunan bir yazma cönlkte onsekizinci yüzyıl eserleri arasında şiirleri bulunmaktadır.

ÂŞIKLAR DESTANI

Size bir güzelin vasfın edeyim
Gör neler halketmiş Bari Taâlâ
Anın evsafını beyan edeyim
Safalar kesb ede bezm-i ahibba

Maildir hüsnüne bir peri her bar
Her kaçan eylese azm-i çemenzar
Düşer âşıkları ardınan hezar
Cemalin etmeye seyr ü temaşa

Her seher vaktinde kurar bir divan
Eder âşıkları çâk-i giriban
Salınıp tahtına çıktığı zaman
Arzıhal sunarlar misal-i derya

Bazılar vasfına lâıyk olam der
Vâde-i kavlinde sadık olam der
Yetmiş iki millet âşık olam der
Her biri dilince eyliye rica

Siyah arap der ki: Beni naçari
Ben sana gizli sırrımı açari
Ya ben seni alıp Şam'a kaçari
Ya seni öldürür va lâ kumbana

Beyas arap gelmiş der ki: Ya habib
Ya uval'ayn es'elüke tabib
A'ti vahid buse hod vaiden sib
Celb filbeyt tekul bükra

Acem gelmiş der ki: Ben sana kulam
Fıgan'ü zâr ile özüne pulam
Ben senin babında ya nice gulâm
Tâ küni terahhum yek ruze mera

Türk de gelmiş der ki: Ey peri suret
Bana gamzen ile etme işaret
Kopardın başıma türlü kıyamet
Medet ussum gitti bir geç yamaca

Türkmen gelmiş der ki: Sana ereyim
Gayet ile yaktın benim yüreğim
İki inek bir danacık vereyim
Şimdi bir öpücük verirsen bana

Boşnak gelmiş der ki: Severim dilden
Sana sırrım açsam korkarım ilden
Ben seni severum can ü gönül den
Noşt toruya şıtıkuduş mumnaha

Leh de gelmiş der ki: Menhi mamalay
Menhi emengehimenhi mamalay
Sanma ki derdimi söylemek kolay
Dağmı dayeneydi da mamna koçosa

Moskof gelmiş der ki: Ey benim mestim
Ne mümkün ben senden çekeyim destim
Şimdilik buraya sermişim postum
Poça dırıs kodi obadi soda

Gürcü der: As beni zülfün teline
Mail oldum senin dudu diline
Kuzum sarılayım ince beline
Ak modi abicu ıryi mokosna

Rum da gelmiş der ki: Ben seni sildim
Tiğ'ı hasretinle bağrımı deldim
Kapın eşiğine yüzümü sürdüm
Elâdo matyamo anikso porta

Ermeni gelmiş der: Kati bakarsın
Âşık olanlara külli zararsın
Ben seni severim sen ne kaçarsın
Vart egur tun kovıs son pişman hal ya

Arnavut der: Sen de tutma meskeni
Yoluna koymuşam bu can ü teni
Zararı ne mori severim seni
Besa besa bort nozno yiyefa

Lazki gelmiş der ki: Araya geldim
Aklım alan kaşı karaya geldim
Efendim başıma çareye geldim
Meskeni kurbani bağmi koyaza

Lâz da gelmiş der ki: Eyle bir eylik
Bir nakraş ile getur beş keklik
Sana bir ikilik yüzlükle üçlük
Kerpici ko mumci cu ridi hora

Yahudi gelmiş der: Ben sana kulum
Alınmaz satılmaz geçmez bir pulum
Her zaman edersin nedir bu zulüm
Ender kuvanyozoz cozoz lâkoyza

Tatar der ki: Atım eşkin bolıptır
Sefer yollarında düşkün bolıptır
Kimseler binemez coşkun bolıptır
Kotaslım sinin kil kiltirmin mina

Cingen der ki: Ben bu sudan içmezim
Olura olmaza sırrım açmazım
Çergeden geçerim senden geçmezim
Ya zomborloz kerroz ya herra mera

Şehri gelmiş der ki: Serv-i bülendim
Gönüller oğrusu şah-ı levendim
Ey benim azizim canım Efendim
Bir gece haneye gelseniz n'ola

Lezizi bendedir mevlûd olunan
Bu kadar bulundu mevcud olunan
Güzeldir âlemde maksud olunan
Cümleyi bermurad eyliye Mevlâ

ESNAF DESTANI

Küçücükten çıktım gurbet ellere
Hakikat rahına düştüm gezerken
Eski sözdür gelir yazılan sere
Aşk atına bindim yayan giderken

Şair oldum evvel dinla yalanı
Vezn ü mevzun derler bilmem ben anı
Unuttum bildiğim Türkçe lisanı
Arabi farisi sohbet ederken

Âşıklığı özge halet sanırdım
Çalıp çığırmaı âdet sanırdım
Bunu ben bir kolay sanat sanırdım
Mızrabım kırıldı bozuk çalarken

Anladım ki bu bir çıkmaz sokaktır
Ben çıkardım diyen bunu ahmaktır
Bizlere marifet hayli ıraktır
Gözlerim karardı eş'ar yazarken

Aklımı fikrimi başıma derdim
Düşünüp giderken bir pîre erdim
Otuz iki esnaf ahvalin sordum
Bana ol pir haber verdi sorarken

Vardım çiftçi oldum cümleden akdem
Yıllık ilettu beni bir âdem
İçtiğim tarhana çorbası her dem
Ağzım yaktım kaynar çorba içerken

Hele kaçtım ben o köyden aşağı
Vardım bir şehire bastım ayağı
Anda oldum bir çulfanın çırağı
Çıkırığım kırıldı masra sararken

Nalbant oldum kırdım nalın çoğunu
Bir katır nalladım dinle oyunu
Meğer acemiymiş bilmem huyunu
Çenemi teptirdim nalın sökerken

Berber oldum doldu dükkâna eller
Şer'an tıraş eder kel başı berber
Ağustos gelince pek kokar keller
Uşandım başını tıraş ederken

Hamamc' oldum hamam çöktü başıma
Tellak oldum bak şu benim işime
Çuldan bir kese pek gitti hoşuma
Yağır ettim birin kese sürerken

Bakkal oldum kapan yaptım yerimi
Yağ tükendi Moskof aldı Kırım'ı
Kayıkç' oldum taktım küreklerimi
Tayfalar kırıldı kürek çekerken

Avcı oldum kuşlar havaya uçtu
Hırsız oldum kement boynuma geçti
Gemic' oldum gemim engine düştü
Hele ben kurtuldum tekne batarken

Kalafatçı oldum âlem uşattı
Limanda tekneler hep yağır yattı
Kalafat ettiğim gemiler battı
Andan da kovulduk hile ederken

Balıkç' oldum balık ağa girmedi
Asla dört paraya elim ermedi
Dilenc' oldum kimse para vermedi
Büyük kapılarda böyu eğerken

Aşçı oldum asla pişmedi yemek
Boyac' oldum bilmem al yeşil irenk
Tellal oldum tuttum bir topal eşek
Çamura saplandı çekip giderken

Saraç oldum bir gün başladım işe
Sahtiyan tükendi kalmadı tirşe
Kebabç' oldum eti sapladım şişe
Tuzunu unuttum biber ekerken

Pabuçç' oldum dikemedim pabuçu
Dikerken kırıldı tığların ucu
Kalayc' oldum hayli çalkaladım kıcı
Eski bakırların pasın silerken

Manav oldum elma armut tez çürür
Cambaz oldum ip üstünde kim yürür
Kasap oldum her gün gözüm kan görür
Yüreğim bayıldı kana bakarken

Sarrafi oldum sayamadım parayı
Dülger oldum yapamadım sarayı
Hallaç oldum elime aldım yayı
Kirişim kırıldı pamuk atarken

Kazaz oldum yakışmadı elime
Sâi oldum hırsız indi yoluma
Mutaf oldum bak şu benim halime
Götün götün gittim kızıl bukerken

Kuyumc' oldum döğemedim gümüş
Bilemedim elmas ile çaytaşı
Pazvant oldum bir gün yıkılda çarşı
Hele ben kurtuldum çarşı çökerken

Cevahirci oldum sözüün doğrusu
Farketmedim cevahiri elması
Terzi oldum ele aldım makası
Parmağım kestirdim kumaş biçerken

Hammal oldum bir hafif yük bulmadım
Pelvan oldum hiçbir adam yenmedim
Yırtılar yakamı birden duymadım
Kollarım kırıldı göğüs tutarken

Meyzin oldum ezan vakti olmadı
Bağıra bağıra sesim kalmadı
Kahvec' oldum hiç müşteri gelmedi
Şerbetim ekşidi döktüm kokarken

İmam oldum kaba sofı çoğaldı
Beynamazlar hep camiye döküldü
Lerze oldu bir gün cami yıkıldı
Aptesli aptessiz namaz kılarken

Ben bu sanatları bir bir dolaştım
Tekrar gelip şairliğe bulaştım
Kâmili, mürşidin eline düştüm
Tekke-i aşk içre çile çekerken

NIYAZI (XVIII-?) Tahminimize göre, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında ve on-dokuzuncu yüzyıl başlarında yaşamıştır. Konyalı olduğu sanılıyor. Gufrani'nin bir şiirinde "Niyazi ve Şem'i varmış..." diye sözettiği şair olsa gerek. Aşağıdaki şiiri, Ahmet Talât Onay'ın Türk Şiirlerinin Vezin ve Şekli adlı kitabında yayımlanmıştır.

BASKIN DESTANI

Havalandı gönül bürüdü efkâr
Dedi ki var dolaş çarşı pazarı
Bulursan kendine bir münasip yâr
O zaman terkeyle namusu ârı

Araya araya buldum bir civan
Dudu burbu hotoz kaşları keman
Düştüm arkasına gezdim bir zaman
Yüz yüze gelince ettim işmarı

Dedim تنها gidip edelim sohbet
Dedi ki bu gece bizdesin elbet
Dedim ki efendim canıma minnet
Ol dem sağlık verdi semti civarı

Yâr önüme düştü doğrulduk yola
Ardı sıra gittim kol sala sala
Dedi ki sezdirme sap sağa sola
Gide gide bulduk Küçükpazar'ı

Dedi evim budur gördün mü beni
Kırmızı boyalı kapısı yeni
Tertibimiz üçte beklerim seni
Gayet çokça getir ol sim üzari

Saat üçte yaktım elime fener
Evi yıkılası âdeti söner
Arkama takıldı bir sürü nefer
Kapının önünde kıldım kararı

Bir fiske taş attım ben de o zaman
Sevdiğim kapıda dururmuş heman
Kapıyı açınca dedi sus aman
Merdivenden çıktık yab yab yukarı

Yukarı çıktım ki kurulu sofra
Dedi evvel yemek cümbüşler sonra
Tarator mezeyi incecik doğra
Nazik elleriyle sundu hıyarı

Ben on bade sundu o simin bilek
Dedim keyfim tamam ey zatı melek
Kuş tüyünden şilte serildi döşek
Başladı soymaya ben günahkârı

Yâr ile eyledik bir eyyam safa
Safa ârızidir ezelden cefa
Bir gürültü koptu bir çağrış sada
Şaşırp kendimi attım yukarı

Gittikçe büyüdü gürültü hengâm
Saate baktım ki altıda tamam
Bütün mahalleli en önde imam
Neferler beraber hem sancaktarı

Bir sada geldi ki hu Pembe Hanım
Gözüm ile gördüm yoktur yalanım
Bir cadı bağırlı titretti canım
Bastı şamatayı ol şirret karı

Aşağıya baktım sopadan orman
Aradım kendime bir تنها mekân
Ol zaman eyledim kendimi nihan
Tavan arasında kıldım kararı

Kapıyı cemaat cumhur aldılar
İçeriye nice adam daldılar
Tavan arasında beni buldular
Dediler teslim ol yoktur zararı

Ne çare yakayı verdim ben ele
İndirdiler beni yukardan hele
Giydirdiler bizi yâr ile bile
Çıkardılar bizi kapı dışarı

Yanımda vardı beş on yeniçeri
Ağa Kapısı'ndan girdik içeri
Keçeler serildi âdet üzeri
Başlarından çıkardılar destarı

Kethüda Bey sordu bu ne maslahat
Dendi baskın bastık şunda kabahat
Azarlayıp beni dedi sus lânet
Şimdi görün benden olan zararı

Ol zaman başıma düştü bir acı
Yakamız eldedir yoktur ilâcı
Dediler zıbbaya al falakacı
Ol zaman ayağım verdim yukarı

Mahpuslar düşünür söylemez kelâm
Otuzbiri yedik keyfimiz tamam
Tahta kehlesinden ağıladı anam
Bir bir sıra olmuş turna katarı

Kalede Kolağsı kurmuş bir divan
Kanlıya katile vermiyor aman
Emr oldu kaleye yazıldı ferman
Söyletmedi bizi bastı azarı

Nice bir çekeyim derd ile gamı
İki üç harbeci tuttu yakamı
Üççifte kayığa serdik ihramı
Götürdüler gördüm Boğazhisarı

Kayıktan dışarı çıktığım zaman
Kale kapısından çıktım ben heman
Harbeciden takrir aldı zabitan
Ol yerin zabiti kale dizdarı

İki çingen cellât geldi yanıma
Anladım kasdi var şirin canıma
Dedim ki girmeyin boşa kanıma
Dediler böyleymiş hakkın kararı

Ol dem öleceğme ben de inandım
Kolum bağlı ulu Hakka dayandım
Meğer rüya imiş kalktım uyandım
Cümlemizi ıslah eyliye Bari

Niyazi'yim şaştım bu ne hikâyet
Oturan ahibaba olsun nasihat
Saatçilikten de ince senaat
Kimseler etmesin bu fena kârı

HUZURÎ (1845-1943) Çoruh (Artvin) vilayetine bağı Zor köyünde doğmuştur. Asıl adı Ali'dir. Medrese öğrenimi görmüş, hem aruz hem de hece ile şiirler yazmıştır. Çeşitli memurluklar ve köy imamlığı yapmıştır. Hicivlerinde daha çok başarı göstermektedir.

PARA DESTANI

Bir dasitanım var zamana uygun
Bus etmeye dest ü dâman paradır
Mahzunu şâd eder şâdları mahzun
Mamurları eden viran paradır

Parasız kimsenin bakma yüzüne
İsterse şah olsun özü özüne
Sakin başka bir şey alma gözüne
Merde revnak veren unvan paradır

Yabana dolanır parasız derviş
Sende değil herkeste var bu teşviş
Derler para ile görülür her iş
Taht u rif'at köşk ü eyvan paradır

Yapsan fayda yok yüzbin hünerler
Parasız kalanlar kış günü terler
Sim ü zersiz şâha gedâdır derler
Ağa paşa mirimiran paradır

Kesende yok ise köprüden geçme
Tezden tutulursun bir yana kaçma
Parasız hükümet kapısın açma
Kadı müftü emr ü ferman paradır

Fakir olan her dem gider engine
Parasız bellidir baksan rengine
Her mecliste buyur derler zengine
Yaran ahbab lûtf u ihsan paradır

"Ya hû"nın cevabı kuru eyvallah
Parasız çok ümittir "inşallah"
Parasız bir molla demez bismillâh
Kitap mezhep din ü iman paradır

Fakir suya düşse çıkamaz kirden
Zengin arabasın aşırır kırdan
Topal zengin iyi, sağlam fakirden
Herşeyden evvelâ noksan paradır

Yad görünür pulsuz gelse dâderin
Zengin mihman olsa olmaz kederin
Kimse sormaz ne kişidir pederin
Asıl nesil şöhret ü şan paradır

Fakir olan ne iş tutsa sonu yok
Üç gün aç ta kalsa zengin gene tok
Pulsuz bilse aşçı der ki yemek yok
Yemek ekmek peynir ayran paradır

Hep izz-i destine almış cihanı
Her yerde söylenir şeref ü şanı
Bir pençede yıkar bin pehlivanı
Karşı durulmayan aslan paradır

An'ile ağ olur yüzün karası
Geç sağlanır müflislerin yarası
Kızıl altın pasaportun tuğrası
İngiliz Fransız Yunan paradır

Anın başındadır edeb ü hayâ
Karanlık gecede artırır ziyâ
İster mütteki ol ister evliya
Şimdiki asırda insan paradır

Fakir ise bâkire kız dul gibi
Devletsiz şan kıymetlenir pul gibi
Paralıysan şeytan kaçır yel gibi
İbare dubara şeytan paradır

Nice ocakları yıkar söndürür
Nice müşterinin aklın kandırır
Nice şahitlerin ağzın döndürür
Eğri doğru yalan bühtan paradır

Züğürdün eceli çoğu uyuzdan
Üç kere yok dersen düşersin gözden
Bir lira yahşıdır bin doğru sözden
Merhamet mürüvvet vicdan paradır

Zengine çay gelir felekten caba
Postasını taşır ol bâd-ı sabâ
Cebin dolu ise derler merhaba
Selâm kelâm lisan beyan paradır

Yok deme cevabı buyur kenara
Tutuşma evladım beyhude nara
Desen Baba ekmek der oğul para
Ana baba sadık ihvan paradır

Bin salavat versen karşısı cennet
Bin tevhit söylesen olmaz emniyet
Bin ihlâs okusan yüz bin de temmet
Gene iş aşırın heman paradır

Yokluk mektebinde ne oku ne yaz
Olmak ister isen var eyle demsaz
Dükkâncı ne dua alır ne namaz
Ticaret kemalât ziyan paradır

Zamana uygundur bu sözüm naçar
Alan veren ancak ol Perverdigâr
Vefasız dünyaya aldanma zinhar
Padişah ta olsan ahir ölüm var

Huzurî yok yere olma günahkâr
Sana elden evvel düşman paradır

SELİMİ (XVIIİ-?) Cönklerde aşğıdaki şiirin sahibi görünen Selimi hakkında bir bilgimiz yoktur. Bu şiirin imzasız olarak, aynı konuda, aynı kafiyeyi taşıyan değişik şekillerine de rastlanmaktadır. Çeşidine ve ifadesine bakılırsa, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında veya ondokuzuncu yüzyıl başlarında yazıldığı söylenebilir. Saz şiirinde bir çeşidin güzel bir örneği olduğundan ihmal edilememiş ve halen geçerliliğini korumaktadır.

MİRASYEDİ DESTANI

Gurbet elden geldim malım sormaya
Bunca eşya çanak çömlek nic'oldu
Ey komşular gelin şer'a durmaya
Köy kadısı Kambur Felek nic'oldu

Bulamadım ciğergahım eridi
Benim babam bu yerlerde bir idi
O hassadan mintanının şeridi
Eğnine giydiği yelek nic' oldu

Günde beş on kere yıkar sererdi
Gece anam gündüz babam giyerdi
Sataydım üç beş para ederdi
Yakası yeni yok gömlek nic'oldu

Bunlar ev eşyası size dediğim
İki sahan bir tencere dediğim
Akşam sabah çorba koyup yediğim
Ağzı burnu kırık çanak nic'oldu

Arzum kaldı evde kalan somağa
Her yedikçe tat verirdi damağa
Karnı tok misafir ağırlamağa
Su verdiğim telli bardak nic'oldu

Mutbağa fareler ayak basmazdı
Kilere kediler kulak asmazdı
Yaş söğüt dalına ursan kesmezdi
Soğan doğradığım bıçak nic' oldu

Ağaç çelengine sepet astığım
Çürük yulaf ile ipin kastığım
Akan yarasına toprak bastığım
Dam üstünde uyuz oğlak nic' oldu

Komşular bilirler cümle bu işi
Arpa yemez kırılmıştı her dişi
Kuyruğundan kaldırırdı beş kişi
Odun taşıdığım eşek nic' oldu

Tarlada ekin yok otlar biterdi
Ocaklığa odun koysam tüterdi
Çıkıp tepesinde baykuş öterdi
Ev önünde koca kavak nic' oldu

HENGÂMÎ (?-1873) Asıl adı belli olmayan Hengâmi Ruscukludur. Rumeli ve Anadolu'nunu birçok yerlerini dolaşmış, Amasya'da oturmuş, İstanbul'da uzun zaman yaşamış, Bursa'da ölmüştür. Bektaşî idi. Oldukça kültürlü bir şair olduğu anlaşılmaktadır.

CENK DESTANI

Bir gemi yaptırdım ayrık köküyle
Bin pâre top dizdim taze sovanı
Mısır darısından hesapsız gülle
Niyetim fethetmek Frengistanı

Bin karga götürdüm gemiye bekçi
Örümcek ağası bile yedekçi
Yüz bin serçe yazdım tüfekçi
Sivrisinek oynar kılıç kalkanı

Çıktı kelekler açtı yelkeni
Reis karıncalar dikti sereni
Kertenkele orsa etti dümeni
İşaret hocamız fındık sıçanı

Emir ördek kaptan bastıbacaklı
Keklik topçubaşı kızal ayaklı
Yüz bin karabacak yalın bıçaklı
Martılar uzaktan sezer düşmanı

Bulmadık engini gezdik karayı
Yulaf tarlasında yedik borayı
Leylek kaptan çekip makarayı
Bağdad çöllerinde bulduk limanı

Hind tavuğu ak sakallı ihtiyar
Eski zamanlardan kaz pehlivan var
Horoz bey ağızından ateşler saçar
Güzel tavuk bilmez aman zamanı

Akyavaş kehleler pusuya çekti
Çerhacı pireler avcıya çıktı
Attığı gülleler dağları yıktı
Attı kör köstebek vurdu nişanı

Tavşan her işini koymaz ihmale
Ne bakarsın tilki ile çakala
Kirpi ile sansar gelmez masala
Onların ikisi bekler ormanı

Çıktı ayılar geldi divandan
Şebek maymun asker çekti bir yandan
Kurt leşkeri püskürünce ormandan
Eşek ah edip kıldı figanı

Arslan bey ile kavga etmesi müşkül
Bin deve gönderdim eyledi dil dil
Sıyırınca kılıcını divane bülbül
Tahtakehlesinden saçtı al kanı

Aldı ortalığı şöyle bir korku
Ömrümde görmedim böyle bir korku
Cenk heybetinden dağıldı uyku
Uyandım elime aldım şamdanı

Hengâmi bu cengin methin eyledim
Hayfa deryasını gezip belledim
Yalan yanlış bu destanı söyledim
Ömrümde demedim böyle yalanı

KADRİ (1867-1895) Çankırlı'dır. Biraz öğrenim görmüş ve medreseye de devam etmiştir. Çankırı'da arzuhalıcılık etmiştir. Yazma dergilerde birçok şiirleri vardır. Bunlardan bir kısmı A. Talât Onay'ın Çankırı Şairleri adlı kitabında yayımlanmıştır.

BAHAR DESTANI

Bin izz ü naz ile eyyam-ı bahar
Kûh-u nezaketten gösterdi seri
Kahraman zemheri efe ruzigâr
Çekti taburunu kıldı seferi

Çiğdemle menekşe bir nice eyyam
Soğuk korkusundan sürmedi ahkâm
Teşrifine hasret çekerken encam
Nevruz sultanının geldi haberi

Asrında ıspanak geldi zuhura
Hak kısmet eylesin ehl-i gurura
Müflisleri soğan bahr-i gurura
Gark etti lûtufla çok derbederi

Ardınca yetişti pırasa zeybek
Baş açık eğninde sade bir gömlek
Donu yeşil sakal beyaz hem seyrek
Şeyh söğüt kuşatmış ona kemeri

Kara gözlü uzun ayaklı laklak
Nagâh gelip çaldı kapıyı tak tak
Haremsarayına girdi daltaşak
Topladı başına hep serçeleri

Halvethanesinden ibibik hala
Nevruz'u görünce oldu budala
Belinde peştemal başında vala
Naz ü nezaketle çıktı dışarı

Baş kaldırdı marul bak o esnada
Yeşil came giymiş geldi piyade
Sirke yoğurt zeytin sarımsakzade
Çıktı istikbale bu dört kemteri

Sümbül kâküllerin döktü gerdana
Açtı nikabını girdi meydana
Selâm verip susam durdu bir yana
Erguvan da geldi girdi içeri

Gördü menekşeyi müflis nüması
Aldı aguşuna gecesafası
Kara yüzlü pire başlar belâsı
Tahta kehlesiyle çekti askeri

Baş eğmiş rükû'da ezhar-ı yıldız
İbadetle meşgul geceyle gündüz
Kendi âleminde dervişan Nevruz
Varıp dağbaşına atmış minderi

Baş açık karanfil ruy-ü semaya
Açıp nikabını durmuş duaya
Hüsnüyusuf gibi bin mehlikaya
Hükmeder çiçeğin bu seraskeri

Yeşil hil'atlere gark olup zambak
Gösterir Mansur'a sırr-ı Enelhak
Bunlarda bu sırrı görmeyen ahmak
Noksandır imanı kılsın hazeri

Sarı şebboy ile beyaz gülizar
Sarmaşdolaş olmuş bu iki dildar
Kûşe-i uzlette fesleğen nigâr
Mest eder mestane ehl-i dilleri

Zib-i tavus gibi solmaz çiçeği
Rengârenk urunmuş nakşı ipeği
Kadife denilen gözler bebeği
Devr eder estikçe seher yelleri

Kuşattı dünyayı türlü çiçekler
Hayrette kaldılar cümle melekler
Hasretin çektiğim sivrisinekler
Takmış takıştırmış geldi hançeri

Başladı şiddetle esmeye poyraz
Yoktan peyda oldu cüzi bir ayaz
Çıkageldi hemen kırlangıç cambaz
Haşır neşir dedi geçti ileri

Gelir gök yüzünden nâra-i Ya Hak
Nedir diye baktım gördüm hep çaylak
Yağlı kurşun gibi imanı çıplak
Pervaz edip gelir gayet haşarı

Geldi o biçare seyyah akbaba
Koymamış geçmedik şehir kasaba
Başında kargalar gelmez hesaba
Kimi gak gak git der kimi ileri

Başladı geçmeye turna taburu
İbretle kim baksa aklın şaşırı
Karakuş denilen imanı kuru
Geçti önlerine çekti neşteri

Divane turnalar tuttu bir feryad
Bozdu saflarını o kâfir cellâd
Meyus oldu âhır misal-ı Şaddad
Geri geldi ol hep kuşlar kaşmeri

İnci gibi aktı ab-ı revanlar
Seyrana çıktılar taze civanlar
Elvan elvan açtı cümle fidanlar
Saçtı yer yüzüne miski amberi

Gark oldu bir gece zıyaya dünya
Safbeste bülbüller oldular nûma
Yıldız böcekleri önünce zira
Sahn-i gülistana çekti feneri

Yeşerdi bülbülün ziyaretgâhı
Canan illerinin açıldı rahı
Uyandı uykudan hâr-ı siyahi
Çekti bülbüllere karşı teberi

Düştüler feryad ü zâra bülbüller
Hazır etti cismin nâra bülbüller
Garip garip bakıp hâra bülbüller
Melûl mahzun gezer zir ü zeberi

Uyandı bülbülün zârına güller
Arz-ı cemal etti yârına güller
Yandı bülbüllerin nârına güller
Kâfir dikenlerden yangın ciğeri

Güller güftar eder bülbüller ağlar
Bülbüller zâr eder hep güller ağlar
Güller figan eder sümbüller ağlar
Tuttu gülistanı matem şereri

Mâşukundan cüda düşen âşıklar
Nice ah etmesin bağı yanıklar
Ağyar dedikleri zu'mu fasıklar
Helâk etti nice şab ü kibarı

Hakikat yârına çekenler hasret
Gülzar-ı fenaya eylemez rağbet
Eğer bir âşıktâ var ise gayret
Varsın pervaneden alsın hüneri

Âkile mizan-ı hikmet bu dünya
Münkire esbab-ı ibret bu dünya
İnsana bir büyük nimet bu dünya
Bu yerden açılır maksadın deri

Hamdolsun bahara erdik Kadriyâ
At sürüp meydana girdik Kadriyâ
Şeş çehara beş yüz verdik Kadriyâ
Tarih ettik girdiğimiz zararı

İMDADI (1870-1906) Asıl adı Ali olan İmdadi Tarsuslu'dur. Özellikle ömrünün sonlarına doğru şiire ağırlık vermiştir. Bazı şiirleri Sadeddin Nüzhet Ergun'un Halk Şairleri adlı kitabında yayımlanmıştı. Aşağıdaki şiiri yaşanan bir olayı, anlatış biçimi, tarihi bakımından çok önemlidir.

TARSUS DESTANI

Dinle güftarının ârif-i dâna
Derunumda şimdi açam nihanı
Dil mülkü tutuştu nâr-ı suzana
Ah ettikçe zuhur etti dumanı
(...)

Hikmet-i rabbani bu emr-i Gafur
Bâlâ-yı kudretten eyledi zuhur
Azrail Tarsus'a edince ubûr
Dikti sancağını kurdu meydanı

Kolera başladı âlem uyandı
Tutulanın çeşmi kana boyandı
Ece sefinesi geldi dayandı
Açtı yelkeni duyuldu figanı

Bir fırtına oldu tuttu etrafı
Gün günden artmakta ölümün lâfı
Girdi aramıza bir can kavafı
Nicenin tutuldu bunda zebanı

İşledi insana nâr-ı ihtirak
Çoklarını sardı bir gizli merak
Otuz kuruş oldu bir şişe konyak
İçip yolda düştü öyle sekranı

Tarsus'un içine düştü bir figan
Çığırtı ahali Ya Rab el'aman
Bir günde gidince birden yüz on can
Herkes sağlığından kesti gümanı

Ziya Bey Kaymakam dedi bu ne iş
Tel çekti üç günde geldi müfettiş
İlletin def'ine eyledi teftiş
Yetiştı Eflâtun dehrin Lokmanı

Hakkın hikmetine gönüllü uyan
Vadesi yetene olur mu derman
Tabipler seğirtti atlı ve yayan
Gördüler ah edip kan ağlayanı

Sağ olan evinden bir yana sapsın
Arasın ilâcı Lokman'dan kapsın
Vadesi yetene doktor ne yapsın
Ölecek hastanın olmaz dermanı

Siyah senge döndü cism-i mermerler
Böyle soldu nice nice dilberler
Gece gündüz durmaz oldu berberler
Sağ koldan aldılar o fazla kanı

Tabipler ettiler bir kolca karar
Dediler insana bu da mı zarar
Yenidünya elma zerdali hıyar
Tarlada kuruttular patlıcanı

Bahçecilder dedi yok bize ekmek
Boşa gitti bizim hep olan emek
Beyaz kavun karpuz oldu bir çeyrek
Çok cevir ettiler bağ u bostanı

Takdir böyle imiş hükm-ü kazada
Ölen gitti-sağı kaldı belâda
Çok evler kapandı bu fırtınada
Melil mahzun kaldı hep hanümanı

Devlete halimiz olunca beyan
Emreyledi olsun Tarsus'a ihsan
Cihana gelmemiş böyle âdil Han
Sehavet gencidir merhamet kânı

Kolera illeti bize bulaştı
Niceler canından usandı şaştı
Ermeni milleti dağlara kaçtı
Gece düştü yola tuttu revanı

Pek çoğunda vardır mevtin yarası
Zenginlerin çıktı küflü parası
Yetmiş kuruş oldu Namrun kirası
Vakitsiz yüklerler dilsiz hayvanı

Katolikler şaştı oldu divane
Bavuluyle kaçtı Kâfiristan'e
Tarsus'dan dağıldı iki bin hane
Çok konaklar oldu harap viranı

Bir takım Urumlar düştüler yola
Atla dağıldılar sağ ile sola
Bodos Vasil Siva Yani Nikola
Andan arar bulmaz o kör Yuvan'ı

Mevlâmız söndürsün işbu ateşi
Hiç leke tutar mı mücevher taşı
Hak selâmet versin can karındaşı
Namrun'a çekildi dinin ihvanı

Üç yüz pare köpek beslice yitti
Baş alıp Hacin'e menzile yetti
Uşaklar dağıldı ırgatlar gitti
Çiftçilere oldu mezar sabanı

Gerçektir sözlerim serverler tacı
Alındı bizlerden canların bacı
Ne bezirgân kaldı ne de sebzeci
Kapandı Tarsus'un beş yüz dükkânı
(.....)

Adana'ya eyvah dedi İstanbul
Şam'dan haber aldı Bağdad Anadol
Fransa'dan tel gitti duydu Tirpol,
Haberı doldurdu bütün cihanı

Bu derde giriftar olalı solduk
Kusurumuz çoktur hep onu bulduk
Gaafr-üz-Zünup var ucuz kurtulduk
Bırakma dilinden vird-i Mennan'ı

Bin üçyüz onbirde oldu kolera
Def'etti sineden Hazreti Mevlâ
Hayr ile yad etsin İmdadi geda
Okuyup dinleyen bu dasitanı

ŞERİFE (Şerife Hanım) Konyalı'dır. Bakkal Ali Ağa'nın kızı olduğu ve 1926 yılında elli yedi yaşında Konya'da yaşamakta bulunduğu kadın meclislerinde ilâhî, destan ve koşma okuyarak geçindiği, Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı adlı eserde yazılıdır. Aşağıdaki şiiri bu kitaptan alınmıştır.

YEMEK DESTANI

Evvelâ yürüttük baştan çorbayı
Sarımsakla terbiy' olmuş paçayı
Domatesle pişirmeli bamyayı
Midemizi açsın hoş misal olsun

Bihamdillâh hiçbir şeyi taşlamam
Yağ içinde yumurtayı boşlamam
Yumşak somun olmayınca başlamam
Semiiz etin kenarları al olsun

Baklavayla börek derkenar ola
Şeker helvası da bir hisar ola
Toplanıp ihvanlar berkarar ola
Sıdk u mahabbetli ehl-i hal olsun

Mısırgayı bir hal edin oldurun
Ortasına fıstık piring doldurun
Dolmaları üçer üçer kaldırın
Kuvvetli bedene irtihal olsun

Katmeri ince aç yağın sakınma
Sakın ona haşhaş yağı kullanma
İnce etten olur hem de çullama
Tavada pişmiş bir kızıl hall olsun

Enginar ile kereviz ıspanak
Karnabetle semizota birle bak
Patates domates böğrölce kabak
Onlar da içinde hasbihal olsun

Mıkla cılıbır mantı kaygana gelsin
Makarnayla keşkeş kuskus çekilsin
Şalga pişip gelir iken dökülsün
Kalan yemekler de istimal olsun

Köfte yaprak bir de lahna dolması
Sar' erik zerdali nohut yahnisi
Zülbiyeyle pancar turp salatası
Onlar da içinde pür kemal olsun

Tabakta turşu da kalmasın mahzun
Zeytinyağ üstüne sıkılsın limon
Balığı kızartın getirin pür hun
Yiyelim bizler de can misal olsun

Yiyenler nimetin şükrün bilirse
Vücut kuvvet bulup halin alırsa
Bu yemekler bize her gün gelirse
İster ise altı oruç hal olsun

Sebebin işleyip kârın gözetsin
Herkes varıp nasibini devşirsin
Günde bana üçer üçer pişirsin
Hulku huyu güzel bir ayal olsun

Ta'n etmen ahabplar siz bu âşıkı
Nimet ucuz amma budur lâyıkı
Çok istemem ben keseme harçlığı
Beşibirlik ile bin riyal olsun

Hak verir dostuna yarınki günü
Çorba yemeklerin önüdür önü
Yemeğin bastırmak için üstünü
Kahve ile tütün on çuval olsun

Paluzeyle mahallebi araya
Kifayeler dursun hep bir sıraya
İki tatlı tuzlu gelsin sofraya
Kaymak güllâç ile şeker bal olsun

Canım hem böğrölce bakla da ister
Yıldız kökü çayır bağında biter
Patlıcan ortanın gayretin güder
Karpuz üzüm devlet üç misal olsun

Kadayıfın teni kırmalı telli
Üzeri kokulu emberli güllü
Pilavın üstüne getir sütlüyü
Yiyelim bizlerde can cemal olsun

Bîhamdillâh yedik nimet ü nanı
Bizim zamanımız bolluk zamanı
Bin üç yüz ondörtte yaptım destanı
Okunsun dillerde bir icmal olsun

SEYRANİ (İspartalı) Asıl adı Ahmed olan İspartalı Seyrani, ondokuzuncu yüzyılın birinci yarısında yaşamıştır. Yurdun birçok yerlerini dolaşmış, İstanbul'da bulunmuş, hayatının önemli bölümünü İsparta'da geçirmiştir. Yazma dergilerde ve cönklerde şiirleri bulunmaktadır.

HAYAT DESTANI

Mükerrem eyledi Âdemi Suphan
Esmâ-yı husnayı bildirdi âsan
Mekr ile buğdayı yedirdi Şeytan
Tac ü hulle gider ten uryan olur

Cennetten çıktılar Âdem ü Havva
Cihan sarayında koptu vaveylâ
Anlardan züriyet oldu hep peyda
Züriyet görünce iş figan olur

Bir katra menidir sulb-ü pederde
Kırk günde göbekdar rehîm-i maderde
Altmış günde vücut bulur hayterde
Habterde hayatı cavidan olur

Arka göğüs gerdan dil ağız dudak
Bir dane yüz yanak olmada duşak
İki kaş ile baş hem iki kulak
Memeler sinede bir nişan olur

Akıl fikir ermez sırr-ı Suphan'a
Kısmetin ne ise gelir cihana
Dokuz ay on günde doğurur ana
Cihanı görünce iş figan olur

Ebe yur ardını sârarlar masum
Göbeği kesilir düzlenir mahdum
Dayalar elinde ahvali malûm
Elden ele geçer âlişan olur

Beşikte sallanır bir esrük aslan
Ne adı bellidir ne misli ayan
Altı ayda söyler lisanı süt nan
Bir yaşına girer hod lisan olur

Bir buçuk yaşında sürünür gezer
İkisinde süten kesilir bezer
Üç yaşında şirin kelâmın düzer
Dört yaşında merd-i yezdan olur

Beş yaşında olur bülbul misali
Altısında olur tıfl-ı sultani
Yedisinde olur mektep mekânı
Sekizinde sünnet ve iskân olur

Dokuzunda durmaz okur kitabı
On yaşında anlar yahşı yamanı
Onbirinde yazar nusha divanı
Onikide hilâl kaş keman olur

On üçünde eyler hoş musahabet
On dördünde eder tenhaca sohbet
On beşinde eder hublarla ülfet
On altı yaşında nevcivan olur

On yedi yaşında düşer sevdaya
On sekizde uğrar kuru kavgaya
On dokuzda sunar destin sahbaya
Yirmisinde merd-i sühandan olur

Yirmibeş yaşında olur bir dayı
Otuzunda saymaz adlı ankayı
Otuz beş yaşında yıldırır bayı
Kırk yaşında merd-i merdan olur

Kırk yaşında yiğit erer kemale
Ellisinde döner Rüstem-i Zal'e
Elli beş yaşında bir başka hale
Altmışında aklı perişan olur

Altmış beş yaşında ak pak sakalı
Yetmişinde düşer ölüm hayali
Yetmiş beş yaşında kalmaz mecali
Sekseninde pir-i natüvan olur

Seksen beş yaşında aziz-i cihan
Doksanında hata çıkmaz lisandan
Doksanbeş yaşında kalır nam üşan
Yüz yaşında ağlar haüman olur

Cümlemize kerem ede girdigâr
Yüz beşinde cürmün anıp eder zar
Yüz onunda olur ölümü naçar
Yüz onbeş yaşında teslim can olur

Kimse bilmez hiç kimsenin amelin
Öksüz bırakır dâvâsın
Gelir komşular: "Yağın"
Koyarlar tabuta yotırcı anı olur

İşit ben ölmüşüm kınalar yakın
Âşık lisanına dikkatle bakın
Dü cihana gafil aldanma sakın
Mülkü bu dünyanın hep yalan olur

Kurban hayvanının dalı bulunmaz
Gurbette ölenin şalı bulunmaz
Seyrani'nin başka malı bulunmaz
İki divan koşma bir destan olur

ŞAMİLİ Ondokuzuncu yüzyılda Kars bölgesinde yaşamıştır. Aşağıdaki şiiri Pertev Naili Boratav'ın Halk Edebiyatı dersleri adlı kitabında yayımlanmıştır.

ZÜĞÜRTLÜK DESTANI

Dinleyin efendim tarif edeyim
Çok çalıştım beni yordu züğürtlük
Dinceldim tekrardan savaş eyledim
Kırdı beni yere vurdu züğürtlük

Yere vurmasıyla kırdı belimi
Kârdan saltanattan kesti elimi
Kırdı hiç koymadı hiçbir malımı
Yine nen var diye sordu züğürtlük

Sordu diye sandım insafa geldi
Dedim bir tavuk bir horozum kaldı
Eline bir yahşi kırılmaz aldı
Vurdu onları da kırdı züğürtlük

Kırdı mallarımı derd ile verem
Kesildi takatım el'aman derem
Eyledi borçlular kısmet-i guram
Sattırdı vatani yurdu züğürtlük

Sattırdı vatani eylemez kusur
Oğl uşak acından hep oldu esir
Altımızda kaldı bir eski hasır
Onu altımızda cırdı züğürtlük

Cırdı hasırımı oldu mu reva
Yüz sahan var idi baksaydın eve
Elimizde kaldı bir kudrus tava
Onun da dibini deldi züğürtlük

Deldi deliştirdi çıktı havayı
Bize kurdu doksan dokuz davayı
Dedim kırtaraydım kudrus tavayı
Hışma geldi bir böğürdü züğürtlük

Böğürdü bir nâra yüzüme baktı
Sani ciğerime pençesin taktı
Tekme vurup evin köşesin yıktı
Tereke çıkıp göğsün gerdi züğürtlük

Göğsün gerdi çıktı damın başına
Ayakların bastı sahan taşına
Gözüm yumdim çıktım dağlar başına
Kolunu boynuma sardı züğürtlük

Kol boynumda aklım aldı başımdan
Neyi görse tüketmenin peşinden
Daha yol vermiyor ocak başından
Uzattıkça ayak gerdi züğürtlük

Ayak gerdi kibirletti özünü
Daha kimse dinlemiyor sözünü
Üstümüzden kaldırmıyor gözünü
Her nere vardıkça gördü züğürtlük

Var mı benim gibi yurttan göçenler
Bunca malın dolu suyun içenler
Açlılığında şiir okur sicanlar
Haçan ki ambara girdi züğürtlük

Girince ambara saldı velvele
Ne mümkün elinden küp güveç kala
Hiç dışarı çıkmaz doğru kör belâ
Artırdı veremi derdi züğürtlük

Artırdı veremi derdi baş vurdu
Tuttu bir lokmalık kelbi aşırđı
Bu kez şıçanlara gözün düşürdü
Günde on onbeşin yerdi züğürtlük

Yedi de aksırdı esti savurdu
Başımıza ters değirmen çevirdi
Vurdu evin temelini devirdi
Haçan ki murada erdi züğürtlük

Ateş verdi eve barka yapıya
Hasret kaldık saltanata tapuya
Daha kimse koymaz oldu kapıya
Üstümüzde mesken kurdu züğürtlük

Senden ki ayrıldım Kars'a ki vardım
Şükür olsun yâran yoldaşı gördüm
Ben gibi düşküne ettiler yardım
Nihan oldu görünmüyor züğürtlük

Gelip Karsa kurduk ulu divanı
Şamili fethetti işbu destanı
Bakın efendiler gözleyin beni
Nihan oldu görölmüyor züğürtlük

ANONİM

YALILAR DESTANI

Geliyor eyyam-ı bahar
Etmek ister geşt ü gûzar
Sahra safası hoşçadır
Cadde refahtır aşikâr

Seyir yerin peyleyelim
Zevk ü safa eyleyelim
Yalı seyri müferihtir
Yalıları söyleyelim

Üççifte yağlı piyade
Seyran edelim deryada
Azm edelim yâran ile
Engel olmasın arada

Üç müsahip yâran ola
Mahfice bir seyran ola
Binelim yağlı kayığa
Kayıkçılarda can ola

Görüle cümle levazım
Sonra deme şu da lâzım
Bellidir seyrin ahvali
Size anlatmak ne lâzım

Kurşunle Mağza Mumhane
Kirevkapısı Tophane
Gayet ile müferrehtir
Zevk bahşeder insane

Geçince çüncü limanı
Fındıklı'da kıl seyranı
Bir çeşme yapılmış hakka
Kabataş'da yok akranı

Dolmabahçe'nin havası
İnkâr olunmaz safası
Gayet ile nazik yerdir
Cemolur bay ü gedası

Var Saray'ı Şehenşah'ı
Beşiktaş'ın doğru rahı
Mevlevihanede dersen
Dedeler giyer külâhı

Ortaköy de hoşça düşmüş
Camisi gayet yakışmış
Defterdar burnun geçip
Kayıkçının aklı şaşmış

Kuruçeşme'de durulmaz
Arnavutköyü sorulmaz
Akıntıda çığ yedeğe
Kayıkçı sana darılmaz

Hasankalfa anda Bebek
Kayıkçı çekmekte kürek
Kayalar'da varup çıktık
Yedek çektik Hisar'a dek

Hisar'da eyle seyranı
Eğlenir âlemin canı
Şeytanakıntısı'n geçip
Ötesi Baltalımanı

Eğlenip anda kıl safa
Kürekçiler çekti cefa
Emirgunoğlu sayı
Bekçisi Deli Mustafa

İstinye körfesin dolaş
Yeniköy'de etma savaş
Tarabya'da eğlenilmez
Var Büyükdere'ye yanaş

Büyükdere'den Sarıyar
Üstü yanındadır hisar
Rumeli'nin yalıları
Bu arada buldu karar

Kayıkçı der ki yelken aç
İşte geldik Boğaz'ı seç
Görünür Kavak hisarı
Seyre delim karşıya geç

Hisar'da eyledik demi
Kavakta yanaşır gemi
Macar bahçesi görünür
Defolur âdemin gamı

Uncubaşı değirmeni
Hünkâr İskeleyi yanı
İncirli de müreffihdir
Çubuklu'ysa canın canı

Kanlıca'nın var safası
Hoşça düşmüştür edası
Baha-yı körfezi dahi
Çekmekte daima yası

Hisar ile Küçük Göksu
Hiç insanda komaz kaygu
Kandili de nazik yerdir
Etrafını kıl cüstücu

Kandili'den Vaniköyü
Kuleli cümleden iyi
Bir ağaca bağlamışlar
Anda vardır bir kör ayı

Çengelköyü'nde kıl karar
İstavroz'da acam ne var
Kuzguncuğ'u n'eyliyelim
Edelim azm-i Üsküdar

ANONİM

TEMBEL DESTANI

Âlemde bir kolay sanat bulaydım
Para için çekmez idim kasavet
Ya ekmekçi yahut kasap olaydım
Muhtesipten dayak yemek ne hacet

Terzi olsam iğnesini tutamam
Hallaç olsam her dem pamuk atamam
Attar olsam ufak tefek satamam
Bezirgânlık eylemeye yok takat

Berber olsam gelmez bana müşteri
Üstad gerek kullanmaya neşteri
Katirc' olsam sevkedemem esteri
Uzak yola çekmek ister meşakkat

Keçecilik etsem yünü didemem
Mutaf olsam kârım değil edemem
Sai olsam uzak yola gidemem
Başa gelir türlü türlü felâket

Tıgccı olsam kılıç silemem
Tüfekçilik etsem delik delemem
Tatar olsam akşamaçak yelemem
Az paraya dahi etmem kanaat

Hâkkâk olsam kayıyamam yüzüğü
Çulha olsam döndüremem neziği
Kalayc' olsam çalkıyamam büzüğü
Kazanc' olsam çekiç ağır ne zahmet

Cambaz olsam at üstünde duramam
Zorba olsam kendi kendim uramam
Hayalbazlık etsem perde kuramam
Meddah olsam söyleyemem hikâyet

Saraç olsam uyduramam divalı
Hamal olsam kaldıramam çuvalı
Çoban olsam kim çalacak kavalı
Koyun kurttan nice bulsun selâmet

Pabuçç' olsam astarını dikemem
Kazaz olsam ibrişimi bükemem
Kuymc' olsam körüğünü çekemem
Demircilik dahi pekçe musibet

Boyac' olsam tınaklarım boyanır
Nalbant olsam zor işe kim dayanır
Hamamc' olsam erkenden kim uyanır
Tellek olsam sıkar beni hararet

Dülger olsam dahi ağaç yonmalı
Kahvec' olsam halka fincan sunmalı
Müşteriye fırıl fırıl dönmeli
Ben de yoktur bunun gibi liyakat

Remmal olsam aklım ermez hesaba
Cinci olsam kim bakacak kitaba
Cümdi olsam ayak basmam rikâba
Şeyh olurdum edebilsem ibadet

Kadı olsam mahkemede kalamam
Müftü olsam maslahatı bulamam
Sofu olsam her dem namaz kılamam
İmam olsam uymaz bana cemaat

Koltukç' olsam bilmem esvap satmayı
Avcı olsam bilmem tüfek atmayı
Kâtip olsam bilmem kalem tutmayı
Şair olsam Hak eylese inayet

Derviş olsam ben giyemem külâhı
Yoldaş olsam kuşanamam silâhı
Duam budur daim senden İlâhi
Züğürt edip çektirme hic zaruret

Yazarı bilinmeyen bu destanın 18.yüzyılda yazıldığı tahmin ediliyor.
Kimi Halkbilimciler bunu o çağda yaşamış halk ozanı Kenzi'ye maleder
fakat bunun sağlam kanıtı yoktur.

ANONİM

HOROZ DESTANI

On bir tavuk aldım idi
Üç tanesin sansar yedi
Bir siyah tavuğum benim
Kedi ile güleşirdi

Ağaçlarda olur budak
Eyyub'a yollarken adak
Tavuk ne söyler komşular
Çağrışılar gıdak gıdak

Bir tavucağım küstürdüm
Çağırğan gidi susturdum
Bir mısır tavuğum dahi
Kuluçka oldu bastırdım

Sekiz tane piliç çıktı
Herbirine gönlüm aktı
Bir ihtiyar validem var
Herbirine bir ad taktı

Birinin gözü ağ idi
Biri dopdolu yağ idi
Birinin adı Karyagdı
Biri Baba Çolağ idi

Bir gün de bir çaylak geldi
Sekizini birden aldı
Tavukları sansar yedi
Bir tane horozum kaldı

Bir gün boğazladım anı
Ağalar görün seyranı
Pâk edip urdum ocağa
Kızartmak istedim anı

Açıben tuzunu tattım
Pişti mi deyu oynattım
Pişmeye asla gönlü yok
Üç gün üç gece kaynattım

Körük çekmekten usandım
Ateş karşısında yandım
Tencere bir yol gümlledi
Yerle gök yıkıldı sandım

Gördüm horoz cevân eder
Tencerede devran eder
Durmayıp kanadın çarpar
Çıkmak için efgan eder

Tencere kapağın açtı
Bir kere kanadın çarptı
Zaptedemedim horozu
Tencereden çıkıp kaçtı

Ardına düştüm avare
Tırmandı yüksek dıvara
Gördünüz ise ağalar
Tutmaya ediniz çare

ANONİM

İsmet Zeki Eyuboğlu'nun "Anadolu Büyüleri" kitabından aldığımız bu destana kîmleri belki "aşırı" ya da "müstehten" diyeceklerdir, ama Anadolu insanı hayatın bir gerçeği olarak bunu türkü yapmıştır. Bu müzîp Karadenizli yılların ötesinden sözcüklerle ördüğü hiciv köprüsünü günümüze dek ulaştırmıyor mu? Sihirli gü-lücükleri yüzümüze serpiştiren bu adam, sonuçta ölümsüz bir eser bırakmıştır.

BÜYÜ DESTANI

İşmar eyledum oğa
Gel ırmağa ırmağa
Deduğumi etmesan
Siyir ederum sağa

Daha ne duruyisun
Bobağun ocağında
Çürüyî yitecesun
Habu gençluk çağunda

Siyir eyledum oğa
Goşti geldi yanuma
Şalvarini çözmeden
Haman girdi goynuma

Ben de sarildum oğa
İstambol Maçka'sında
Dedi bana vollağa (vallahi)
Gözüm yok başkasında

Senun gibi tosuni
Bulan goca arar mi
O senun siyirlerun
İşumuze yarar mi

Dedum ona e yavri
Siyir çok işe yarar
Siyiri bilen gari
Daha goca mi arar

İstambol Maçka'sinun
Hep genç olur dullari
Hovarda deyi kollar
Gece gündüz yollari

Geluler biraraya
Haftanun ilk gecesi
Hovardaluk işidur
Hepsinun eğlencesi

Girmizi sarı kumral
Seç beğenduğuni al
Başka yerde bulunmaz
Onlarda bulunan mal

Kimi uç gocalidur
Kiminun sayisi yok
Fallan siyirian mallan
Goca arayan da çok

Güzli güzli giderler
Ganlica hocasına
Çifte boynuz takarlar
Hepsi da gocasına

Remezani tutarlar
Semirmeyelum deyi
Besmelesiz yutarlar
Gece canlı köfteyi

İstambol dedukleri
Siyirun vetanidur
Garilari heyleyen
Patronun cüzdanidur

Altun gablatuyiler
En sağlam dişlerini
Gel anlatayım sana
Bu siyir işlerini

Hoca alur gariyi
Geturur odasına
Sifte bismillah çeker
İfler bir su tasına

Sonra da ufak ufak
Uzanur kuşağına
Atar birden elini
Şalvarının ağına

Bi bismillah daha der
Kovar hep perileri
Kalur garılan kendi
Sallanu gerileri

Hoca tek nefes okur
Siyirun düasını
Kurtarur merağından
Garilarun hasini

Gübeğinin istine
Yazar ince yazılar
İkinci gelişinde
Yazduklerini yalar

Siyir deyi de gema
Birebirdur sevdaya
İnanmayisan git bak
İstambol'da Maçka'ya

Gocalarinden alar
Yedururlar hocaya
Sonra da boşanurler
Koşarlar hovardaya

Hoca okur düayi
İfler memelerine
Sonra sokar elini
Garanluk yerlerine

İstambol garilari
İnce fistan geyerler
Erterler başlarini
Tekkelere giderler

İstambol Maçka'sında
Dul garilar duruyi
Nuska yazduranlari
İstemedenden veruyi

Hanım gruban olayim
Elündeki maşaya
Siyir yapdurmak için
Gitdum Kasimpaşa'ya

Kasimpaşa hocayi
Para isteyi para
Yapdi bana bi nuska
Sarildum garilara

Ordan ıkıdım ŐiŐli'ye
Girdum ki toplantıya
Gözüm takıldı birden
Bi sarili gariya

Dedum ona e hanum
Gel beraber yatalum
Şimdi günler sıcakdur
Yorganları atalum

Sarılduk birbirine
Yılan sarması gibi
Dedi ulan bu nedur
Gabak dolması gibi

Avustos aylarında
Giderler Akdeniz'e
Dedum domuzlar garılar
Biraz da verun bize

İstambul'da siyire
Büyü deyiler büyü
Çok kuçuksun Emine'm
Birazcuk daha büyü

Alacalı fıstani
Dize ıkayı dize
Be deduğum türkiler
Yadigar galsun size

A

MANİLER

MANİLER

Ah etsem ah olur mu
Desem günah olur mu
Verdiğini alıyor
Böyle Allah olur mu

Ayağının malını
Eğme kiraz dalını
Zenginse dengim değil
Köpek yesin malını

Dağ ayrı duman ayrı
Kaş ayrı keman ayrı
Sen orda ben burda
Can ayrı beden ayrı

Karadır kaşın ördek
Yeşildir başın ördek
Çöle çımmeye geldim
Hani yoldaşın ördek

O yanı dağ bu yanı dağ
Lale bağrımı oyan dağ
Yetimlerin gözyaşından
Çiçekler aç boyan dağ

Dağların arkasından
Öldüm yar sevdasından
El edip çağırıydu
Giderdim arkasından

İnce sar sigaramı
Tutmuyor parmaklarım
Yavaş ısıt sevdiğim
Yaralı parmaklarım

Bu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Dınağı demirdendir

Karşıda kürd evleri
Kürd değil bağ evleri
Eğilmiş koyun sağar
Terlemiş memeleri

Gideyim ilinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşilbaş ördek olsam
Su içmem gölünüzden

A benim bahtiyarım
Gönülde tahti yarım
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yarım

Yel eser dal salınır
Kudretten ney çalınır
Benim yarım çok kıskanç
Güle baksam alınır

Erzurum Van'a doğru
Yolum İran'a doğru
Kes bağrım kanım aksın
Kadir bilene doğru

Dağlar duman oldu gel
Hâlim yaman oldu gel
Hafta diye gitmiştin
Aylar tamam oldu gel

Gül ağacı değilem
Yel vurdukça eğilem
Eğil eğil öpem yar
Ben yabancı değilem

Dostum sese mi geldin
Kadem basa mı geldin
Zor günümde gelmedin
Öldüm yasa mı geldin

Bahçe bar için ağlar
Ayva nar için ağlar
Karlı dağ güneş için
Gönül yâr için ağlar

Armudu taşlamalı
Dibinde kışlamalı
İmam ezan okurken
Cümbüşe başlamalı

Al beni düşen yarım
Kötüye küsen yarım
Namert taziye gelmez
Git dağda kuşan yarım

Kebabı köz öldürür
Sürmeyi göz öldürür
Yiğidi kılıç kesmez
Bir acı söz öldürür

Gülenaz
Bülbül eyler güle naz
Yıkılsın bele yerler
Ağlayan çok gülen az

Çıktın dağlara çıktın
Çıktınsa viran eyleme
Bir gönül yapamazsan
Yıkıp viran eyleme

Bu dağlar bizim dağlar
Suları serin dağlar
İçine bir kor düşse
Gül kurur bülbül ağlar

Evleri kerpiç dıvarlı
Sordum aslı oralı
Su istedim getirdi
Elleri boğum kınalı

O da yandı
Od düştü oda yandı
Eğildim su serpmeye
Serptiğim su da yandı

Su da balık yan gider
Kurşun değdi can gider
Eğil bir yol öpeyim
Güzellikte nen gider

Kara gözler kara gözler
Kararmış kara gözler
Gemim deryada kaldı
Yelkenim kara gözler

Karalı yağlık karası
Adana Kozan arası
Ben öpmeye kıymazdım
Ak göğsü süngü yarası

Dersim dört dağ içinde
Gülü bardağ içinde
Dersimi Hak saklasın
Bir yarım var içinde

Kuleden
Ses geliyor kuleden
O kaş o göz değil mi
Beni sana kul eden

Baba naçar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapıyı kapayanlar
Birgün açar ağlama

Şu dağlar geven olsa
Geven devenin olsa
Padişah ferman yazsa
Seven sevenin olsa

Odam kireçtir benim
Yüzüm güleçtir benim
Soyunda gir koynuma
Tenim ilaçtır benim

Değirmen sala benzer
Kız dilin lal'a benzer
Terlemiş memelerin
Erimiş bala benzer

Ah o gözler ah o gözler
Yolumu ah o gözler
Yıkmadı dağlar beni
Yıkdı bir ahu gözler

Mendilim allanıyor
Allanıp pullanıyor
Yar yanağın şeker mi
Öptükçe ballanıyor

Altın yüzük var benim
Parmağıma dar benim
Şu Harput'un içinde
Kömür gözlü yar benim

Bir ay doğdu meşeden
Yarım baktı köşeden
Rengini gülden almış
Kokusun menekşeden

Beyler içmiş coşuyor
Düğün dağlar aşıyor
Ahmed sen seni kolla
Hayro'n lüver taşıyor

Böyle bağlar
Yâr başın böyle bağlar
Gül açmaz bülbül ötmez
Yıkılsın böyle bağlar

Karanfilim ek beni
Sulu yere dik beni
Eğer çiçek vermezsem
Kazma ile sök beni

Gidiyorum işte gör
Hayalde gör düşte gör
Kıymetimi bilmedin
Bir zalime düşte gör

Bahçeler bağlar oldu
Gözlerim ağlar oldu
Yaralı geyik gibi
Mekânım dağlar oldu

BURAYADA SİZ YAZIN

B

TÜRKÜLER

TÜRKÜLER

Şirin pazarıdır asıl ilimiz
Koru belinden gider yolumuz
Kimbilir nerde kalır ölümüz
Dayan yürek dayan yara varalım

*

Babına der deli gönül babına
Koç yiğitler sığmaz oldu kabına
Hoşirigin koz meşesin dibine
Silah çatıp yatmamıza ne kaldı

*

Yeşil bahçelerin şirin köşesi
Kırıldı gönlümün zaif şişesi
İstersen olaydın hünkâr paşası
Çağında gelmedin ilazım değil

*

Fırat kenarında iki gül bitmiş
Biri kanadını dışarı atmış
Var mı şu dünyada muradın almış
Ben murat alamadım alsın ülüzgar

Duman senin öktü işin bitmez mi
Poyraz vurup bir tarafa atmaz mı
Benim eski derdim bana yetmez mi
Var git duman şu yaylanın üstünden

✱

Gelir günler gelir yarem sarılır
Bir gün olup elbet hesap sorulur
Bir yanım Acem'dan Çin'den çevrilir
Bir yanım deryada çalkanır şimdi

✱

Bir oda yaptım döşetemedim
Kahpe felek ile başedemedim
Yalvardın yakardım eş edemedim

Hoş bilezik hoş bilezik kolları nazik
Ben yarimden ayrı düştüm vay banan yazık

✱

Mahpusane içinde üç ağaç incir
Kolumda kelepçe boynumda zincir
Zincir sallandıkça her yanım sancır

Düştüm bir ormanayol belli değil
Yatarım yatarım gün belli değil

✱

Çıktım Kozanın dağına
Kurşun attım dost bağına
Aşiretten imdat olmaz
Kaçalım Kozan dağına

✱

Göçünü yüklemiş çıkıyor dağa
Havalar bulanık korkarım yağa
Anası Hatun da babası Ağa
Çık dağlar başına kürdün güzeli

GESİ BAĞLARI

Gesi bağlarında bir top gülüm var
Hey Allah'tan korkmaz sana bana ölüm var
Ölüm değil şu gençlikte zulüm var

Atma anam şu dağların ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

Gesi bağlarından gelsin geçilsin
Süzülsün badeler tas tas içilsin
Herkes sevdiğini alsın seçilsin

Atma anam şu dağların ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

Gesi bağlarının gülleri mavi
Ayrıldım yarimden gülmeyin bari
Yardan ayrılanın nic' olur hali

Atma anam şu dağların ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

Gesi bağlarında dolanıyorum
Yitirdim yarimi arıyorum
Bir çift kelamına güveniyorum

Atma anam şu dağların ardına
Kimseler yanmasın anam yansın derdime

EĞİN TÜRKÜSÜ

Sabahtan kalktım ki güneş parlıyor
Ağam atın terkisini bağlıyor
Yüzüne baktım ki yaman ağlıyor

Tez gel ağam tez gel olma muhannet
Gurbet icad eden bulmasın cennet

Ağam sen gideli yedi yıl oldu
Diktiğin ağaçlar meyvayla doldu
Seninle gidenler sılaya döndü

Gel ağam gel ağam gel de gene git
Gözümün yaşını sil de gene git

Yeşil kurbağalar öter göllerde
Kırıldı kanadım kaldım çöllerde
Anasız babasız gurbet ellerde

Ya ben ağlamayım kimler ağlasın
Şu garip gönlümü kimler eğlesin

ZEYBEK TÜRKÜSÜ

Sarı Zeybek şu dağlara yaslanır
Yağmur yağar silahları ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır

Yazık oldu telli efem şanına
Eğil bir bak mor cepkenin kanına

şu dağları kara duman bürüdü
 yüz atlı beş yüz yaya yürüdü
Sarı Zeybek bu dünyada bir idi

Yazık oldu telli efem şanına
Eğil bir bak mor cepkenin kanına

SENİN YAZIN KIŞA BENZER

Senin yazın kışa benzer
Bir sevdalı başa benzer
Çok içmiş sarhoşa benzer
Duman eksilmeyen dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Selviye benzer meşesi
Del' olup aşka düşesi
Top top olmuş menekşesi
Burcu burcu kokan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Mor menekşe boynun eğmiş
Yapracığı suya değmiş
Yazın yeşil kemha giymiş
Kışın beyaz giyen dağlar

A dağlar ah uludağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Ben bu dağdan geldim geçtim
Boz bulanık suyun içtim
Ben yârimden ayrı düştüm
Gördünüz mü bakan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Yükseklerde yurdun mu var
şahinlerin kurdun mu var
Bencileyin derdin mi var
Gözü yaşlı akan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

ŞEYH BEDRETTİN (?-1420) olayları sırasında öldürülen Torlak Kemal için
Türkmenlerin yaktığı söylenen bir ağıt:

AYDIN ELLERİNDE CERAN GEZERDİ

Aydın ellerinde ceran gezerdi
Analar al yeşil tuğra bezerdi
Bacılar tuğraya sedef dizerdi
Sedef'in üstüne âyet yazardı

İriş pirim iriş, gör ki olanı
Kurtar muhanetten elde kalanı

Başparmak üstünden bir bulut ağıdı
Bulut değildi de bir koca dağıdı
Alazlanıp gelen billâh çarağıdı
İrahmet çekildi, ok, cıda yağdı

İriş koç yiğidim uğrular geldi
Uğrunun soluğu bağrımı deldi

Kılıç üşürürdü, beyi, sultanı
Atını koşturdu veziri, hanı
Biz de helâl ettik bu kuşca canı
And verdik yoluna, dökeriz kanı

İriş Dede Sultan kavgaya iriş
İmdi can günüdür gazaya giriş

Aydın'da Ortaklar, Karaburun'da
Kılıç ceran oldu oynuyor kında
Bir elim harmanda bir elim kanda
Kanara kurarız biz de yakında

İriş koç yiğidim er meydanına
Sultanın ettiğin koma yanına

Sultanoglu leşkerine buyurdu
Buyruğunu dört bir yana duyurdu
Kılıç çaldı ana bebe savurdu
Yalım esti her yanları kavurdu

Vur yoldaş vuralım kavga günüdür
Ahır evveli gine ölümdür

Sultana paşadan muştı salındı
Leşker ortasında ziller çalındı
Dedemin başına ferman kılındı
Bir seher vaktiydi kaddi alındı

Sesimi banlasam varabilmez
Gayri benim yüzüm gülebilmez

CANYAKAN SÜLEYMAN

MEMET ÇAVUŞ AĞITI

Kaçman eşkiyalar kaçman sizi dutarım
Pişmiş aşınıza ağı katarım
Mavzerinizi alır ele satarım
Gelin teslim olun der Memet Çavuş

Kürt Oğlu der teslim olamam
Senin ile hapishaniye giremem
Elimdeki mavzerimi veremem
Yakarım canını geç Memet Çavuş

Memet Çavuş der ki yüreğim çatal
Cephanem boynumda tam yedi katar
Uçan kuş olsanız kıratım tutar
Gelin teslim olun der Memet Çavuş

Kürt oğlu da der ki yedi yıl oldu
Çekildi çileler defterler doldu
Anam bacım memlekette yoz kaldı
Yakarım canını geç Memet Çavuş

Memet Çavuş der ki atları çatın
Kurşun yeri tutun sipere yatın
Aman arkadaşlar vurmaya atın
Gelin teslim olun der Memet Çavuş

Kürt oğlu da der ki yiğitlik kadim
Dersim ellerinde söylenir adım
Senin gibi neçe çavuşlar yedim
Şu fişek nasibin der Memet Çavuş

Vuruldum arkadaşlar akıyor kanım
Kıratım üstünde çırpınır canım
Karalar bağlasın Zekiye Hanım
Kader böyle imiş der Memet Çavuş

ÂŞIK HASAN

(Diyarbakır)

YAŞ TÜRKÜSÜ

Mevlam bir adama çocuk verince
Bağda bitmiş bir fidana benzer
Böyüyüp te bir yaşına girince
Sanki kokulu güldane benzer

İkisinde serhoş gibi dolaşır
Üç yaşında her nesneye ulaşır
Dört yaşında gördüğüne sataşır
Beş yaşında kaşlar benzer kemana

Altısında kendi söyler düşüni
Yedisinde değiştirir dişini
Sekizinde bahta koyar işini
Dokuzunda taze bostana benzer

On yaşında konca güldür açılır
Onbirinde âb-ı hayat içilir
Onikide boyu belî seçilir
Onüçünde gözler mestane benzer

Ondördünde güzelliğin bağıdır
Onbeşinde gören aklın dağıdır
Onaltıda yiğitliğin çağıdır
Onyedide sanki ceylana benzer

Onsekizde belli eder arını
Ondokuzda gözetir şikârını
Yirmisinde kendi bulur yârını
Zencirin koparmış aslana benzer

Yirmibeşte bıyıkları burulur
Otuzunda akan sular durulur
Otuzbeşte günahları sorulur
Ataşa atılmış pervana benzer

Kırk yaşında gazel dökülür bağlar
Kırkbeşinde günahlarına ağlar
Ellisinde oğullara bel bağlar
Dağbaşına çökmüş dumana benzer

Yetmişinde gördükleri düş olur
Yetmişbeşte artık çöker kış olur
Sekseninde bâdem gözler yaş olur
Yolunu yitirmiş kervana benzer

Seksenbeşte artık beli bükülür
Biter ömrü takati gücü sökülür
Doksanında hep dişleri dökülür
Geldi geçti şimdi yalana benzer

Doksanbeş yaşına girip aşınca
Ölüm korhisi gelip yaklaşınca
İnsanoğlu yüz yaşına varınca
Sanki savrulmuş harmana benzer

SÖZLÜK

A

- Abdal:** Derviş, dünyadan ilişkisini kesmiş kimse.
Abit: Tapan, tapınan kimse, sofu.
Âbiru: Parlak, nur yüzlü. Yüze dökülen su (yüzsuyu), övünç kaynağı.
Ab-ı hayat: Bengisu, hayat suyu.
Abesgû: Boş sözler söyleyen.
Âsan: Kolay.
Âlem: Dünya, herkes.
Âli: Yüce, yüksek.
Âlûde: Bulaşmış, bulanık, kötü bir işe karışmış.
Âkile: Uslu, akıllı.
Ârif: Bilgi sahibi.
Alıpdur: Almıştır.
Anı: Onu.
Âgâh: Bilir, uyanık, öngörülü.
Ağyar: Aşkıyla konuşan kimse, düşman, yabancılar.
Âmel: Uygulama, din buyruklarını yerine getirme.
Anka: Kafdağı'nda yaşadığına inanılan masal kuşu.
Ahsen: Yakışıklı, en güzeli olan.
Aşyan: Kuş yuvası, şirin ev.
Aşık: Bir şeye karşı tutkulu olan kimse, seven.
Âhir (âhir zaman): En son, kıyamet günü.
Ahibba: Dostlar, arkadaşlar, tanışmış kimseler.
Âhâd: Birden dokuza kadar olan sayılar.
Avaz: Yüksek sesle bağırma, ötüş, şarkı, nağmeler.

Avaze: Şöhret, ün.

Ayal: Aile ev halkı, eş ve çocuklar.

B

- Bab:** Kapı, sığınma yeri.
Baki: Ebedi, kalan, ölümsüz.
Bedesten: Değerli, antika şeylerin satıldığı yer.
Becid: Uğraşmayla, iş yapmak. İşin gerçeği, içyüzü.
Bedahş: Güvenilmez, umut veremeyen.
Bedr: Dınay.
Benven: Bezeli, donanımlı.
Beytullah: Tanrı'nın evi, Kâbe.
Bergûzar: Anılmak için verilmiş armağan, andaç, (bahşış?)
Bigam: İlgisiz, aldırış etmeyen.
Biryân: Kebap, (püryan)
Bilece: Ukala.
Biçare: Yalnız, çaresiz.
Bimar: Çaresiz, hasta.
Bühân: Suçlama, karalama, iftira.
Bürhan: Kanıt, belge.

C

- Cavid:** Sonu olmayan, ebedi olan, ölümsüz.
Celal: Büyüklük. Allah'ın 99 isminden (Esmâ-i Hüsnâ) biri.
Celeb: Sahtekâr, riyâkar, kötü kadın.
Celveti (celvetiler): Hacı Bayram Veli'nin kurduğu Bayramiye tarikatından ilham alınarak kurulmuş bir tarikat. XVI. yüzyılda mutasavvıf Aziz Mahmut Hüdâi Çelebi tarafından organize edilmiştir. Mutluluğu, herşeyinin terkedererek bulmayı amaçlayan bir düşünce olarak tanımlanabilir.

Cevr: Haksızlık edip üzme.

Cönk: Günümüz kitap, defterlerinden farklı biçimi olan seçki (defter) ve dergilerine eskiden verilen ad. Cönkler dar, uzunlamasına açılan resim defterlerine benzerler. İçinde derleyeninin, sevdiği şairlerden seçilmiş örnekler, mektup, özdeyiş, türkü, mani bg ürünler bulunurdu. Cönkler genellikle halk şiirlerinden seçilmiş örneklerden oluşurdu.

Cıda: Mızrak.

Cullah: Bez dokuyan, terzi.

Cüda: Kopmuş, ayrı düşmüş.

Cüz: Kitaptan bir bölüm, veya birisini izleyen parçacıklar.

Cehd-di: Çabalamak, gücünü kullanmak.

Ç

Çak: Yırıtmaçlı yaka, pencere, yarık.

Çalap: Tanrı, (Moğolcadan geçmedir).

Çarkı felek: Şans, talih, kader, kismet.

Çırağ: -çerağ: Çıra, yanar ışık.

Çığalı: Horoz vb. kanatlıların kuyruğundaki tüylerin en uzun, gösterişli olanı.

Çeşte: Altı telli saz.

Çeşm: Göz.

Çeşm-i siyah: Kara göz.

Çemenzer: Çayırçimenlik.

Çövmen: Temizlik işi yapan kimse.

Çulfan:-çulpan: Yıldız.

Çün: Çünkü, mademki

D

Dâr: Suçlunun asıldığı ağaç. Ev, yurt.

Dergâh: Dervişlerin evi, büyük yapı, saray.

Deccal:-degal: Kıyamete yakın ortaya çıkacağına inanılan kötü kişi. Yalancı, sahtekâr

Dehr: Dünya zaman.

Der: Kapı.

Derneşüben: Genç veremli

Deyr: Manastır, rahiplerin yaşıadıkları, ibadet ettikleri büyük tapınak.

Didâr: -dizâr: Göz, görme, gözlem. İnsan çehresi, yüzü.

Dehruz: Evrenin doğadan olduğuna inanmak.

Duhan: Duman, tütün.

Dûr: Uzak.

Dûrr: İnci.

Dûnan: Aşağılık kimseler, düşük seviyeliler.

Düşvâr: Güç, zor, sert.

Dülger: Yapı işlerini yapan kimse.

E

Ebrar: Özü sözü doğru olanlar, iyi kimseler.

Enbiya: Peygamberler.

Enelhak: Ben Tanrı'yım (Hallacı Mansur). Her varlığın Tanrı'dan olduğu düşüncesi.

Ehadd: Oldukça keskin.

Ehad: Tek bir.

Elest: Tanrı ile kullar arasında ilk diyalog.

Elestü birabbiküm: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" cümlesinin kısaltılmışı.

Elyak: En uygun.

Encüm: Yıldız, yıldızlar.
Engürü: Ankara'nın eski adı.
Ehl-i Beyt: Muhammed'in ailesi, yakın çevresi.
Eydür: Der ki, -söyler.
Ezhar: Çiçekler.

F

Farz: Öncelikli, yapılması gereken, dini emirler.
Fani: Gelip geçici, ölümlü.
Fağfuri: Çin porseleni, kupa, vazo, vs.
Felek: Dünya, -yaşama zorluğu.
Fenâ: Yokluk, bir şeyde kaybolmak.
Feramuş: Unutma, gönülden çıkarma.
Ferdd: Yarın, gelecek.
Ferş: Yaygı, küçük karınca.
Fetvâ: Din hükümlerine göre verilen karar.
Feyekûn: Oluverdi.
Fütur: Ürküntü, bezginlik.

G

Gaib: Görünmeyen, metafizik alem.
Gahi: Zaman zaman.
Gark: Bir şeyi fazlasıyla elde etme, boğulma.
Gani: Çokluk, zengin, muhtaç olmayan.
Gaffar: Bağışlaması çok olan. Allah'ın isimlerinden biri.
Gafil: Dalgın, olanlardan habersiz.
Geda: Dilenci.
Görklü: Güzel.
Gıryan: Ağlamak.
Giriban: Yaka silkme, perişan olmak.

Gevher: Cevher, değerli taş. (güher).
Geylânî: Kadiri tarikatının kurucusu. Abdülkadir-i Geylânî.
Gulâm: Kul, köle, erkek çocuk, esir.
Gurab: Karga, kuzgun.
Güman: Kuşku, sanmak.
Gûş: Kulak, işitme.
Gûzar: Geçiş.

H

Hacil: Utançtan yüzü kızarmış olmak, utangaç.
Hâk: Tanrı. Toprak.
Hârî: Hararetli, sıcak.
Harnup: Keçiboynuzu.
Halvet: Sıcak kapalı yer, tenhada yalnız kalmak.
Halveti:-Halvetiyye: Gizli zikir yöntemini kullanan Sünni bir tarikat, o tarikata bağlı kimse. (Halvetiler).
Haham: Yahudilerin din adamı.
Hakk: Kutsal doğruluk, batıl karşıtı hak.
Haüman: Hüzün veren dağlımlılık.
Hecir: -hecrine: Güçlü, sabır, dayanma isteği.
Hemişe: Daima, hazır.
Hezar: Bin, bülbül, pek çok.
Hergiz: Hiçbir zaman, asla.
Hergâh: Daima, her zaman.
Hımar: -himar: Eşek.
Himmet: Çaba, ermiş kimsenin etkisi.
Huda: -hûda: Tanrı, Allah.
Hubub: Taneler, tahıl.
Hulk: Yaratılıştan gelme huy, nitelik.

Hüsnüyusuf: Guguçiçeği, süs bitkisi. "Yusuf'un güzelliği"

Hüşyar: -huşyar: Ayık, akı ba-
şında, uyanık.

I

İkrar: Açıkça söyleme, kararlaştırma, üstlenme.

İlden: Başkalarından.

İmdi: Buna göre, şu halde.

İrtihal: Ölüm, ölme.

İrtikâb: Kötü iş yapmak, suç işlemek.

İsami-İsami: Ceza, bir suçun son karşılığı.

İstihfaf: Hafife alma, küçük görme.

İşmar: El, göz baş ile birine verilen işaret.

İltur: İletir.

İskat: Düşürme. Ölenlerin yapılmamış ibadetleri için verilen sadaka.

K

Kaltağ: -kaltak: Kuskunsuz eyer, ortalığı karıştıran kadına edilen bir küfür.

Kalafat: Gemi onarım yeri, bir çeşit yeniçeri başlığı.

Kaim: Ayakta, birinin yerine geçen, çok namaz kılan.

Kâlû Belâ: Dünya kurulu beri, ruhların Tanrı'nın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" şeklindeki sorusuna verdikleri cevap. Anlamı: "Dedilerki: Evet"

Kande: -kande: Nerde.

Kani: Elindekiyle yetinen, razı olmuş.

Kanya: İçki kadehil.

Karavaş:-karabaş: Evlenmez papaz, rahip, keşiş. Evlenmek istemeyen. Bir cins buğday. Güzel kokulu bir bitki.

Kayser: Eski Roma ile Bizans imparatorlarının lakabı.

Kavaf: Hazır ayakkabı işi yapan esnaf.

Kavim: Aşiret, kabile.

Kâinat: Yer gök, varolanların tümü, evren.

Kazaz: -kazzaz: İpekçilik yapan kimse.

Kemha: Havyı olmayan kadife veya ipek kumaş.

Keben: -kebe: Çobanların giydiği kısa kepenek.

Kemter: Saygınlığını yitirmiş, alçak görülen, değeri az.

Kerim ü zülcelal: Çok cömert ve ulu (Tanrı).

Kevser: Cennette varolduğuna inanılan bir ırmak.

Kevn: Varlık, oluşum, evren.

Kesan: İnsanlar, kimseler.

Keşti: Gemi.

Keran: Kenar, uç, kıyı.

Kırklar: Tasavvufta olağanüstü güç, sahibi olduklarına inanılan kırk ulu kişi.

Kile: Ölçek, tahıl ölçme kabı.

Kirdegâr: Yapan.

Kisra: Eski İran hükümdarlarının lakabı.

Koduk: Sipa.

Kuç: Kucak, (baykuş, şaşı, göç)

"Küntü kenz" Ben bir hazine idim bilinmek istedim" anlamındaki tanrı sözünün kısaltılmışı.

"Kün Fekânsın": "Sen bir şeye ol dersin o şeyde oluverir".

Küz:-kûs: Savaşlarda çalınan büyük davul.

Küllî: Genel, tüm.

Kûr: Kör.

"Kul Hüvallahü Ehadsın": İhlas suresinin ilk âyeti, anlamı: De ki: Allah Tek'tir".

Kursî: Yuvarlağımsı.

L

Lağ: Alay, oyun, maskaralık.

Lâl: Dilsiz

Lâin: İstenilmeyen, herkesin lânet ettiği.

Lamekân: Yersiz, yurtsuz.

Lâşek: -lâşekk: Kuşkusuz, el-bette.

Layezali:-lâyezal: Zevalsiz, bitimsiz.

Lâhuri: Hindistan'da dokunan bir tür şal.

Leb:-lebin: Dudak, kıyı, dudağın.

Levh: Yassı, düz, yüzey.

"Lülli": -lûlî: Şarkıcı, şarkı söyleyen, oynayan kadın.

M

Mah: -meh: Ay.

Manî: Folklorumuzda en kısa şiir türü. Sözcük anlamı kesin olarak çözümlenememiştir. Maniler genellikle dört satırlı olur, hece ölçüsüyle söylenir.

Mâşuk: Sevgili.

Ma'zûl: -mâzûl: Görevsiz, görevden alınmış.

Mail: Yönlü, istekli, tutkun, meyilli.

Makhur: Gazaba uğramış, birinin baskısı altında kalmış, yinilmiş.

Mahfice: Gizlice.

Mehdi: Doğru yolu tutan, Alevilerin 12. imamının adı.

Merdan: İnsanlar, erler, yiğitler.

Medet: Yardım, imdat.

Mengüş: Küpe.

Mekr: Hile, düzen.

Mekkâre: Hileci, düzenbaz, üçkağıtçı.

Mennan: Bol bol lütfeden, nimet veren Tanrı.

Mihr: Sevgi, güneş, İran takviminde yedinci ay.

Mirimiran: Başlar, yöneticiler, beylerbeyi.

Musi: Tavsiye eden.

Mizan: Terazî.

Mutaf: Çevresinde dolaşılan.

"Mukabbet": -mukabbel: Öpülen.

Mukabbil: Öpen.

Mübeccel: Ululanmış, büyütülmüş.

Müfsid: Bozan, bozguncu.

Müsahip: Padişahların, büyük adamların, yanında bulundukları, hoş konuşan kimse.

Münafık: İki yüzlü, içi başka dışı başka kimse.

Münezzeh: Uzak, arı.

Mest: Sarhoş olma, kendinden geçme.

Mir: Baş kişi, komutan, buyruk sahibi.

Mâlik: Sahip, elinde bulunduran.

Mescud: Tapılmış, Tanrı.

Meşayih: Şeyhler, Bilgin, kabîle reisi ve tarikat önderi anlamlarına gelir.

Mahiye: Nelik, gerçeklik, hakikat.

Mâmur: bayındır, şenlikli.

Medrese: Okul, İslam dünyasında XI. yy. ortalarından itibaren yaygınlaşan eğitim kurumu.

Meşhud: Gözle görülen.

Muhkem: Sağlam.

Münacat: Yakarış.
Mürşid: Doğru yolu gösteren.

N

Nân: Ekmek.
Nâr: Ateş, biri uğruna ateşe yanmak.
Nâdan: Bilgisiz, kaba.
Naktab: -**naktab:** Mektup.
Nale: -**naleler:** İneleme, iniltiler.
Nâgehan: Ansızın, birdenbire.
Nazil: Yukarıdan aşağı inen, konaklayan.
Natüvan: Gücsüz kalmış.
Nebi: Haberci, peygamber.
Nekbeti: -**nekbetisi:** Bela, belası.
Nikap: -**nikabın:** Peçe, yüzörtün.
Nigâr: Güzel sevgili, nakış, resim, portre, put.
Nevmit: Umutsuz.
Nevruz: Yeni gün, bahar başlangıcı, yeni yılın ilk günü.
Nutfadan: Dölsuyundan.
Nümayan: Görünen, açıkta olan.

O

Od: Ateş
Ol: O.
Oluben: Olup.

Ö

Öküş: Çok.

P

Pare: Parça.
Payan: Son yer, bitim.
Pâ eyler: Ayaklanır.
Pazvant: Çarşı bekçisi.
Perverdigâr: Tanrı, yaratıcı.
Pervâz: Uçma, yüksekte atan.
Pes: Şimdi, öyleyse, sonra.

Pinhan: Gizli.
Pir: Yaşlı, ulu kişi.
Puyan: Koşan.
Pür: Dolu.
Pürcut: Çok mert.

R

Râh: Yol.
Râh-ı: **Rahman:** Doğru yol, tanrı yolu.
Râha: Yolcu,
Rahşan: Parıldayan, ışıklı, aydınlatan.
Rabbani: Vargücüyle Tanrıya tapma sarhoşluğu.
Rebab: Tambur biçiminde bir çalgı.
Ref: Yüceltme.
Remmal: Gelecekte haber veren, falcı.
Resül: Elçi, peygamber.
Rıfai: -**Rifailler:** Rıfâi tarikatından olan; ateş ve cam yemek, vücutlarına şiş batırmak vb. Hint fakirleri gibi hüneleridir, XII. yüzyılda Ahmet Rıfâi tarafından Irak'ta kuruldu.
Rûcum: Taşlamalar, taş tutmalar.
Rûkû: Öne eğilme, elleri dizlere dayayarak eğilme.

S

Samm: Zehirleyen.
Sâi: Haber götürən, postacı.
Sail: Dilenci.
Sahtiyan: Güzelleştirilmiş deri.
Ser: Baş, başkan.
Serkeş: Başkaldıran, dikbaşlı.
Sehhar: Baştan çıkaran, büyücü.
Sena: Övme, övgü.
Sefil: Sefalet çeken, yoksul, sıkıntı, çeken.

Seyis: At bakıcısı.

Sırat: Yol, geçit, öbür dünyada cennet'le cehennem arasında olduğuna inanılan köprü'nün adı.

Sıklet: Ağırılık, sıkıntı.

Sin: Mezar.

Salât: Namaz, dua.

Sacid: Secdeye varan, yere kapanan.

Sarban: Deve sürücüsü.

Sâm: Zehirleyen.

Süfli: Tortu, adı.

Sühendâr: Güzel söz söyleyen, hatip.

Sücut: Namazda yere kapanma, secdeye gitme.

Ş

Şâb: genç, delikanlı.

Şâd: Sevinçli.

Şaddat: Güzel adalet.

Şah-ı merdan: Hz. Ali gibi yiğit.

Şakirt: Çırak, öğrenci.

Şathiye: Şaka ile karışık yazılan şiir. Genelde Tanrı'yı muhatap alır.

Şeb: Gece.

Şek: Zan, kuşku.

Şerare: Kıvılcımlar.

Şeyda: Deli, divane, âşık, sevdalı.

Şîn: Arapça "ş" harfinin adı.

Şikâr: Av, avlama.

Şikâra: Avcılar.

Şükûfe: Çiçek.

Şol: Şu.

T

Tahûr: Çok temiz, temizlenmiş.

Tâli: İkinci derecede olan, sonradan.

Târ: Saç teli, tel, karanlık. Bir tür saz.

Tarh: Çıkarma, atma.

Tamu: Cehennem.

Tarik: Yol, meslek.

Tasavvuf: Tanrı, evren, insan oluşumuna ilişkin aklın öne çıktığı düşünce, (felsefe sistemi).

Tecdid: Yenileme.

Teceddüd: Yenilenme, yenileşme.

Tecviz: Yapılmasına izin verme.

Tecelli: Görünme, ortaya çıkma.

Teferrûç: Gezme, sıkıntı dağıtma.

Tefekkür: Fikir, derin derin düşünme.

Tekke: Tasavvuf veya tarikat mensubu kimselerin toplanıp zikir yaptıkları yer.

Tekke Edebiyatı: Tasavvufa bağlı kişilerin, düşüncelerini yaymak için yazdıkları şiir vb.

Teshin: Kızdırma, ısıtma.

Tevhid: Birleştirme, Tanrı'nın tek olduğuna inanma.

Tevil: Bir şeyi farklı olarak açıklamak, yorum.

Tezvir: Yalan karıştırma, arabozculuk.

Tezliil: Aşağılama, hor görme.

Telehhûf: Kederlenme, üzülmek.

Tezyin: süsleme, bezeme.

Tir: Ok, Utarit gezegeni.

Tirşe: -tişe: Balta, nacak.

Tiryak: Panzehir, afyon.

Tuba: Cennet ağacı.

Tuhfe: Armağan, hoşça giden güzel şey.

Tur: Sina Dağı, Hz. Musa'nın Tanrı ile konuşmak için çıktığı dağ.

"Türaba": Toprağa.

U

Ubûr:-ubur: Geçmek, sudan zorlukla öte yakaya geçmek.
Urum: Orta ve Doğu Anadolu.
Uryan: Çıplak, açıkta.
Ümmet: Bir dine uyum sağlayan toplum.

V

Vacip: Yapılması gereken.
Vahy: -vahiy: bir buyruğun Tanrı'ca peygambere bildirilmesi.
Vâhdet: Tek olma, kendi kendine kalış.
Vasf: Nitelik, bir şeyin, kişinin durumunu anlatarak övme.
Vasılın: Ulaşman, kavuşman.
Vedud: Pek sevecen.
Vechile: Velilik, başkasına söz geçirme yetkisi olan.
Vuslat: Kavuşma, yetişme, sevgiliye varmak.

Y

Yâd: Anma, anımsama, yabancı.
Yârân: Dostlar, arkadaşlar.
Yağ: Düşman
Yağır: Atın omuzları arasındaki yağlı yer.
Yarağ: Azık, silah, yarayan nesne.
Yek: Bir, tek.
Yeksan: Düz bir düzeyde, dümdüz.
Yelen:-yelân: Pehlivan, yiğitler.

Z

Zâhid: Ham sofı, dünyadan el etek çeken kimse.
Zâhir: Bir şeyin dış görünüşü, ortada.

Zaif: Zayıf, dermansız

Zâri: -zari: Ağlayıp, sızlayan, ekip biçen.

Zâr: Güçsüz, inleyen.

Zağ: Karga, kuzgun.

Zağları: -zağları taze: Bıçak gibi kesici aletlerin çarka tutulunca kıl gibi ince kalıntının yüzünde oluşması.

Zâl: Ak sakallı yaşlı. İran mitolojisinin kahramanlarından Rüstem'in babası.

Zebani: Cehennem gardiyanı.

Zer: Altın, akçe.

Zerdüş: Büyük dinlerden biri olan Zerdüştlüğün kurucusu peygamber, Zaratustra da denir. Gatha denilen özdeyişleri Avesta adlı kutsal kitapta bulunur.

Zerdüşti: Zerdüş dininden olan, ateşe tapan, Mecusi.

Zevali: Yitirmiş, yerinden kopmuş kimse.

Zecr: Önleme, zorlama.

Ziba: Süslü, yakışıklı, güzel.

Zuhur: Görünme, başgösterme, meydana çıkma.

Zül-celâl: Ululuk, ıssı, Tanrı.

Zünub: Günahlar.

Zühd ü taat: Her türlü zevke karşı durarak Tanrı'ya boyun eğme, ibadet etme.

KAYNAKLAR

- Anadolu Büyüleri*, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Der Yayınları, 1987, İstanbul.
- Anadolu İnançları/Mitolojisi*, İ. Zeki Eyüpoğlu, Geçit Kitabevi, 1987, İstanbul.
- Anadolu Folklorunda Ölüm*, Prof. Dr. Sedat Veyis Örneke, A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., 1979, Ank.
- Ansiklopedik Sözlük*, 3 c. Kurul, Milliyet Yayın Ltd. Şti, 1967, İstanbul.
- Alevi-Bektaşî Nefesleri*, Abdülbaki Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, 1963, İst.
- Anadolu Efsaneleri*, Halikarnas Balıkcısı, Yeditepe Yay., 1974. İst.
- Ağittlar*, Yaşar Kemal, Toros Yay., 1993, İst.
- Anadolunun Gizli Kültürü Alevilik*, Nejat Birdoğan, Berfin Yay., 1995, İst.
- Aleviliğin Kökenindeki Mazda İnancı ve Zerdüşî Öğretisi*, E. Xemgin, Berfin Yay., 1995, İst.
- Başakların Sesi*, poyraz Reklam Yay., 1968, Ank.
- Cönklerden Derlemeler*, Cahit Öztelli, Türk Folklor Araştırmaları: 186. Sayı, Ank. 1965.
- Çağımızın Halk Şairleri*, Refik Ahmet Sevensgil, Atlas Kitabevi, 1967, İst.
- Dadaloğlu*, Oya Adalı, TDK Yay., 1973, Ank.
- Dünya İnançları Sözlüğü*, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi, 1993, İst.
- Divan Şiiri*, Abdülbaki Gölpınarlı, Varlık Yay. 1954-55, İst.
- Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Behçet Necatigil, Varlık Yay., 1975, İst.
- Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, L. Sami Akalın, Varlık Yay., 1976. İst.
- Eğin Türküleri*, Enver Gökçe, Yaba Yay., 1982, Ank.
- Erzincan*, Ali Kemali, Kaynak Yay., 1992, İst.

- Evlerinin Önü*, Halk Türküleri, Cahit Öztelli, Hürriyet Yay., 1972, İst.
- En Güzel Koşmalar*, Yaşar Nabi, Varlık Yay., 1962, İst.
- Folklorumuzda ve Edebiyatımızda Göz*, haz.: Dr. Zeki Çıkman, Kültür Bakanlığı Yay., 1977, Ank.
- Gelin Canlar Bir Olalım*, Nezihe Araz, Hürriyet Yay., 1978, İst.
- Gökyüzü Mavi Kaldı*, Yaşar Kemal, Sabahatin Eyuboğlu, Toros, Yay., 1982, İst.
- Hiciv Edebiyatı Antolojisi*, Hilmi Yücebaş, Aka Kitabevi, 1961, İst.
- Halk Gülmececi*, Mehmet Bayrak, Yorum Yay., Ank.
- Halk Türküleri*, Cahit Öztelli, Varlık Yay., 1969, İst.
- Harput Ahengi*, Fikret Memişoğlu, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı, Yay., 1992.
- Halk Şiirinde Türler*, Hikmet Dizdaroğlu, TDK Yay., 1969, Ank.
- Halk Şiirinde Gerçekçilik*, Rıza Zelyut, Yön Yay., 1992, İst.
- İlkelerde Din Büyü Sanat Efsane*, Doç. Dr. Sedat Veyis Örnek, Gerçek Yay., 1971, İst.
- İttihat Terakki'nin Alevilik Bektaşilik Araştırması*, Nejat Birdoğan, Berfin Yay., 1994 İst.
- Koroğlu Kol Destanları*, Ümit Kaftancıoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., 1979, Ank.
- Koroğlu ve Dadaloğlu*, Cahit Öztelli, Varlık Yay., 1953, İst.
- Karacaoğlu*, Cahit Öztelli, Milliyet Yay., 1974, İst.
- Kaygusuz Abdal Sultan*, Ö. Uluçay, Toplumsal Dönüşüm Yay., 1994, İst.
- Konu ve Yorumlarıyla Halk Şiiri: Nesini Söyleyim*, Mahmut, Alptekin, Derman Bayladı, Varlık Yayınları, 1982, İst.
- Köprülü'den Seçmeler*, Orhan F. Köprülü, MEB Yay., 1990, İst.
- Marksizm ve Şiir*, George Thomson, çv.: Cevat Çapan, Uğrak Yay., 1966, İst.
- Manilerimiz*, İlhan Başgöz, Dost Yay., 1957, Ank.
- Neyzen Tevfik*, Hilmi Yücebaş, Memleket Yay., 1981, İst.
- Neyzen Tevfik*, Seyyit Kemal Karaalioğlu, İnkılap Yay., 1984, İst.
- Özgürlük Müşüncesi*, Orhan Hançeroğlu, Varlık Yay., 1965, İst.

- Pir Sultan Abdal*, Cevdet Kudret, Yeditepe Yay., 1965, İst.
- Pir Sultan Abdal*, Cahit Öztelli, Milliyet Yay., 1978, İst.
- Pir Sultan Abdal*, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Çetin Kitabevi, 1991, İst.
- Saz Şiiri Antolojisi*, Vasfi Mahir Kocatürk, Edebiyat Yay., 1963, Ank.
- Seyrani*, Muzaffer Uyguner, Bilgi Yay., 1991, Ank.
- Tanrı Yaratan Toprak Anadolu*, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Sinan Yay., 1973, İst.
- Tavasin*, Hallac-ı Mansur, çv.: Y. Günenç, Yaba Yay., 1995, Ank.
- Tekke Şiiri Antolojisi*, Vasfi Mahir Kocatürk, Edebiyat Yay, 1968, Ank.
- Tevfik Fikret, Yenileştiren*: A. Kadir, Gözlem Yay., 1980 İst.
- Türk Halk Edebiyatı Anatolojisi*, İlhan Başgöz, Ararat Yay., 1968, İst.
- Türk Halk Edebiyatı*, Pertev Naili, Boratav, Gerçek Yay., 1982, İst.
- Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Cemil Yener, İnkılap Kitabevi, 1989 İst.
- Türk Halk Hareketleri ve Devrimler*, Çetin Yetkin, Milliyet Yay., 1980 İst.
- Türk Mitolojisi*, Bahaeddin Öge, Devlet Kitapları, 1971 İst.
- Türk Halk Şiirleri Antolojisi*, Ali Püsküloğlu, Bilgi Yay., 1975, Ank.
- Türk Şiirinde Tanrı'ya Kafa Tutanlar*, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Kaynak Yay., İst.
- Türk Halk Şiiri*, Asım Bezirci, Say Yay., I-II, 1993, İst.
- Türk Halk Yazını*, Abdullah Rıza Ergüven, Yaba Yay., 1983, Ank.
- Türk Edebiyatı Tarihi*, I-II-III, Seyit Kemal Karaalioğlu, İnkılap Yay., 1980, İst.
- Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Fuat Köprülü, Diyanet Yay., 1981, Ank.
- Türk Gülmece ve Yergisinden Seçmeler*, M. Sunullah Arısoy, Varlık Yay., 1977, İst.
- Uygurlık Tarihi-Çağdaş Dünyaya Giriş*, Server Tanilli, Say Yay., 1981, İst.

Uyan Padişahım, Cavit Öztelli, Milliyet Yay., 1976, İst.
Yunus Emre, Abdülbaki Gölpınarlı, Varlık Yay., 1975, İst.
Yunus Emre ve Tasavvuf, Abdülbaki Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, 1961, İst.
Yunus Emre, Abdullah Rıza Ergüven, Yaba Yay., 1982, Ank.
Yunus Emre, İsmet Zeki Eyüpoğlu, Geçit Kitabevi, 1991, İst.
Yunus Emre, Nevzat Yesirgil, Yeditepe Yay., 1963, İst.

Y A B A Y A Y I N L A R I

ÇEVİRİ KİTAPLAR DİZİSİ

- ŞİİRLER** * Baudelaire, Çv., haz.: A. R. Ergüven
FRANSIZ ŞİİRİ * çv., haz.: A. Rıza Ergüven (antoloji)
NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER
ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ * çv.: Yaşar Günenç (seçmeler)
DEĞİŞİM * Franz Kafka, çv.: Vedat Günyol 7.bs.
ÇOCUKLARA ÖYKÜLER * Avrupalı Yazarlardan, çv.: H. Uzunyayla
ULYSSES * James Joyce, çv.: Yaşar Günenç, 2.bs.
ERZURUM YOLCULUĞU * A. Puşkin, çv.: Zeki Baştımar 2.bs.
ÖLÜMSÜZ BAKİRELER * P.Bourgeade çv.: Yaşar Günenç (oyun)
DÖNEK * Jack London, çv.: Ahmet Goran (öyküler)
AMERİKA AMERİKA * Elia Kazan, çv.: Özay Süsoy 3.bs. (roman)
EDEBİYAT KURAMI * B. Eichenbaum, çv.: Sedat Umran
SOLGUN ATEŞ * Vlademir Nabokov, çv.: Yaşar Günenç
ETİK-YENİ DEĞERLER VE ÖZGÜRLÜK * Hovard Selsam, çv.: Y. Demirekler
YAŞAYAN MUMYA * Antonin Artaud, çv.: Yaşar Günenç (metinler)
TAVASİN * Hallac-ı Mansur, çv.: Yaşar Günenç (tasavvuf)
DE PROFUNDIS * Oscar Wilde, çv.: Yaşar Günenç (mektup)
DARBE * Edward Luttwak, çv.: Edip İ. Polat, (siyasal)
HADİ BAKALIM MIGUEL * J. Krumgold, çv.: F. M. Ekici, (çocuk romanı)
KÖYLÜLER * Anton Çehov, çv.: Zeki Baştımar, (uzun öykü)

HALKBİLİM - KÜLTÜR DİZİSİ

- EĞİN TÜRKÜLER** * Enver Gökçe
YUNUS EMRE * Abdullah Rıza Ergüven
TÜRK HALK YAZINI * A. Rıza Ergüven
SONSUZ DEĞİŞİM * A. Rıza Ergüven (bilim, inceleme)
SANAT VE EROTİZM * A. Rıza Ergüven (inceleme)
70 KUŞAĞI ŞİİRİMİZİ TARTIŞIYOR * haz. M.Y. Bilen
YANITLARIYLA * Kültür, Edebiyat Söyleşileri, haz. M. Pala
HALKIN CÖNKÜ * Aydın Doğan, (halk şiiri antolojisi)

EDEBİYAT DİZİSİ ÖYKÜ, ROMAN, ŞİİR

YARINLARI BEKLERKEN * A.R. Ergüven (roman)

PAZAR GÜNEŞİ * Cemil Kavukçu (öykü)

DENİZE KARŞI * A. Rıza Ergüven (şiiir)

ARTIN USTA * Ali Yörük (öykü)

YİNE BİR GÜLNİHAL * Zeynep Balcılar (öykü)

HEM UZAK HEM YAKIN * Talip Apaydın (öykü)

İLMEKLER SÖKÜLÜYOR * A. Uğur Kezer (roman)

MARPESSA * Bedii Demirseren (öykü)

YÜRÜYEN GECE * Nadir Gezer (öykü)

AFİŞTE ÖLEN ADAM * Aydın Doğan (öykü)

YORGUN ÖLÜ * Habib Bektaş (öykü)

PUSLU HÜZÜN * Nadir Gezer (öykü)

IRAZCI YILDIZ * Çetin Yiğenoğlu (öykü)

ÖLÜM BENİ ÇAĞIRIYOR * Yılmaz Güney, 5.bs. (gençlik öyküleri)

KÖR PENCERE * Aydın Doğan (öykü)

BİR SABAH HÜZÜN * Mehmet Maden (öykü)

ARINMIŞ VE ÖLÜMSÜZ * Aydın Şimşek (şiiir)

DELİOĞLAN VE DİĞERLERİ * Aydın Doğan (oyunlar)

UMUTLA SOYUNMAK YARINA * Mustafa Yıldız, (şiiir)

DERGİ: Kültür, Sanat, Edebiyat

Yaba Dergisi * 25-31, Sayılar, (karton kapaklı, dizinli)

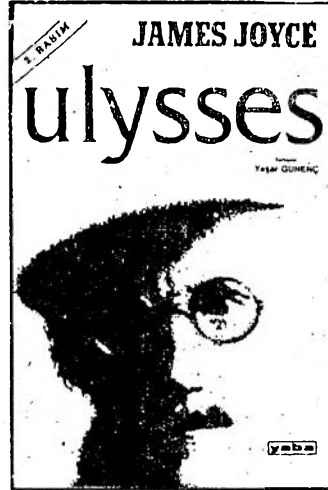
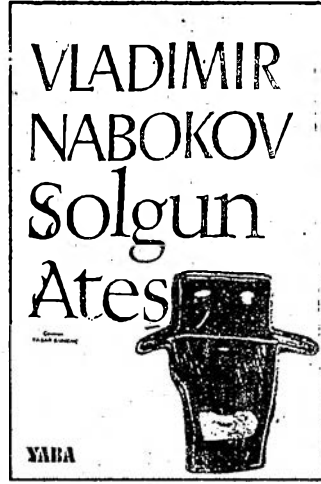
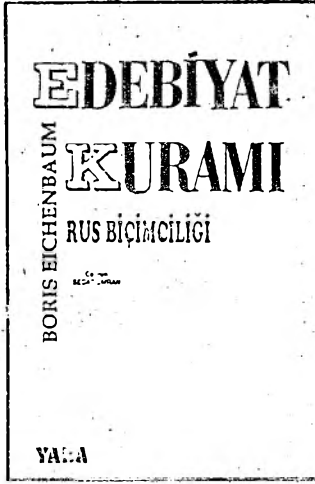
Yaba Öykü Cep Dergisi * 12 kitap tk.

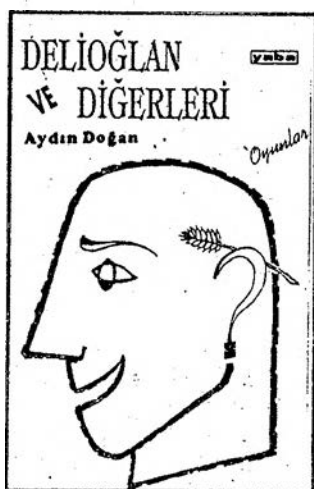
Yaba Öykü Dergisi * 5. Cilt (44-55. sayılar)

Yaba Öykü Dergisi * 6. Cilt (56-67. sayılar)

Yaba Öykü Dergisi * 7. Cilt (68-84 sayılar)

Yaba Kart Çeşitleri * 9x14 siyah beyaz, şiiirli

Bir toplumun halk bilincine ermesi
için, önce kültürünü iyi
özümlememesi gerekir. Yaşamakta
olduğumuz bu toprakların, geçmişte
yaşayan başka tanıkları vardı. O
çağlardan gelen bu ses bizim
sesimizdir. Bu engin, ağır ağır akan
bir nehirdir. İçinde hayatın, aşkın,
kavganın ölümsüz örnekleri var.
Kitap, halk cephesinden akan bu
nehirden yapılan seçmelerden
oluşturmuştur. Yüzyılları aşmış gelen bu
ürünlerin yaşama gücünün nereden
geldiğini "Cönk" ü okudukça
anlayacaksınız. Sabırla, uzun yıllar
süren bir çalışmayla meydana
getirilen kitap, her bakımdan
benzerlerinden çok farklıdır. Bu
nedenle HALKIN CÖNKÜ'nü uzun
süre elinizden bırakamayacaksınız.
Gururla sunuyoruz.

KDV DAHİL
2500 000